

Javne nabavke i dobro upravljanje za veću konkurentnost

**Izveštaj o sprovedenoj analizi primenljivosti
ekoloških, socijalnih i upravljačkih standarda i
kriterijuma u postupcima javnih nabavki u Republici
Srbiji**

April 2024. godine

**JAVNO
JASNO
EFIKASNO**
Projekat za dobru upravu

Sadržaj

Rezime.....	3
Uvod.....	5
Održive javne nabavke.....	6
Cilj i predmet analize.....	8
Obuhvaćeni ekološki, socijalni i upravljački standardi i regulative.....	8
Analiza ESG standarda i regulativa.....	10
ESRS standardi.....	10
EU Taksonomija.....	13
Nemački Zakon o dužnoj pažnji (Due Diligence) u lancu snabdevanja.....	16
CBAM.....	16
Unakrsna analiza ESG standarda i regulativa.....	18
Prioritetni predmeti zelenih javnih nabavki.....	21
Opis i definicija konkretnih prioritetnih predmeta zelenih javnih nabavki.....	22
Unakrsna analiza kriterijuma ekoloških, socijalnih i upravljačkih standarda i regulativa i njihova praktična primenljivost u procesima javnih nabavki.....	37
Kriterijumi iz ekoloških standarda i regulativa.....	37
Kriterijumi iz socijalnih standarda i regulativa.....	42
Kriterijumi iz upravljačkih standarda i regulativa.....	47
Predloženi ESG kriterijumi za postupke održivih javnih nabavki.....	51
Ekološki kriterijumi.....	51
Socijalni kriterijumi.....	74
Upravljački kriterijumi.....	81
Prilog.....	83
Pojmovnik.....	120
Izvori.....	121

Rezime

U okviru projekta „Javne nabavke i dobro upravljanje za veću konkurentnost“, koji NALED sprovodi uz podršku Švedske agencije za međunarodni razvoj i saradnju (Sida), kao jedan od ključnih ciljeva identifikovan je „doprinos unapređenju konkurentnosti kroz bolju upravu i efektivnije javne nabavke“. Kao jedan od alata za dostizanje tog cilja, identifikovane su održive javne nabavke i implementacija ekoloških, socijalnih i upravljačkih kriterijuma u postupak javnih nabavki. U tu svrhu, NALED je angažovao KPMG sa ciljem analize primenljivosti ESG standarda i kriterijuma u postupcima javnih nabavki u Republici Srbiji. Analiza je obuhvatila identifikaciju ključnih ESG standarda i analizu njihove primenljivosti za konkretne predmete i sektore javnih nabavki, uz preporuke u vezi načina i modaliteta uvođenja u postupak javnih nabavki. ESG standardi i regulative koje su posmatrane uključuju: ESRS standarde, EU taksonomiju, CBAM regulativu i Nemački Zakon o dužnoj pažnji (Due diligence) u lancu snabdevanja - identifikovani kao standardi sa najvećim potencijalom za unapređenje održivosti kompanija. U cilju identifikacije ključnih aspekata održivosti, izvršena je unakrsna analiza odabranih ESG standarda, koja je rezultovala pregledom svih kriterijuma iz standarda i njihovim mogućim preklapanjima.

Sa druge strane, značajni udeo u ukupnim javnim nabavkama u RS, sektori i industrije koji imaju značajan uticaj na životnu sredinu i društvenu zajednicu, značajan potencijal za smanjenje CO2 emisija, dobre prakse iz EU, kao i rezultati prethodnih analiza iz oblasti zelenih i socijalnih javnih nabavki, uzeti su u obzir kao kriterijumi kako bi se identifikovali prioritetni predmeti za implementaciju ESG kriterijuma u postupak javnih nabavki.

Kao rezultat analize, identifikovani su kriterijumi iz ESRS standarda i EU taksonomije koji su relevantni za prioritetne predmete javnih nabavki, i date su sugestije za njihovu implementaciju. Predlozi za ekološke kriterijume dati su na nivou pojedinačnih javnih nabavki, dok su predlozi za socijalne i upravljačke kriterijume dati na nivou sektora, uz identifikaciju i mapiranje relevantnih standarda za svaku industriju.

Dodatno, analiza je pokazala da su identifikovani kriterijumi sveobuhvatni i kompleksni, te da će uvođenje ovih kriterijuma u Srbiji biti izazovno zbog nacionalnog regulatornog okvira koji se odnosi na strateški pristup ESG temama i održivi razvoj. Iako se preduzimaju koraci u pravom smeru sa implementacijom propisa kao što su dopune Zakona o javnim nabavkama i Pravilnik o vrstama dobara za koja su naručioci u obavezi da primenjuju ekološke aspekte u postupcima javnih nabavki („Službeni glasnik RS“, br. 115/23), EU ima naprednije okruženje, kao i već uspostavljenu praksu, što olakšava primenu kriterijuma obuhvaćenih analizom.

Takođe je važno napomenuti da su trenutni kriterijumi iz ESRS standarda usmereni prvenstveno na velike kompanije. Kriterijumi EU taksonomije su primenljivi za kompanije svih veličina, ali je zahtev obavezan samo za velike kompanije. Imajući ovo u vidu, prepoznat je izazov za mala i srednja preduzeća (MSP) u implementaciji ovih kriterijuma. Iako ESRS planira da u budućnosti objavi kriterijume prilagođene MSP-ovima, trenutno su dostupni samo kriterijumi definisani postojećim standardima, pogotovo kada je reč o socijalnim i upravljačkim aspektima. U svakom slučaju, identifikovani aspekti predstavljaju mogućnost implementacije najboljih praksi u domenu upravljanja pitanjima održivosti, te ne moraju nužno biti implementirani u sistem javnih nabavki kao obaveza za naručioce, pa time i privredne subjekte, već se mogu postupno uvoditi, kao mogućnost i postepeno kao obaveza, a u skladu sa realnim mogućnostima i razvojem tržišta pojedinih predmeta. U okviru analize, dati su i predlozi modaliteta uvođenja u postupke javnih nabavki, za svaki od identifikovanih zahteva.

Uvod

Javne nabavke mogu da služe kao sredstvo za postizanje ciljeva javnih politika u područjima kao što su zaštita životne sredine i socijalno uključivanje, dok istovremeno doprinose povećanju konkurentnosti i podržavanju sektora malih i srednjih preduzeća. Postavljanje efikasnog sistema javnih nabavki treba da predstavlja ključan prioritet zemlje poput Srbije, gde institucije države često obavljaju velike nabavke dobara, radova i usluga, i suočavaju se sa izazovom stalnog unapređivanja sistema javnih nabavki kako bi bili transparentniji i efikasniji. Uključivanje kriterijuma održivosti-ekoloških, socijalnih i upravljačkih (ESG) kriterijuma u postupke javnih nabavki jedan je od pravaca za ostvarivanje efektivnih javnih nabavki.

S ciljem unapređenja i uspostavljanja modernog i efikasnog sistema javnih nabavki, kao i podsticanja i promovisanja ekoloških i socijalnih aspekata u javnim nabavkama, razvijen je Program razvoja javnih nabavki u Republici Srbiji za period od 2019. do 2023. godine („Službeni glasnik RS“, broj 82/19). Programom je predviđeno da će se ostvarivanje ovog cilja zasnivati na povećanju korišćenja ekoloških aspekata u javnim nabavkama.

Takođe, Predlogom Programa razvoja javnih nabavki u Republici Srbiji za period od 2024. do 2028. godine, koji je objavljen na internet stranici Kancelarije za javne nabavke, kao opšti cilj je određen „Dalji razvoj i jačanje održivog i pravičnog sistema javnih nabavki“, te u okviru njega i posebni cilj „Šira primena ekološkog i socijalnog aspekta i tehnika i instrumenata u javnim nabavkama“, u kojem se navodi da je u cilju stimulisanja privrednog rasta i društvenog napretka, uz očuvanje zdrave i čiste životne sredine, cirkularna ekonomija prepoznata kao važan strateški koncept za zelenu tranziciju Republike Srbije.

Prepoznata je potreba za širom primenom zelenih javnih nabavki i pri izradi drugih dokumenta javnih politika u Republici Srbiji, ako što je Program razvoja cirkularne ekonomije u Republici Srbiji za period od 2022. do 2024. godine („Službeni glasnik RS“, broj 137/22). Jedan od glavnih ciljeva ovog programa je pružanje podrške u primeni zelenih javnih nabavki i dobrovoljnih instrumenata zaštite životne sredine, uključujući definisanje prioriternih grupa dobara, usluga i radova za primenu zelenih javnih nabavki u Republici Srbiji.

Kancelarija za javne nabavke na godišnjem nivou priprema izveštaj o javnim nabavkama u Republici Srbiji. Prema informacijama iz izveštaja za 2022. godinu, koji je pripremljen na osnovu dostupnih podataka na Portalu javnih nabavki, uočeno je da su pravni subjekti koji se smatraju naručiocima prema odredbama Zakona o javnim nabavkama („Službeni glasnik RS“, broj 91/19) u toku 2022. godine primenili ekološke

aspekte u 1.111 postupaka javnih nabavki, što čini 0,44% od ukupnog broja sprovedenih javnih nabavki. U odnosu na 2021. godinu, došlo je to povećanja, kada je broj sprovedenih postupaka iznosio 650, što je činilo 0,41% od ukupnog broja sprovedeni postupaka.

Uprkos povećanju broja javnih nabavki gde su naručioci uzeli u obzir ekološke aspekte u 2022. godini, i dalje postoji potreba za znatno širom primenom zelenih javnih nabavki, kako u cilju ostvarivanja održivog razvoja i zaštite životne sredine, tako i radi ostvarivanja ciljeva definisanih važećim dokumentima javnih politika.

Značaj primene zelenih javnih nabavki prepoznat je i u okviru Programa razvoja cirkularne ekonomije u Republici Srbiji za period od 2022. do 2024. godine („Službeni glasnik RS“, broj 137/22), dok je uključivanje ekoloških i socijalnih aspekata u javne nabavke identifikovano je kao jedan od posebnih ciljeva Programa razvoja javnih nabavki u Republici Srbiji za period od 2019. do 2023. godine („Službeni glasnik RS“, broj 82/19) . U okviru samog Zakona o javnim nabavkama, pojam održivih javnih nabavki nije definisan, koji pored ekoloških kriterijuma uključuje i socijalne i upravljačke kriterijume održivosti, te informacije o sprovedenim postupcima u ovom domenu nisu dostupne.

Održive javne nabavke

Održive javne nabavke predstavljaju proces u kome javne organizacije zadovoljavaju svoje potrebe za dobrima, uslugama, radovima i komunalnim uslugama na način koji postiže vrednost za novac tokom celog životnog ciklusa, u smislu generisanja koristi ne samo za organizaciju, već i za društvo i ekonomiju, uz minimiziranje štete po životnu sredinu. Ovaj vid javnih nabavki služi kao značajno sredstvo za dostizanje nacionalnih ciljeva održivosti i jedan su od velikim pokretača za implementaciju održivih poslovnih praksi u okviru privatnog sektora. U svojim zahtevima, održive javne nabavke integrišu zahteve zelenih i socijalnih javnih nabavki, uz uključivanje i upravljačkih zahteva i kriterijuma.

Zelene javne nabavke se odnose na proces nabavke dobara, usluga i radova od strane javnih institucija ili državnih organa, pri čemu se posebna pažnja posvećuje ekološkim kriterijumima i održivosti. To znači da se prilikom odabira proizvoda ili usluga uzimaju u obzir ekološki aspekti, kao što su smanjenje emisija štetnih gasova, efikasnije korišćenje resursa, recikliranje, upotreba obnovljivih izvora energije, itd. Cilj zelenih javnih nabavki je smanjenje negativnog uticaja na životnu sredinu i promocija održivog razvoja. Ove nabavke igraju ključnu ulogu u stvaranju tržišta za ekološke proizvode i usluge, doprinoseći tako širem cilju borbe protiv klimatskih promena i očuvanja prirodnih resursa. Zelene javne nabavke imaju veliki potencijal i u dostizanju

nacionalnih ciljeva smanjenje gasova sa efektom staklene bašte u skladu sa Pariskim sporazumom, uzimajući u obzir da su procesi javnih nabavki direktno i indirektno odgovorni za 15% globalnih emisija gasova sa efektom staklene bašte¹.

Socijalne javne nabavke predstavljaju društveno odgovorne javne nabavke koje implementiraju društvene aspekte u proces javnih nabavki, sa ciljem postizanja pozitivnih društvenih aspekata. Socijalne javne nabavke mogu biti pokretač pozitivnih promena u domenu: promovisanja mogućnosti za zapošljavanje, dostojanstvenog rada, socijalne i profesionalne inkluzije i bolje uslove za osobe sa invaliditetom i ugrožena lica.

ISO 20400 definiše održivu nabavku kao nabavku koja ima najpozitivnije moguće ekološke, društvene i ekonomske uticaje tokom celog životnog ciklusa, i koja minimizira negativne uticaje, predstavljajući moćan instrument za doprinos održivom razvoju. Prema istom standardu, postoji 7 osnovnih aspekata koje održive nabavke obuhvataju:

- **Organizaciono upravljanje** - procesi i strukture odlučivanja;
- **Ljudska prava** - identifikacija rizika po ljudska prava, sprovođenje procesa dužne pažnje, prava na radu, razrešavanje pritužbi, diskriminacija i ranjive grupe;
- **Radna praksa** - prakse zapošljavanja i radni odnosi, uslovi rada, socijalna zaštita, zdravlje i bezbednost na radu, socijalni dijalog, obuke i razvoj zaposlenih;
- **Životna sredina** - sprečavanje zagađenja, održivo korišćenje resursa, ublažavanje klimatskih promena i adaptacija na iste, zaštita biodiverziteta i obnova prirodnih staništa;
- **Poštene poslovne prakse** - antikorupcija, fer konkurencija, odgovorno politično učešće, promovisanje održivosti u lancu vrednosti, poštovanje imovinskih prava;
- **Potrošači** - odgovorne marketinške prakse, činjenične i nepristrasne informacije, poštene ugovorne prakse, zdravlje i bezbednost potrošača, održiva potrošnja, zaštita podataka i privatnost potrošača, pristup i pristupačnost, obrazovanje i svest potrošača;
- **Uključivanje i razvoj zajednica** - uključivanje zajednica, obrazovanje i kultura, stvaranje radnih mesta i razvoj veština, stvaranje prihoda, zdravstvo, socijalna ulaganja.

¹ Svetski Ekonomski Forum, Zelene javne nabavke, 2022.

Cilj i predmet analize

Imajući u vidu prethodno navedene ciljeve Republike Srbije u okviru Programa razvoja javnih nabavki, kao i Programa razvoja cirkularne ekonomije, izvršena je analiza primenljivosti ekoloških, socijalnih i upravljačkih standarda i kriterijuma u procesima javnih nabavki u Republici Srbiji.

Cilj ove analize jeste identifikacija prioritetnih sektora, podsektora i postupaka javnih nabavki u Republici Srbiji u okviru kojih bi primena ekoloških i socijalnih kriterijuma imala najveći uticaj na ostvarivanje cilja podsticanja održivih javnih nabavki.

Pored toga, ova analiza obuhvata procenu primenljivosti ekoloških, socijalnih i upravljačkih standarda i kriterijuma u procesima javnih nabavki u Republici Srbiji, sa posebnim fokusom na kriterijume koji su prisutni u ESRS standardima i EU taksonomiji, kao trenutno najboljoj praksi u domenu ESG standarda. Uz to, u okviru analize uzeta je u obzir i CBAM regulativa, kao i Nemački Zakon o dužnoj pažnji (Due Diligence) u lancu snabdevanja. Tokom procene, uzeli smo u obzir i to, da li kompanije u Srbije, uz resurse koje imaju trenutno na raspolaganju, imaju kapaciteta da prikupe podatke kako bi izračunale i izvestile u skladu sa zahtevima predloženih ESG kriterijuma.

Obuhvaćeni ekološki, socijalni i upravljački standardi i regulative

Kako bi se identifikovali najadekvatniji kriterijumi za integraciju ekoloških, socijalnih i upravljačkih aspekata u postupke javnih nabavki, razmotreni su standardi koji su široko prihvaćeni i primenjeni globalno, sa posebnim naglaskom na Evropu i region.

Na osnovu značaja, sveobuhvatnosti standarda i implikacija njihove primene, identifikovani standardi koji su bili analizirani podrazumevali su:

1. **ESRS (engl. European Sustainability Reporting Standards) standarde**, uključujući 2 horizontalna standarda i 10 tematskih standarda (5 standarda iz oblasti zaštite životne sredine, 4 iz oblasti društvene odgovornosti i 1 koji se odnosi na prakse odgovornog upravljanja) - U cilju identifikacije ključnih aspekata i kriterijuma održivosti u okviru svakog od navedenih standarda:
 - a. ESRS 1 – Opšti zahtevi
 - b. ESRS 2 – Opšte informacije za objavljivanje
 - c. ESRS E1 – Klimatske promene
 - d. ESRS E2 – Zagađenje
 - e. ESRS E3 – Voda i morski resursi
 - f. ESRS E4 – Biodiverzitet i ekosistemi

- g. ESRS E5 – Upotreba resursa i cirkularna ekonomija
 - h. ESRS S1 – Sopstvena radna snaga
 - i. ESRS S2 – Zaposleni u lancu vrednosti
 - j. ESRS S3- Pogođene zajednice
 - k. ESRS S4 – Potrošači i krajnji korisnici
 - l. ESRS G1 – Poslovno ponašanje;
2. **EU Taksonomija** i kriterijumi tehničkog skrininga (eng. technical screening criteria), koji omogućavaju identifikaciju aktivnosti koje se smatraju ekološki održivim, kao i kriterijuma koji moraju biti ispunjeni da bi se aktivnost klasifikovala kao takva;
 3. **CBAM (Carbon Border Adjustment Mechanism)** - U cilju identifikacije sektora sa značajnim ekološkim uticajem i emisijama CO₂ i uspostavljanju ekoloških kriterijuma koji proizilaze iz njihovih predstojećih obaveza izveštavanja;
 4. **Nemački Zakon o dužnoj pažnji (Due Diligence) u lancu snabdevanja** - U cilju identifikacije kriterijuma zaštite životne sredine i ljudskih prava, koji su identifikovani zakonom kao značajni u upravljanju rizicima i *due diligence* procesom u okviru lanca snabdevanja.

Identifikovani standardi su bili predmet unakrsne analize ekoloških, socijalnih i upravljačkih kriterijuma koji su u njima identifikovani, kako bi se utvrdili kriterijumi koji su u standardima i regulativama učestali, ali i kako bi se predstavio sveobuhvatan prikaz značajnih ESG tema koje su istaknute u regulatornom okviru.

Pored ESG regulativa, analiza je uzela u obzir i dobrovoljne standarde koji su bili relevantni za predmet analize, kao što su ISO 20400:2017 - Održive nabavke, kao i SASB sektorske standarde.

Analiza ESG standarda i regulativa

U cilju identifikacije ekoloških, socijalnih i upravljačkih kriterijuma koje je moguće integrisati u proces javnih nabavki, analizirani su ESG standardi i regulative koji sačinjavaju regulatorni okvir Evropske Unije. Kao predmet analize, izabrani su Evropski standardi za izveštavanje o održivosti, definisani Direktivom EU za izveštavanje o korporativnoj održivosti, EU taksonomija, Nemački Zakon o dužnoj pažnji (Due Diligence) u lancu snabdevanja, kao i CBAM regulativa. Dodatno, uzet je u obzir i okvir Ciljeva održivog razvoja Ujedinjenih Nacija, koji predstavljaju mapu puta za ostvarenje održive budućnosti, i značajan su indikator kako na nacionalnom, tako i korporativnom nivou za praćenje ostvarenje indikatora održivog razvoja.

ESRS standardi

Evropski standardi za izveštavanje o održivosti (engl. European Sustainability Reporting Standards, skraćeno: ESRS) definisani su Direktivom Evropske Unije za izveštavanje o održivosti (engl: Corporate Sustainability Reporting Directive, CSRD), kao prvi pravno obavezujući standardi u okviru EU, koje su kompanije u opsegu regulative u obavezi da prate prilikom izveštavanja o održivosti. CSRD direktiva stupila je na snagu 5. januara 2023. godine i primenjuje se na izveštaje pripremljene za finansijsku 2024. godinu, podižući kriterijume za kvalitet i kvantitet informacija o održivosti koje su kompanije u obavezi da izveštavaju. Kao najveća novina u odnosu na prethodnu Direktivu o nefinansijskom izveštavanju Evropske Unije (engl. Non-financial Reporting Directive, NFRD), obavezni ESRS standardi predstavljeni su u cilju povećanja transparentnosti, uporedivosti, potpunosti i strukturiranosti načina na koji evropske kompanije izveštavaju o održivim poslovnim praksama.

CSRD direktivom definisano je 12 ESRS standarda, koji se dele na 2 horizontalna i 10 tematskih standarda, obuhvatajući širok spektar pitanja održivosti. Horizontalnim standardima definisani su opšti zahtevi i opšte informacije za objavljivanje, dok tematski standardi broje 5 standarda iz oblasti zaštite životne sredine i 4 iz oblasti društvene odgovornosti, kao i 1 standard iz oblasti korporativnog upravljanja. Svaki od standarda sadrži set zahteva za izveštavanje, koji se odnose na kvantitativne (npr: podaci o godišnjim emisijama gasova staklene bašte, potrošnja vode, broj žena na rukovodećim pozicijama..), kao i kvalitativne podatke o performansama kompanije u domenu održivosti, politikama i strateškoj orijentaciji, ciljevima, konkretnim akcijama i načinima na koje kompanija upravlja rizikom duž celog lanca vrednosti. Direktiva

predviđa i sektorski specifične standarde, kao i standarde primenljive za mala i srednja preduzeća, koji u momentu analize nisu bili objavljeni.

ESRS standardi pokrivaju sledeće aspekte izveštavanja o održivosti:

- Korporativno upravljanje-informacije o procesima upravljanja, kontrole i procedure koje kompanija koristi kako bi pratila i upravljala uticajima, rizicima i prilikama;
- Strategija-način na koji su strategija i poslovni model povezani sa materijalnim ESG uticajima, rizicima i prilikama, uključujući i strategiju za njihovo adresiranje
- Upravljanje uticajima, rizicima i prilikama- proces kojim su identifikovani i procenjeni uticaji, rizici i prilike i način na koji se njima upravlja putem politika i specifičnih akcija
- Metrike i ciljevi-način na koji kompanija meri performanse, uključujući i progres ka ciljevima koje je postavila.

Od brojnih zahteva koje su definisane ESRS standardima, kompanije nisu u obavezi da izveštavaju o svima, već samo o onim zahtevima koji su relevantni za teme održivosti koje je kompanija identifikovala kao značajne, primenjujući procenu duple materijalnosti, što je i zahtev predstavljen u okviru ESRS 1 standarda. Ovaj proces predstavlja identifikaciju ključnih ekoloških, socijalnih i upravljačkih aspekata kojima će kompanija upravljati i o kojima će izveštavati koristeći pristup duple materijalnosti-odnosno sagledavajući značajnost tema iz ugla materijalnosti uticaja (identifikacija ključnih uticaja kompanije na životnu sredinu, društvenu zajednicu, ekonomiju) i ugla finansijske materijalnosti (identifikacija ekoloških, socijalnih i upravljačkih aspekata iz kojih proizilaze finansijski rizici i prilike).

Tabela 1: Pregled ESRS standarda

Tip	Standard	Teme
Horizontalni standardi	ESRS 1- Opšti zahtevi	Opšti principe i zahteve za usklađenost sa CSRD regulativom-ne sadrže zahteve za izveštavanje
	ESRS 2- Opšte informacije za objavljivanje	Informacije koje je neophodno objaviti nezavisno od sektora. ESRS 2 predstavlja zahteve za obelodanjivanje informacija o procedurama i principima izveštavanja, upravljačkih procesa, kontrola i procedura koji su utvrđeni kako bi se vršio monitoring i upravljalo pitanjima održivosti, sastav i raznovrsnost odbora, odnos menadžmenta prema pitanjima održivosti, integracija performansi održivosti u šemu podsticaja, informacija o procesu dužne pažnje, upravljanje rizicima i interne kontrole u vezi sa izveštavanjem o održivosti, opis procesa

		angažovanja zainteresovanih strana, opis materijalnih uticaja, rizika i prilika održivosti i njihova veza sa korporativnom strategijom.
Ekološki Tematski standardi	ESRS E1- Klimatske promene	GHG emisije organizacije i proizvoda, pristup dekarbonizaciji i adaptaciji na klimatske promene, potrošnja energije, finansijski rizici klimatskih promena
	ESRS E2- Zagađenje	Zagađenje vode, vazduha, zemljišta, supstance koje izazivaju zabrinutost, supstance koje izazivaju veliku zabrinutost
	ESRS E3- Voda i morski resursi	Potrošnja vode i efikasnost upravljanja vodnim resursima, rizici povezani sa
	ESRS E4- Biodiverzitet i ekosistemi	Uticaj na biodiverzitet i deforestaciju, uticaj na ekosisteme, naponi koji se odnose na konzervaciju vrsta
	ESRS E5- Upotreba resursa i cirkularna ekonomija	Implementacija cirkularne ekonomije, minimizacija ekstrakcije sirovina, minimizacija otpada, pristup kraju životnog ciklusa proizvoda
Socijalni tematski standardi	ESRS S1- Sopstvena radna snaga	Zdravlje i bezbednost zaposlenih, različitost i inkluzija, jednakost polova, uslovi rada, prakse zapošljavanja, poštene plate
	ESRS S2- Zaposleni u lancu snabdevanja	Implementacija praksi društveno odgovornog poslovanja, prava radnika u okviru lanca snabdevanja i poslovnih odnos, rizici u okviru lanca vrednosti (rizici povezani za dečji rad, prinudni rad, nesigurne uslove rada, nepravedne plate, nedostatak slobode udruživanja)
	ESRS S3- Pogođene zajednice	Uticaj i odnos prema lokalnoj zajednici- uticaju na lokalno zapošljavanje, infrastrukturu, zdravlje i kulturno nasleđe, edukaciju.
	ESRS S4- Potrošači i krajnji korisnici	Kvalitet i sigurnost proizvoda, pristupačan dizajn, inkluzivna usluga
Upravljački tematski standardi	ESRS G1- Poslovno ponašanje	Etički kodeks, mehanizam za žalbe, upravljanje usklađenošću, upravljanje odnosima sa dobavljačima, prevencija i detekcija korupcije, prakse plaćanja

ESRS standardi takođe kompanijama u obavezi izveštavanja nameću minimalne zahteve za obelodanjivanje koje kompanije moraju da izveste, a koji se odnose na relevantne politike, radnje, metrike, kao i ciljeve, i praćenje performansi, za svaku od materijalnih ESG tema.

Zaključak: ESRS standardi imaju za cilj da reflektuju najznačajnija pitanja održivosti za kompanije pod opsegom CSRD regulative i pokrivaju sva tri aspekta održivosti: ekološki, socijalni i upravljački, koji su pokriveni predstavljenim standardima. S obzirom na prirodu standarda, usklađenost sa ESRS standardima zahteva strateški pristup održivosti i integraciju pitanja održivosti u poslovni model, i kao kriterijume sadrži isključivo zahteve za obelodanjivanje traženih informacija, ne i određene, specifične kvantitativne pragove u okviru zahteva. Zbog svoje strukture i sadržaja, utvrđeno je da ESRS 1 standard nije primenljiv, te je isključen iz dalje analize. Standardi u okviru sebe sadrže zahteve kako za implementacijom metoda za praćenje i kvantifikaciju uticaja, tako i aspekte implementacije sistema menadžmenta, koji se fokusiraju na postojanje strategija i korporativnog okvira za upravljanje ESG temama (postojanje politika, radnji, metrika i ciljeva, pristupa merenju performansi za svaku od materijalnih ESG tema). Lista zahteva odnosi se na velike kompanije koje su pod opsegom regulative, tako da određeni aspekti mogu biti neprimenjivi za mala i srednja preduzeća, do momenta izlaska ESRS standarda koji se odnose na njih. U momentu analize, velike kompanije u okviru EU su u procesu usklađivanja sa ESRS standardima, uz velike izazove kao što je prolazak kroz proces duple materijalnosti, usklađivanje sa velikim brojem zahteva, nedostatak resursa, kao i sveobuhvatnost kriterijuma. Za kompanije u Srbiji, pogotovo mala i srednja preduzeća, primena svih kriterijuma u okviru ESRS standarda može biti izazovna, ali i neprimenjiva u pogledu usklađenosti sa svim standardima, ukoliko se uzima u obzir prolazak kroz proces duple materijalnosti, te je ključno identifikovati koje su teme od značaja za konkretne sektore i kompanije. ESRS standardi svakako predstavljaju najbolju praksu i sveobuhvatan, celovit pristup održivosti.

EU Taksonomija

EU taksonomija je sistem klasifikacije koji se koristi za identifikaciju održivih ekonomskih aktivnosti u skladu sa postavljenim ciljevima održivog razvoja. Ova inicijativa je deo šire strategije Evropske unije za postizanje održive i zelene tranzicije. Očuvanje prirodnih resursa i poštovanje ljudskih i socijalnih prava su ključni za održivi razvoj.

Kako bi se ostvario cilj o postizanju održive i zelene tranzicije, potrebno je da se uložiti u nove tehnologije. Javna sredstva sama po sebi neće biti dovoljna, pa je ključno da se privatni investitori uključe u finansiranje projekata koji su prihvatljivi za okolinu. Zbog toga su potrebni jasni kriterijumi koji definišu šta je to održivo i ekološki prihvatljivo, kako bi se izbeglo usmeravanje sredstava ka projektima koji se predstavljaju kao zeleni, iako to zapravo nisu. Glavni cilj EU taksonomije jeste da se obezbede jasna pravila i smernice kako bi se olakšao prelazak ka održivijoj privredi i finansijskom sistemu.

Za svaku aktivnost, EU taksonomiji definiše dve vrste kriterijuma: kriterijume tehničkog skrininga (engl. Technical Screening criteria) i kriterijume koji se odnose na „ne uzrokovanje značajne štete“ (engl. Do No Significant Harm).

1. **Kriterijumi tehničkog skrininga (TS):** Kriterijumi tehničkog skrininga su postavljeni u skladu sa principima održivog razvoja i ciljevima koje je postavila Evropska unija. Ovo su detaljni tehnički zahtevi koje ekonomska aktivnost mora ispuniti da bi se smatrala ekološki održivom unutar taksonomije. TS kriterijumi su definisani za svaki ekološki cilj i pružaju specifične pragove i metrike koje aktivnosti moraju zadovoljiti. Jedna aktivnost može značajno da doprinosi jednom ili više ekoloških ciljeva EU taksonomije.
2. **Ne uzrokovanje značajne štete (DNSH) kriterijumi:** Ovi kriterijumi osiguravaju da aktivnosti koje se klasifikuju kao ekološki održive prema taksonomiji ne uzrokuju značajnu štetu drugim ekološkim ciljevima i okolini. DNSH kriterijumi procenjuju potencijalne negativne uticaje aktivnosti na druge ekološke aspekte i postavljaju pragove kako bi se sprečila značajna šteta. Nije dovoljno da aktivnost samo donese pozitivan doprinos ekološkom cilju, već je neophodno da ne izazove negativan uticaj na ostale ciljeve EU taksonomije.

Aktivnosti moraju ispuniti kako TS, tako i DNSH kriterijume da bi se kvalifikovale kao ekološki održive.

EU taksonomija takođe definiše šest ekoloških ciljeva, na osnovu kojih se procenjuje da li je određena aktivnost zelena ili ne. Ako aktivnost značajno doprinosi jednom od tih ciljeva, a istovremeno „ne uzrokuje značajnu štetu“ drugim ciljevima, smatra se zelenom. EU taksonomija se stalno proširuje, pri čemu se redovno dodaju nove aktivnosti i kriterijumi.

Ekološki ciljevi EU taksonomije su:

1. **Zaštita klime:** Ovaj cilj uključuje aktivnosti usmerene na smanjenje emisija gasova sa efektom staklene bašte, prelazak na obnovljive izvore energije, poboljšanje energetske efikasnosti i promovisanje održivog transporta.
2. **Prilagođavanje klimatskim promenama:** Ovaj cilj uključuje aktivnosti fokusirane na povećanje otpornosti na uticaje klimatskih promena, poput mera zaštite od poplava, poljoprivrede otporne na sušu i praksi održivog upravljanja zemljištem.
3. **Održivo korišćenje i zaštita voda i morskih resursa:** Ovaj cilja obuhvata aktivnosti usmerene na očuvanje vodnih resursa, smanjenje zagađenja vode i promovisanje održivog upravljanja morskim ekosistemima.

4. **Tranzicija ka cirkularnoj ekonomiji:** Ovaj cilj uključuje aktivnosti koje promovišu efikasnost resursa, smanjenje otpada, reciklažu i upotrebu održivih materijala u proizvodnim procesima.
5. **Prevenција i kontrola zagađenja:** Ovaj cilj uključuje aktivnosti usmerene na smanjenje zagađenja vazduha, vode i zemljišta, kao i upravljanje opasnim otpadom i korišćenje ekološki prihvatljivih proizvodnih procesa.
6. **Zaštita i obnova biodiverziteta i ekosistema:** Ovaj cilj obuhvata aktivnosti usmerene na očuvanje i obnovu prirode, zaštitu i očuvanja ugroženih vrsta i biodiverziteta, kako na kopnu, tako i u morskim ekosistemima.

Sistem klasifikacije EU taksonomije omogućava investitorima, preduzećima, regulatorima i drugim zainteresovanim stranama da identifikuju održive projekte, investicije i aktivnosti.

Iako EU taksonomija ne definiše specifične kriterijume koji se odnose na socijalne i upravljačke aspekte, za sve aktivnosti, EU taksonomija definiše takozvane „minimalne zaštitne mere“, koje se odnose na poštovanje OECD smernica za multinacionalna preduzeća, kao i Vodeće principe UN o poslovanju i ljudskim pravima, uključujući principe i prava utvrđena u okviru ILO deklaracije o osnovnim principima i pravima na radu, što se poklapa sa zahtevima u domenu poštovanja ljudskih prava Nemačkog zakona o dužnoj pažnji (Due Diligence) u lancu snabdevanja.

Zahtevi EU taksonomije u vezi sa minimalnim zaštitnim merama definišu da aktivnost mora podržavati ljudska prava, zdravlje i bezbednost na radu, radnička prava, sprečavanje korupcije i mita, kao i fer konkurenciju. Jasni i specifični kriterijumi nisu definisani za svaku aktivnost obuhvaćenu EU taksonomijom.

Zaključak: Cilj EU taksonomije je uspostavljanje sistema za klasifikaciju i identifikaciju zelenih aktivnosti. Iako su socijalni i upravljački kriterijumi minimalno obuhvaćeni ovom regulativom, širok spektar ekoloških kriterijuma detaljno je definisan, gde većina kriterijuma sadrži jasno kvantifikovane pragove, kao zahteve za usklađenost. Da bi kompanija bila zelena prema EU taksonomiji, potrebno je da ispuni širok spektar rigoroznih mera. Čak i u EU, kompanijama je teško da ispune ove zahteve. Iz tog razloga, primena kriterijuma EU taksonomije je minimalna u Srbiji, gde lokalni propisi često ne odgovaraju zahtevima EU regulativa. Iako su kriterijumi strogi, i dalje je odličan alat za identifikaciju potencijalno zelenih aktivnosti i korak u pravom smeru ka zelenim tranzicijama.

Nemački Zakon o dužnoj pažnji (Due Diligence) u lancu snabdevanja

Nemački Zakon o dužnoj pažnji (Due Diligence) u lancu snabdevanja (engl. *German Supply Chain Due Diligence Act*), stupio je na snagu 1. januara 2023. godine, sa ciljem obavezivanja kompanija koje posluju u Nemačkoj da poštuju ekološke i socijalne standarde duž lanca snabdevanja, uključujući obavezu sprovođenja *due diligence* procesa, sa pravnim implikacijama za kompanije koje se dovode u vezu sa kršenjem ljudskih prava i ekoloških praksi u okviru svog lanca snabdevanja, suočavajući se takođe sa mogućnošću isključivanja iz dodeljivanja javnih ugovora do tri godine. U domenu ljudskih prava, zakon se oslanja na *Vodeće principe UN o poslovanju i ljudskim pravima* i *OECD smernice za multinacionalna preduzeća*. Ovi principi oslanjaju se na poštovanje minimum ljudskih prava. Pored toga, zakon pokriva i ekološke rizike i njihove negativne uticaje na ljudsko zdravlje, zahtevajući od kompanija usklađenost sa internacionalnim sporazumima (Minamata konvencija, Stokholmska i Bazelska konvencija) koji targetiraju ekološke rizike i odnose se na ograničavanje štete uzrokovane toksičnim hemikalijama i rukovanjem i odlaganjem opasnog otpada. Od kompanija se zahteva uspostavljanje efikasnost sistema upravljanja ekološkim i socijalnim rizicima duž lanca snabdevanja, koji uključujuje analizu rizika, uspostavljanje preventivnih mera, mera remedijacije, procedure za žalbe, kao i proces dokumentovanja i izveštavanja. Svrha analize rizika je razumevanje i prioritizacija rizika koji se povezuju za ljudska prava i ekoloških rizika u okviru poslovnih aktivnosti kompanije i njenog lanca snabdevanja.

Zaključak: Nemački Zakon o dužnoj pažnji (Due Diligence) u lancu snabdevanja fokusira se na sprovođenju analize rizika i uspostavljanje sistema upravljanja ekološkim i socijalnim rizicima, sa fokusom na ljudska prava, u okviru operacija kompanije, kao i njenog lanca snabdevanja. U domenu javnih nabavki, ovaj zakon se može sagledavati kao značajan u oblasti upravljanja rizicima koji se vezuju za održivost tokom aktivnosti nabavke, što uključuje razmatranje da li dobavljači ispunjavaju kriterijume održivosti. Brojna mala i srednja preduzeća u Srbiji koja se nalaze u lancu snabdevanja velikih kompanija koje su pod opsegom ovog zakona, već su se susretale sa pitanjima od svojih klijenata o ispunjenosti gorenavedenih zahteva, koji su u odnosu na zahteve ESRS standarda i EU taksonomije jednostavniji za usklađenost.

CBAM

Mehanizam za prekogranično prilagođavanje ugljenika (engl. Carbon Border Adjustment Mechanism, skraćeno CBAM) predstavlja regulativu Evropske Unije koja se

odnosi na postavljanje karbonske takse za sva dobra uvezena u EU iz sektora gvožđa i čelika, aluminijuma, cementa, đubriva, hidrogena i električne energije. Ova regulativa specifično se fokusira na ekološki aspekt održivost, te konkretno na uspostavljanje sistema za praćenje i izveštavanje o emisijama ugljen-dioksida koje se vezuju za proizvodnju dobara iz navedenih sektora, sa krajnjim ciljem pospešivanja njihovog smanjenja. CBAM cilja na određene sektore koji se smatraju rizičnim u pogledu emisija CO₂ i funkcioniše paralelno sa EU ETS-om (EU sistem trgovanja emisijama), kako bi se osiguralo da uvezeni proizvodi u EU podležu istim ekološkim standardima kao i oni proizvedeni unutar EU. Cilj CBAM regulative je da primeni cenu ugljenika na određene uvozne proizvode, uzimajući u obzir ugrađene emisije ugljenika koje se vezuju za proizvodnju tih proizvoda. Proizvođači u okviru identifikovanih sektora van EU izveštavaju o svojim ugrađenim emisijama svoje dobavljače kroz takozvane CBAM izveštaje. Tranzicioni period CBAM regulative počeo je u oktobru 2023. godine i traje do kraja 2025. godine, te uključuje podnošenje kvartalnih CBAM izveštaja, ne uključujući kupovinu CBAM sertifikata, dok 1. januar 2026. godine označava početak definitivnog perioda primene CBAM regulative, koja uključuje kupovinu CBAM sertifikata i primenu cene ugljenika na uvezene proizvode, podnošenje godišnjih CBAM izveštaja, verifikaciju emisija, kao i očekivano proširenje sektora u obuhvatu na sektore koji su trenutno pokriveni EU ETS-om (uključujući i rafinerije nafte, proizvodnju cementa, kreča, keramike, stakla, celuloze, papira, kartona, kiselina i određenih hemikalija, kao i proizvodnju toplotne energije, pomorske aktivnosti i aktivnosti avijacije, sagorevanje goriva iz putnog transporta).

Zaključak: CBAM regulativa fokusirana je na ekološki aspekt održivosti, koji se reflektuje u uspostavljanju sistema za monitoring, izveštavanje i upravljanje emisijama ugljen-dioksida koji se vezuju za proizvodnju određenih grupa proizvoda, povezanih sa visokom emisijama ugljen-dioksida. Kompanije u Srbiji koje izvoze u EU i nalaze se u okviru identifikovanih sektora, već su u obavezi izveštavanja o ugrađenim emisijama proizvoda pod opsegom regulative i kreću putem uspostavljanja sistema za obračun i izveštavanje o ugrađenim emisijama, što je od ključnog značaja za usklađenost sa regulativom, ali i identifikaciju prilika za moguće smanjenje emisijama, u cilju što manjih finansijskih implikacija sa početkom definitivnog perioda primene CBAM regulative. Kako CBAM obuhvata sektore sa značajnim CO₂ emisijama, ali i značajnim potencijalom za smanjenje emisija, kao kriterijum iz CBAM regulative za dalje razmatranje za potrebe analize, uzet je u obzir izveštavanje i obračun CO₂ emisija za konkretne, identifikovane sektore, kao i sektore koji su trenutno pod opsegom EU ETS sistema.

Unakrsna analiza ESG standarda i regulativa

U cilju identifikacije relevantnih ESG kriterijuma, izvršena je unakrsna analiza identifikovanih ESG standarda. Tokom analize, uzeti su u obzir specifični zahtevi, priroda i struktura identifikovanih standarda održivosti. Od identifikovanih standarda, ESRS standardi koji proističu iz CSRD direktive predstavljaju najsvеobuhvatnije standarde, pokrivajući najviše dimenzija i aspekata održivosti, kao i fokusirajući se na načine na koji su ove teme implementirane u korporativnu strategiju i politike. Tokom analize, utvrđeno je da standard ESRS 1-Opšti zahtevi, ne sadrži konkretne zahteve za izveštavanje, već postavlja osnovne zahteve i smernice za izveštavanje u skladu sa ESRS standardima. Zahtevi EU Taksonomije odnose se isključivo na aspekte zaštite životne sredine, i ne sadrže zahteve koji se vezuju za socijalne i upravljačke aspekte. Ekološki aspekti podudaraju se sa zahtevima u okviru ESRS ekoloških standarda iz svih 5 oblasti: klimatske promene, zagađenje, voda i morski resursi, biodiverzitet i ekosistemi, upotreba resursa i cirkularna ekonomija. U okviru zahteva za obelodanjivanje, EU Taksonomija se fokusira na konkretne zahteve po specifičnih aktivnostima i sektorima, dok ESRS standardi nose zahteve koji se odnose na korporativni okvir upravljanja ekološkim aspektima. CBAM direktiva se konkretno fokusira na emisije uglje-dioksida koje se vezuju za proizvodnju

Ekološki aspekt upravljanja emisijama gasova sa efektom staklene bašte je aspekt koji se javlja u svim analiziranim standardima, sem u okviru Nemačkog Zakona o dužnoj pažnji (Due Diligence) u lancu snabdevanja. Ovaj kriterijum može se sagledavati kao jedan od značajnih i sve prepoznatijim u regulativama i standardima.

Određeni zahtevi koji se odnose na socijalne aspekte ESRS standarda (ESRS S1-2, ESRS S2-1, ESRS S3-1))u domenu ljudskih prava preklapaju se sa zahtevima Nemačkog zakona o dužnoj pažnji (Due Diligence) u lancu snabdevanja, uključujući izveštavanje o usklađenosti korporativnih politika u domenu ljudskih prava sa UN Vodećim principima o poslovanju i ljudskim pravima, kao i OECD smernica za multinacionalna preduzeća, dok su upravljački aspekti u potpunosti preuzeti iz ESRS standarda ESRS G1- poslovno ponašanje.

Tabela 2: Unakrsno mapiranje ESG aspekata u okviru analiziranih standarda:

Oblast	ESRS	EU Taksonomija	Nemački Zakon o dužnoj pažnji (Due Diligence) u lancu snabdevanja	CBAM
	ESRS 1 Opšti zahtevi	/	/	/

Opšte informacije i zahtevi	ESRS 2 Opšte informacije za objavljivanje	/	Uspostavljanje sistema menadžmenta rizika na polju zaštite ljudskih prava i životne sredine	/
Ekološki aspekti	ESRS E1 Klimatske promene	Ublažavanje i prilagođavanje klime	/	Obračun i izveštavanje o ugrađenim CO2 emisijama
	ESRS E2 Zagađenje	Prevenција zagađenja	Ograničenje štete uzrokovane zagađenjem, toksičnim hemikalijama i rukovanjem i odlaganjem opasnog otpada	/
	ESRS E3 Voda i morski resursi	Voda	/	/
	ESRS E4 Biodiverzitet i ekosistemi	Biodiverzitet	/	/
	ESRS E5 Upotreba resursa i cirkularna ekonomija	Cirkularna ekonomija		/
Socijalni aspekti	ESRS S1 Sopstvena radna snaga	/	-Zabrana dečjeg rada -Zabrana	/
	ESRS S2 Zaposleni u lancu vrednosti	/	prinudnog rada -Zdravlje i bezbednost -Sloboda udruživanja i pravo na kolektivno pregovaranje -Jednakost u zapošljavanju i zabrana diskriminacije -Poštene plate	/
	ESRS S3 Pogođene zajednice	/	Zabrana protivpravnog	/

			oduzimanja zemljišta	
	ESRS S4 Potrošači i krajnji korisnici	/	/	/
Upravljački aspekti	ESRS G1 Poslovno ponašanje	/	/	/

Prioritetni predmeti zelenih javnih nabavki

U cilju adekvatne identifikacije sektora i predmeta javnih nabavki u kojima bi uvođenje ekoloških, socijalnih i upravljačkih kriterijuma imalo najveći potencijalni uticaj na održivost i konkurentnost, uzeti su u obzir sledeći kriterijumi:

1. Značajni udeo u ukupnim javnim nabavkama u Republici Srbiji;
2. Sektori/industrije koje imaju značajan uticaj na životnu sredinu i društvenu zajednicu (uz fokus na industrije koje su identifikovane CBAM regulativom);
3. Značajan potencijal za smanjenje emisije CO₂ i za energetske efikasnost;
4. Rezultati prethodnih analiza iz oblasti zelenih i socijalnih javnih nabavki, u okviru kojih su identifikovani sektori i predmeti zelenih i socijalno održivih javnih nabavki;
5. Dobre prakse iz EU i regiona- identifikacija sektora/industrija i predmeta koji su uključeni u održive javne nabavke u okviru zemalja EU.

Dodatno, uzete su u obzir izmene i dopune Zakona o javnim nabavkama kao i Pravilnik o vrstama dobara za koja su naručioci u obavezi da primenjuju ekološke aspekte u postupcima javnih nabavki („Službeni glasnik RS”, br. 115/23).

Nakon izvršene analize i na osnovu prethodno definisanih kriterijuma, odabrani su sledeći predmeti zelenih javnih nabavki, kao i odgovarajući sektori, kao prioritetni u cilju ostvarivanja održivog razvoja i zaštite životne sredine.

Tabela 3: Prioritetni predmeti zelenih javnih nabavki

	Prioritetni predmeti	Sektor
1	Putni transport	Transport
2	Električna energija	Energija
3	Sredstava za čišćenje, usluge pranja i čišćenja	Hemijski proizvodi
4	Usluge mobilne telefonije zajedno sa uređajima, kancelarijska i informatička oprema	Tehnologija i komunikacije
5	Bela tehnika	Potrošački proizvodi
6	Usisivači, klima uređaji, radijatori, grejalice i njihove kombinacije	Potrošački proizvodi
7	Građevinski projekti	Infrastruktura
8	Putna rasveta i saobraćajna signalizacija	Infrastruktura
9	Sredstva i mašinerija za održavanje javnih površina	Hemijski proizvodi

10	Izgradnja, asfaltiranje i sanacija ulica, puteva, kolovoza	Infrastruktura
11	Kancelarijski papir i higijenski papirni proizvodi	Potrošački proizvodi
12	Nameštaj	Potrošački proizvodi
13	Boje, lakovi	Hemijski proizvodi

Sektori su određeni na osnovu sektora definisanih u okviru sektorskih standarda *Odbora za standarde održivosti u računovodstvu* (engl. Sustainability Accounting Standards Board, skraćeno: SASB). SASB je nezavisno telo koje se bavi razvojem standarda za finansijsko izveštavanje o održivosti. Njihova misija je definisanje standarda koji omogućavaju kompanijama da izveštavaju o relevantnim održivim faktorima u svojim finansijskim izveštajima, kako bi investitori mogli da bolje procene rizike i prilike koje proizilaze iz održivih poslovnih praksi. SASB standardi fokusiraju se na specifične sektore industrije i obuhvataju ključne teme održivosti koje su relevantne za svaki od tih sektora. Za razliku od ESRS standarda, među kojima još uvek nisu objavljeni sektorski standardi, SASB standardi i relevantni zahtevi za izveštavanje su mapirani prema sektorima i industrijama. S obzirom na to da se SASB i ESRS standardi pokrivaju isti opseg tema u oblasti održivosti, a u cilju mapiranja relevantnih prema sektorima, sektori su određeni prema SASB kategorizaciji.

Opis i definicija konkretnih prioriternih predmeta zelenih javnih nabavki

Prioritetni predmeti javnih nabavki definisani su na osnovu opisa kriterijuma i zahteva Evropske unije i Evropske komisije za zelene javne nabavke (*Green Public Procurement criteria and requirements*), kao jednog od primera dobre prakse. Ukoliko je bilo potrebno, opisi su prilagođeni kako bi odgovarali našem tržištu.

1. Putni transport

Pod predmetom „Putni transport“ podrazumevamo sledeće kategorije proizvoda/usluga:

a. Kupovina, zakup, iznajmljivanje transportnih vozila

- automobili, laka komercijalna vozila (M1, N1 tipovi vozila definisana Pravilnikom o podeli motornih i priključnih vozila i tehničkim uslovima za vozila u saobraćaju na putevima);
- javni prevoz;
- kamioni i usluge za sakupljanje otpada (M2, M3, N2, N3 tipovi vozila definisana Pravilnikom o podeli motornih i priključnih vozila i tehničkim

uslovima za vozila u saobraćaju na putevima - M2: vozilo sa više od devet mesta za sedenje uključujući i sedišta za vozača čija najveća dozvoljena masa ne prelazi 5t i koja mogu imati mesta za stajanje; M3: vozilo sa više od devet mesta za sedenje uključujući i sedišta za vozača čija najveća dozvoljena masa prelazi 5t i koja mogu imati mesta za stajanje; N2: vozilo koje ima najveću dozvoljenu masu koja prelazi 3,5t, ali koja ne prelazi 12t; N3: vozilo koje ima najveću dozvoljenu masu koja prelazi 12t.

- kurirske usluge osim železničkog, avionskog i vodenog transporta pošte.

b. **Usluge prevoza**

- specijalizovane usluge prevoza putnika;
- najam autobusa sa vozačem;
- taksi usluge.

c. **Usluge selidbe**

- usluge selidbe zaposlenih;
- kargo usluge manipulacije teretom i skladištenja;
- usluge selidbe.

2. Električna energija

Pored zahteva koji se odnose na električnu energiju kao predmet javne nabavke, kriterijumu za električnu energiju pojavljuju se i u okviru drugih predmeta javnih nabavki.

„Obnovljivi izvori energije (RES-E)“ u skladu sa Zakonom o korišćenju obnovljivih izvora energije definišu se na sledeći način: "to su primarni izvori energije, tj. energija vetra, energija Sunca, i dr.) čiji energetske potencijal zavisi od meteoroloških uslova koje je teško precizno prognozirati, usled čega prilikom proizvodnje električne energije iz takvih izvora mogu nastati veća odstupanja između proizvedene električne energije i planirane proizvodnje električne energije u odnosu na druge izvore energije;"

U postrojenjima koje koriste više različitih goriva odnosno koja koriste kombinaciju obnovljivih i konvencionalnih izvora uzima se u obzir samo deo električne energije proizvedene iz obnovljivih izvora energije.

„Biomasa“ se prema Zakonu o korišćenju obnovljivih izvora energije, definiše kao: „biorazgradiv deo proizvoda, otpada i ostataka biološkog porekla iz poljoprivrede (uključujući materije biljnog i životinjskog porekla), šumarstva i povezanih industrija, kao i biorazgradiv deo industrijskog i komunalnog otpada u skladu sa propisima kojima se uređuje upravljanje otpadom.“

3. Sredstva za čišćenje, usluge pranja i čišćenja

Proizvodna grupa **"Usluge čišćenja unutrašnjih prostora"** uključuje:

- ekološki osveščene rutinske usluge profesionalnog čišćenja unutrašnjih prostora izvođene u prostorima koje uključuju kancelarije, sanitarne prostorije, poput toaleta i druge javno dostupne prostore.
- čišćenje staklenih površina do koji se može doći bez upotrebe specijalizovane opreme ili mašina.

Proizvodna grupa "**Usluge čišćenja unutrašnjih prostora**" ne obuhvata:

- dezinfekcione i sanitarne aktivnosti, kao i čišćenje koje uključuje upotrebu biocidnih proizvoda koji spadaju pod oblast primene Zakona o biocidnim proizvodima;
- čišćenje proizvodnih pogona.

4. Usluge mobilne telefonije zajedno sa uređajima, kancelarijska i informatička oprema

Pod predmetom nabavke „Usluge mobilne telefonije zajedno sa uređajima, kancelarijska i informatička oprema“ razlikujemo sledeće stavke:

a. **Stacionarni uređaji:**

- stacionarni računari
 - desktop računari;
 - integrisani desktop računari;
 - desktop tanki klijenti;
 - desktop radne stanice (ili radne stanice).
- računarski monitori.

b. **Prenosivi uređaji:**

- prenosivi računari:
 - prenosni računari;
 - prenosni all-in-one računari;
 - mobilni tanki klijenti;
 - mobilne radne stanice.
- tableti;
- pametni telefoni.

Pod predmetnom „Kancelarijska oprema“ podrazumevamo:

- a. **„Oprema za izradu slika“** označava proizvode koji se prodaju za kancelarijsku i/ili kućnu upotrebu, i čija je funkcija:
- proizvesti otisak slike u obliku papirnog dokumenta ili fotografije postupkom označavanja ili putem digitalne slike dobijene putem mreže ili sa papirnog dokumenta dobijenog skeniranjem/kopiranjem;

- proizvesti digitalnu sliku sa papirnog dokumenta dobijenog skeniranjem ili kopiranjem.

Izvan područja primene su:

- uređaji za digitalno umnožavanje;
- oprema za slanje pošte;
- faks uređaji.

- b. **„Potrošni materijal“** označava zamenjive proizvode bitne za funkcionisanje proizvoda opreme za izradu slika. Krajnji korisnik ili dobavljač usluga može ih zameniti ili dopuniti tokom uobičajene upotrebe i veka trajanja proizvoda opreme za izradu slika.

Izvan područja primene su:

- **„Kontejner“** označava proizvod koga krajnji korisnik može zameniti i u kojem se čuva toner ili tinta i koji se uklapa na ili u njega ili se isprazni u proizvod opreme za izradu slika. Kontejneri ne sadrže integrisane komponente ni pokretne delove koji su sastavni deo funkcije proizvoda za izradu slika. Kontejneri se mogu nazivati i bocama ili posudama.
- **„Toner kasete“** označava proizvod koga krajnji korisnik može zameniti, koji se uklapa u ili na proizvod opreme za izradu slika sa funkcijom povezanom sa ispisom koja uključuje integrisane komponente ili pokretne delove koji su sastavni deo funkcije opreme za izradu slika pored čuvanja tinte ili tonera. Kasete se mogu zvati i moduli.

Kontejneri i kasete mogu biti:

- novo izrađeni (proizvođači originalne opreme (OEM) i proizvodi ne-OEM-a, uključujući krivotvorine);
- prerađeni (od OEM-a i ne-OEM-a);
- napunjeni (od OEM-a i ne-OEM-a).

- c. **„Usluge ispisa“**, označavaju ugovore o uslugama gde je cena povezana sa količinom ispisanih stranica. Ti ugovori mogu uključivati isporuku proizvoda i/ili potrošnog materijala za opremu za izradu slika, održavanje, aktivnosti na kraju veka trajanja i optimizaciju otiska dokumenata organizacije.

Oprema za izradu slika može se razvrstati po vrstama, a te su različite vrste obuhvaćene unutar područja primene kriterijuma:

- a. **„Štampač“** je proizvod čija je primarna funkcija stvaranje otiska na papiru iz elektronskog unosa podataka. Štampač može primati informacije sa pojedinačnih ili umreženih računara ili drugih ulaznih uređaja (npr. digitalnih kamera). Ova je definicija namenjena opisu proizvoda koji se prodaju kao

štampači i štampači koji se mogu nadograditi na terenu kako bi zadovoljili definiciju više namenskog uređaja (MFD).

- b. **„Fotokopir“** je proizvod čija je jedina funkcija izrada papirnatih duplikata od papirnih izvora. Ova je definicija namenjena je pokrivanju proizvoda koji se prodaju kao uređaji za kopiranje i nadogradivih digitalnih uređaja za kopiranje (UDC-ovi).
- c. **„Višenamenski uređaj (MFD)“** je proizvod koji obavlja dve ili više osnovnih funkcija štampača, skenera, uređaja za kopiranje ili faksa. MFD može imati fizički integrisani faktor oblika ili se može sastojati od kombinacije funkcionalno integrisanih komponenti. Smatra se da se funkcionalnost kopiranja MFD-a razlikuje od funkcionalnosti kopiranja na pojedinačnom listu koje ponekad nude faks uređaji. Ova definicija uključuje proizvode koji se prodaju kao višenamenski uređaji i višenamenski proizvodi (MFP-ovi).
- d. **„Skener“** je proizvod čija je glavna funkcija pretvaranje papirnog izvora u elektronske slike koje se mogu sačuvati, uređivati, deliti, prvenstveno u okruženju personalnih računara. Ova je definicija namenjena je opisu proizvoda koji se prodaju kao skeneri.

„Profesionalni proizvodi za izradu slika“ je štampač ili više namenski uređaj koji se prodaje sa namenom za proizvodnju krajnjih proizvoda namenjenih za prodaju, sa sljedećim karakteristikama:

- podržava papir čija je osnovna težina veća ili jednaka od 141 g/m²;
- poseduje mogućnost rada na A3 formatu;
- ako je proizvod crno-beli, brzina crno-belog proizvoda jednaka je ili veća od 86 ipm;
- ako je proizvod u boji, brzina proizvoda u boji jednaka je ili veća od 50 ipm;
- rezolucija otiska 600 x 600 tačaka po inču ili više za svaku boju;
- težina osnovnog modela veća od 180 kg;
- kapacitet papira jednak ili veći od 8000 listova;
- digitalni front-end;
- probijanje rupa;
- savršeno uvezivanje ili prstenasto uvezivanje (ili slično, kao što su uvezivanje trakom ili žicom);
- dinamička memorija sa nasumičnim pristupom (DRAM) jednaka ili veća od 1024 MB;
- sertifikacija boja trećih strana (npr. IDEAlliance Digital Press Certification, FOGRA certifikat sustava provere valjanosti otiska ili sertifikacija japanskog digitalnog otiska u boji, ako proizvod ima mogućnost ispisa u boji);
- kompatibilnost s obloženim papirom.

Komplementarne definicije navedene su u nastavku:

- **„Jedinice bubnja“** Proizvod koji krajnji korisnik može zameniti, a koji se uklapa u proizvod opreme za izradu slike i uključuje foto-osetljivi bubanj.
- **„Uređaji za zagrevanje tonera“** Proizvod koji krajnji korisnik može zameniti, a koji se uklapa u proizvod opreme za izradu slike i sastoji se od para grejanih valjaka koji tope toner na izlaznim medijima.
- **„Prenosna jedinica“** Proizvod koji krajnji korisnik može zameniti, a koji se uklapa u proizvod opreme za izradu slike i podržava prenos tonera na izlazni medij prije postupka topljenja.
- **„Nova izrada“** Nova kasete/kontejner.
- **„Prerađena kasete ili kontejner“** Kasete ili kontejner koji se, nakon što je upotrebljen barem jednom i zbrinut na kraju veka trajanja, vrati u prvobitno stanje radnih karakteristika ili čak bolje stanje, na primer zamenom istrošenih delova i ponovnim punjenjem novim tonerom ili tintom (uključujući čvrstu tintu). Rezultirajući proizvod prodaje se s istom garancijom kao nova kasete ili kontejner.
- **„Napunjena kasete ili kontejner“** Kasete ili kontejner koji je iskorišćen i napunjen novim tonerom ili tintom (uključujući čvrstu tintu).
- **„Krivotvorina“** Nova kasete/kontejner koji je proizvela treća strana (ne OEM), ali je ilegalno označen pod markom OEM-a.

5. Bela tehnika

Pod predmetom javne nabavke „Bela tehnika“ podrazumevamo:

- a. **„Veš mašina“** označava automatski uređaj namenjen pretežno neprofesionalnoj upotrebi koji pere i ispira tekstil sa vodom i ima funkciju centrifuge; ne zahteva intervenciju korisnika tokom programa pranja, uključujući ugradnu veš mašinu, sa izuzetkom kombinovane veš mašine sa mašinom za sušenje veša.
- b. **„Mašina za sušenje veša“** označava uređaj u kojem se tekstil suši u rotirajućem bubnju kroz koji protiče zagrejani vazduh, i koji je pretežno namenjen neprofesionalnoj upotrebi, isključujući kombinovanu veš mašinu sa mašinom za sušenje veša.
- c. **„Mašina za pranje posuđa“** označava uređaj koji pere, ispira i suši sudove, čaše, pribor za jelo i kuhinjsko posuđe koristeći hemijska i mehanička sredstva,

toplotu i električnu energiju, uključujući ugradnu mašinu za pranje posuđa, i pretežno je namenjen neprofesionalnoj upotrebi.

- d. **"Frižider"** predstavlja rashladni uređaj koji se napaja električnom energijom i ima zapreminu za skladištenje između 10 i 1500 litara, namenjen za hlađenje hrane u neprofesionalne svrhe, sa najmanje jednim odeljkom pogodnim za čuvanje sveže hrane ili pića, uz izuzetak frižidera proizvedenih po narudžbini i samostalnih aparata za prodaju leda ili rashlađenih pića.
- e. **"Zamrzivač"** predstavlja rashladni uređaj koji se napaja iz električne mreže i ima zapreminu za skladištenje između 10 i 1500 litara, namenjen za zamrzavanje hrane u neprofesionalne svrhe, sa jednim ili više odeljaka pogodnih za zamrzavanje i skladištenje smrznute hrane, sa temperaturama od sobne do -18°C, uz izuzetak prilagođenih zamrzivača i samostalnih aparata za proizvodnju leda ili rashlađenih pića.
- f. **"Frižider-zamrzivač"** označava rashladni uređaj sa najmanje jednim odeljkom za čuvanje sveže hrane i najmanje jednim odeljkom pogodnim za zamrzavanje sveže hrane i čuvanje smrznute hrane.
- g. **"Bojler"** označava uređaj koji je povezan sa spoljnim izvorom pitke ili sanitarne vode, proizvodi i prenosi toplotu potrebnu za zagrevanje pitke ili sanitarne vode do određene temperature, u određenoj količini i sa određenom brzinom protoka u određenim vremenskim intervalima, i opremljen je jednim ili više grejnih generatora.
- h. **"Rezervoar za skladištenje tople vode"** označava rezervoar za skladištenje tople vode za zagrevanje vode ili prostora, uključujući sve dodatke, a nije opremljen grejnim generatorom, osim jednog ili više pomoćnih grejača na potapanje, ako ih ima.
- i. **"Kombinovani grejač"** označava grejač prostora koji je dizajniran da pruži toplotu i za snabdevanje toplom vodom za piće ili sanitarnom vodom određene temperature i određene količine i brzine protoka u određenim vremenskim intervalima, i povezan je sa spoljnim izvorom pitke ili sanitarne vode.
- j. **"Solarni uređaj"** označava solarni sistem koji koristi isključivo solarnu energiju, solarni kolektor, solarni bojler za skladištenje tople vode ili pumpu u mreži kolektora, koji se svi pojedinačno stavljaju na tržište.
- k. **"Set grejača vode i solarnih uređaja"** označava set koji se nudi krajnjem korisniku i koji sadrži jedan ili više grejača vode i jedan ili više solarnih uređaja.

6. Usisivači, klima uređaji, radijatori, grejalice i njihove kombinacije

Pod predmetom javne nabavke „Usisivači, klima uređaji, radijatori, grejalice i njihove kombinacije“ podrazumevamo:

- a. **"Usisivač"** označava uređaj za uklanjanje prljavštine sa površine predviđene za čišćenje putem strujanja vazduha koji stvara vakuum u uređaju, uključujući i hibridne usisivače, isključujući mokre usisivače, usisivače za mokro i suvo čišćenje, bežične, robotske, industrijske ili centralne usisivače, čistače podova i usisivače za spoljnu upotrebu.
- b. **"Klima uređaj"** označava uređaj sposoban za hlađenje ili grejanje unutrašnjeg vazduha ili oboje koristeći ciklus kompresije pare pokrenut električnim kompresorom, uključujući klima uređaje koji pružaju dodatne funkcije poput vlaženja vazduha, pročišćavanja vazduha, ventilacije ili dodatnog grejanja vazduha električnim grejačem, i uređaje sposobne za korišćenje vode (bilo kondenzovane vode generisane na strani isparivača ili vode dodate sa spoljašnje strane) za isparavanje na strani kondenzatora pod uslovom da uređaj može da funkcioniše samo koristeći vazduh, bez upotrebe dodatne vode.
- c. **"Grejalica"** označava uređaj koji pruža toplotu za vodeni centralni sistem grejanja radi postizanja i održavanja željenog nivoa unutrašnje temperature prostora, kao što su zgrada, stan ili soba, i opremljen je jednim ili više grejnih generatora.
- d. **"Grejni generator"** označava deo grejalice koji proizvodi toplotu koristeći jedan ili više sledećih procesa: sagorevanje gasnih, tečnih ili čvrstih fosilnih goriva ili biogoriva, primenu Džulovog zakona na grejne elemente sa električnim otporom i prikupljanje toplote iz okoline iz vazdušnog izvora, vodenog izvora ili zemlje ili viška toplote.
- e. **"Uređaj za kontrolu temperature"** označava uređaj koji deluje kao interfejs kojim korisnik može da podešava visinu i vreme željene unutrašnje temperature, kao i da komunicira relevantne podatke sa delovima uređaja za kontrolu temperature, poput centralne procesne jedinice, čime doprinosi kontroli unutrašnje temperature.
- f. **"Set grejača, uređaja za kontrolu temperature i solarnih uređaja"** označava set koji se nudi korisniku i koji sadrži jedan ili više grejača u kombinaciji sa jednim ili više uređaja za kontrolu temperature ili jednim ili više solarnih uređaja.
- g. **"Set kombinovanih grejača, uređaja za kontrolu temperature i solarnih uređaja"** označava set koji se nudi krajnjem korisniku i koji sadrži jedan ili više

kombinovanih grejača u kombinaciji sa jednim ili više uređaja za kontrolu temperature ili jednim ili više solarnih uređaja.

- h. **"Sistem centralnog grejanja vodom"** označava sistem koji koristi vodu kao medijum za distribuciju centralno proizvedene toplote do grejnih tela za grejanje prostora u zgradama ili delovima zgrada.
- i. **"Pomoćni grejač na potapanje"** označava električni grejač sa električnim otporom u skladu sa Džulovim zakonom koji je deo bojlera za skladištenje tople vode i koji proizvodi toplotu samo kada je spoljni izvor toplote prekinut ili neispravan, ili je deo solarnog bojlera za skladištenje tople vode koji pruža toplotu kada toplotni izvor sa solarnog resursa nije dovoljan da obezbedi potrebne nivoe.

7. Građevinski projekti

Pod predmetom nabavke „Građevinski projekti“ podrazumevamo nabavku za poslovne zgrade, uključujući njihovo projektovanje, pripremu gradilišta, izgradnju, održavanje i upravljanje u realnom vremenu. Za potrebe definisanja merila, grupu proizvoda „poslovne zgrade“ čine zgrade u kojima se odvijaju uglavnom administrativne, birokratske i službeničke aktivnosti.

U nastavku, poslovna zgrada definisana je kao: **„zgrada čija je primarna funkcija osigurati prostor za administrativne, finansijske, stručne ili korisničke službe. Kancelarijski prostor mora zauzimati većinu ukupne bruto površine zgrade. Zgrada može imati i druge vrste prostora kao što su sobe za sastanke, učionice za obuke, prostorije za osoblje ili tehničke sobe“.**

Značajne rekonstrukcije poslovnih zgrada biće obuhvaćene područjem primene merila. Ovakve rekonstrukcije su definisane u Pravilniku o energetske efikasnosti zgrada, kao obnove zgrade u kojima:

- Adaptacija ili sanacija na postojećoj zgradi čija je ukupna predračunska vrednost radova na obnovi veća od 25% vrednosti zgrade, isključujući vrednost zemljišta na kojoj se zgrada nalazi;
- Više od 25% površine omotača zgrade podvrgnuto je energetske sanaciji uz poštovanje oblikovane i funkcionalne celovitosti delova zgrade.

Prema Zakonu o stanovanju i održavanju zgrada, upravljanje objektima i sistemima podrške definisano je kao: „svi organizacioni poslovi i aktivnosti koje kontinuirano obavlja izabrano ili postavljeno lice (upravnik ili profesionalni upravnik), odnosno organ upravljanja, u svrhu rukovođenja zgradom, a što podrazumeva odgovorno preduzimanje mera radi organizovanja održavanja zgrade, odlučivanja o korišćenju

finansijskih sredstava i obezbeđivanja korišćenja zgrade odnosno njenih delova u skladu sa njenom namenom, kao i druga pitanja od značaja za upravljanje zgradom;”

Uopšteno, kriterijumi su usmereni na poslovnu zgradu kao sistem umesto na njene pojedinačne sastavne delove.

8. Putna rasveta i saobraćajna signalizacija

Pod predmetom nabavke „**Putna rasveta i saobraćajna signalizacija**” obuhvatamo sledeće stavke:

- instalacija novih jedinica putne rasvete;
 - nadogradnju svetiljki na već postojećim instalacijama rasvete;
 - nadogradnju različitih izvora svetlosti ili kontrola na već postojećim svetiljkama;
- ili
- zamenu izvora svetlosti, lampi ili svetiljki na isti način u postojećim instalacijama rasvete.

U skladu sa Priručnikom za projektovanje puteva u Republici Srbiji, termin "**Osvetljenje puta**" definiše se preko svojih osnovnih zadataka a to je da učesnicima u saobraćaju (vozačima i pešacima) pruži vidne uslove koji će u sumraku i tami omogućiti siguran i pravilan tok saobraćaja.

9. Sredstva i mašinerija za održavanje javnih površina

Pod pojmom „**Održavanje javnih površina**” podrazumevamo sledeće javne površine:

- ulice, putevi i bulevari;
- biciklističke staze;
- pešačke zone, uključujući trotoare, podvožnjake, stepeništa, trgove itd.;
- gradske parkove;
- fontane, jezera.

Pojam „**Održavanje javnih površina**” ne uključuje:

- prirodne parkove i šume;
- luke, kanale, obale, itd.

Aktivnosti koje ne spadaju pod „**Održavanje javnih površina**”:

- zamena pločnika i klupa;
- popravka ili zamena sistema navodnjavanja, fontana, uličnih znakova, itd.;
- održavanje kanalizacione mreže;
- aktivnosti farbanja i premazivanja.

Predmet „**Održavanje javnih površina**“ uključuje sledeće kategorije:

- a. **„Kupovina sredstava za čišćenje javnih površina i usluge čišćenja“:**
- **„Sredstva za čišćenje javnih površina“** uključuju:
 - višenamenska sredstva za čišćenje;
 - posipni materijal za zimsko održavanje (uklanjanje snega i leda);
 - so za posipanje;
 - sredstva/pribor/mehaničke delovi, npr. četke, valjci itd.
 - **„Usluge čišćenja spoljnih površina“** uključuju:
 - usluge čišćenja ulica:
 - mehaničko i ručno čišćenje pločnika, biciklističkih staza, kolovoza (asfalt, kolovozna podloga) i ivica puta (bankina, ivičnjaka, zelene površine)
 - usluge čišćenja kanti za smeće:
 - uklanjanja otpadaka s tla
 - prikupljanje otpadaka i razvrstavanje po kantama za smeće
 - mehaničko i ručno čišćenje vodenim mlazom
 - čišćenje fasada/površina
 - usluge uklanjanja grafita
 - usluge čišćenja snega i uklanjanja leda:
 - uklanjanje snega i leda s pločnika, biciklističkih staza i kolovoza
 - čišćenje fontana, jezera
 - čišćenje nakon vremenskih nepogoda (poput oluja ili jakih kiša/snežnih padavina).
- b. **„Kupovina baštenskih proizvoda i usluga“:**
- **„baštenski proizvodi“** uključuju:
 - poboljšivače tla
 - ukrasno bilje
 - sisteme navodnjavanja
 - herbicide i pesticide.
 - **„baštenske usluge“** uključuju:
 - orezivanje stabala
 - obrezivanje živih ograda
 - sadnja i zamena biljaka i drveća: usluge u području floristike, živo bilje, lukovice, korenje, reznice i izdanci, šumski proizvodi, ukrasno bilje, trava, mahovina ili lišajevi, bilje, sadnice, cvetne lukovice, žbunje, stabla, usluge zatravljivanja, usluge sejanja
 - đubrenje

- suzbijanje korova i upotreba pesticida: delimično odgovara uslugama plevljenja korova
- zamena travnjaka
- ručno i automatizovano navodnjavanje.

C. **„Kupovina mehanizacije i usluga za koje se upotrebljava mehanizacija“:**

- **„baštenski proizvodi“** uključuju sledeće elemente:
 - kosilice (uključujući kosilice na guranje ili traktorske kosilice)
 - uređaji za vertikalaciju travnjaka
 - motorne testere
 - uređaji za orezivanje žbunja
 - šišače trave/šišače ivica travnatih površina
 - makaze za orezivanje i slične ručno-pokretne mašine
 - sakupljače lišća
 - motokultivatore
 - ručno-vođene motokultivatore
 - drobilice/sekači
 - mašine za čišćenje ulica na vlastiti pogon ili kompaktne mašine za čišćenje ulica
 - rasipače
 - samohodne mašine za čišćenje snega.
- **„usluge za koje se upotrebljava mehanizacija“** definišu se kao usluge koje zahtevaju upotrebu mašinerije (kako je utvrđeno kriterijumima za zelenu javnu nabavku) za održavanje javnih površina. Aktivnosti održavanja obuhvataju:
 - baštenske usluge
 - usluge čišćenja spoljnih površina.

d. **„Kupovina vozila i servisnog voznog parka“:**

- **„vozila“** kako je određeno i koja obuhvataju sledeće:
 - teška teretna vozila odnosno vozila kategorija N2 i N3, kako su definisana u Pravilniku o podeli motornih i priključnih vozila i tehničkim uslovima za vozila u saobraćaju na putevima
 - posebna vozila i druga vozila za posebne namene, kako su definisana u Pravilniku o podeli motornih i priključnih vozila i tehničkim uslovima za vozila u saobraćaju na putevima
 - vozila za čišćenje ulica (čistači montirani na kamione)
 - kompaktni sistemi za čišćenje i rasipači koji se smatraju pokretnim sistemima koji se ne koriste na putu i nisu obuhvaćeni područjem primene.

- **„usluge servisnog voznog parka i vozila“**: ako su ugovorene usluge koje podrazumevaju upotrebu vozila, kriterijumima su preporučena za servisni vozni park koji se upotrebljava za pružanje tih usluga.

10. Izgradnja, asfaltiranje i sanacija ulica, puteva, kolovoza

U okviru predmeta javnih nabavki „Izgradnja, asfaltiranje i sanacija ulica, puteva i kolovoza“, sledeći elementi su definisani Zakonom o putevima:

- a. **„Put“** se definiše kao: "Građevinski objekat namenjen za saobraćaj, odnosno utvrđena površina koju kao saobraćajnu površinu mogu da koriste svi ili određeni učesnici u saobraćaju, pod uslovima određenim ovim zakonom i drugim propisima."
- b. **„Održavanje puta“** se definiše kao: "Izvođenje radova i obavljanje usluga u okviru postojećeg putnog zemljišta kojima se obezbeđuje očuvanje karakteristika puta u stanju koje je bilo u trenutku njegove izgradnje ili rekonstrukcije i može biti redovno, rehabilitacija i urgentno."
 - **„Redovno održavanje“** se definiše kao: "skup aktivnosti, mera i radova, koji se preduzimaju tokom dela ili cele kalendarske godine, na putnoj mreži ili na pojedinim deonicama puta, radi održavanja i očuvanja funkcionalne ispravnosti javnog puta, putnih objekata, saobraćajne signalizacije i opreme puta."
 - **„Rehabilitacija“** se definiše kao: „vrsta održavanja, tj. izvođenje radova na javnom putu i putnom objektu u granicama putnog zemljišta, radi očuvanja karakteristika javnog puta u istom ili približno istom stanju koje je bilo u trenutku njegove izgradnje ili poslednje rekonstrukcije."
 - **„Urgentno održavanje“** se definiše kao: „radovi koji se moraju hitno izvesti radi otklanjanja štetnih posledica nastalih elementarnim nepogodama i drugim nesrećama, vanrednim i nepredviđenim okolnostima i obezbeđivanja prohodnosti puta i bezbednog odvijanja saobraćaja."
- c. **„Rekonstrukcija puta“** se definiše kao: "izvođenje građevinskih radova u zaštitnom pojasu, kojima se mogu promeniti geometrijski elementi, položaj ili oprema postojećeg puta, u cilju održavanja i unapređenja vrednosti puta."

11. Kancelarijski papir i higijenski papirni proizvodi

Pod predmetom javne nabavke koji se odnosi na „Kancelarijski papir i higijenske papirne proizvode“ podrazumeva se:

- a. **„Kancelarijski papir“** koristi se za fotokopiranje i štampanje u štampačima; uključuje neštampani papir za pisanje, štampanje i kopiranje (do 170 g/m²), koji se prodaje u listovima ili buntovima
- b. **„Higijenski papirni proizvodi“** poput toaletnog papira, industrijskih i kuhinjskih papirnih ubrusa, salveta i papirnih maramica.

Ono što nije uključeno u ove kategorije su završni papirni proizvodi poput blokova za pisanje, blokova za crtanje, kalendara, priručnika itd.

12. Nameštaj

Pod predmetom nabavke **„Nameštaj“** podrazumevaju se samostalne ili ugradne jedinice, čija je osnovna funkcija da se koriste za skladištenje, postavljanje ili kačenje predmeta i/ili obezbeđivanje površina na kojima korisnici mogu da odmaraju, sede, jedu, uče ili rade, bez obzira na to da li se koriste unutra ili napolju. U ovu kategoriju su uključeni i dušeci za krevete.

Ono što nije uključeno u ovu kategoriju su sledeći proizvodi:

- primarna funkcija im nije da se koriste kao nameštaj, npr. ulične svetiljke, ograde, merdevine, satovi, oprema za igrališta, samostalna ili zidna ogledala, električni provodnici i cevi, ulični stubovi i građevinski proizvodi poput stepenica, vrata, prozora, podnih i zidnih obloga;
- nameštaj koji je ugrađen u vozila koja se koriste za javni ili privatni prevoz;
- nameštaj koji po težini sadrži više od 5% materijala koji nisu: puno drvo, drveni paneli, pluta, bambus, ratan, plastika, metali, koža, tekstil, presvučene tkanine, staklo ili materijali za punjenje.

13. Boje, lakovi

Pod predmetom nabavke „Boje i lakovi“ podrazumevamo dve kategorije proizvoda:

- a. **„Boje i lakovi“** uključuje:
 - podne boje;
 - tonirane lakove za drvo namenjene za unutrašnju i spoljašnju upotrebu od strane profesionalnih korisnika;
 - sisteme za toniranje;
 - dekorativne boje u tečnom ili u polu-tečnome obliku, koje su prethodno tonirane ili obrađene za potrebe potrošača.
- b. **„Oznake na putu“** podrazumevaju proizvode poput boja ili strukturnih plastičnih sistema koji se nanose na kolovoz kako bi označili saobraćajne trake i znakove, ali i obezbedili svojstva trenja, i noćnu retro-refleksiju u suvim, vlažnim i kišnim uslovima.

Ova kategorija proizvoda ne uključuje:

- premaze protiv prljanja;
- proizvode za očuvanje drveta;
- premaze namenjene za korišćenje u industrijske svrhe uključujući heavy-duty premaze;
- premaze u prahu;
- boje i lakove koji se suše pod UV lampama;
- boje i lakove čija je primarna namena da se koriste na vozilima, proizvode čija primarna namena nije da formiraju sloj preko podloge, npr. ulja i voskovi;
- transparentne premaze i slojeve u vidu smola koje se koriste za pokrivanje industrijskih podova i
- mehaničke oznake poput mačijih očiju.

Navedene definicije proizvoda obezbeđuju podršku za primenu kriterijuma:

- **"Boja"** označava pigmentiranu premaznu materiju, u tečnom ili polu-tečnom obliku, koja, kada se nanese na podlogu, formira neproziran sloj sa zaštitnim, dekorativnim ili specifičnim tehničkim svojstvima.
- **"Dekoratívne boje i lakovi"** predstavljaju boje i lake koji se nanose na građevine, njihove obloge i opremu, u dekorativne i zaštitne svrhe. Iako im je glavna funkcija dekorativne prirode, takođe imaju i zaštitnu ulogu.
- **"Premazi za zidanje"** su premazi koji proizvode dekorativni i zaštitni sloj za upotrebu na betonu, zidovima, blokovima, malteru, cementu. Namereni su uglavnom za spoljnu upotrebu, ali se mogu koristiti i unutra.
- **"Lak"** označava prozirnu premaznu materiju koja, kada se nanese na podlogu, formira čvrsti transparentni sloj sa zaštitnim, dekorativnim ili specifičnim tehničkim svojstvima.
- **"Premazi za drvo"** označavaju premaze koji proizvode transparentan ili polu-proziran (koristeći uglavnom nepostojane pigmente) sloj za dekoraciju i zaštitu drveta od vremenskih uslova, omogućavajući lako održavanje.
- **"Sistem toniranja"** označava metod pripreme obojenih boja mešanjem 'baze' sa obojenim tonovima.

Unakrsna analiza kriterijuma ekoloških, socijalnih i upravljačkih standarda i regulativa i njihova praktična primenljivost u procesima javnih nabavki

Analiza kriterijuma ekoloških, socijalnih i upravljačkih standarda i regulativa sprovedena je radi procene njihove praktične primenljivosti i mogućnosti integracije u prioritetnim predmetima javnih nabavki.

Kriterijumi iz ekoloških standarda i regulativa

Sa **ekološkog aspekta**, fokus analize je stavljen na EU taksonomiju, ESRS standarde i CBAM regulativu. Ovi standardi su odabrani zbog svoje široke prihvaćenosti i primene kako u Evropi, tako i širom sveta.

Važna razlika između identifikovanih ekoloških standarda i regulativa je u tome što postavljaju kriterijume na različitim nivoima. EU taksonomija određuje kriterijume na osnovu ekonomskih aktivnosti, identifikujući koje aktivnosti se smatraju ekološki održivim. Za svaku aktivnost se definišu odvojeni i specifični kriterijumi tehničkog skrininga i kriterijumi koji se odnose na „neuzrokovanje značajne štete“ (engl. Do No Significant Harm, skraćeno: „DNSH“ kriterijumi). Ovi kriterijumi detaljno opisuju uslove koji moraju biti ispunjeni da bi se određena aktivnost smatrala zelenom. Nije dovoljno da aktivnost samo donese pozitivan doprinos ekološkom cilju, već je neophodno da ne izazove negativan uticaj na ostale ciljeve EU taksonomije.

S druge strane, ESRS definiše zahteve za izveštavanje na širem nivou. Ovi standardi imaju za cilj uspostavljanje korporativnih politika, radnji, metrika i ciljeva, kao i doslednih smernica i okvira za izveštavanje o održivosti, primenljivih u kompanijama nezavisno od specifične industrije, što doprinosi lakšem poređenju i transparentnosti prilikom izveštavanja o performansama održivosti. Iako kompanije kroz proces duple materijalnosti prilagođavaju opseg kriterijuma za izveštavanje svojim specifičnim okolnostima i aktivnostima, ESRS standardi su koncipirani na način da predstave kako kompanije strateški pristupaju pitanjima održivosti, uz neophodnost prolaska kroz proces duple materijalnosti, na osnovu koga kompanija identifikuje ključne ekološke, socijalne i upravljačke aspekte kojima će upravljati i o kojima će izveštavati.

EU taksonomija i ESRS standardi su slični po tome što postavljaju kriterijume i zahteve za izveštavanje za iste oblasti, uključujući:

- Klimatske promene

- Zagađenje
- Voda i morski resursi
- Biodiverzitet i ekosistemi
- Upotreba resursa i cirkularna ekonomija

Kao deo analize identifikacije ekoloških kriterijuma, prioritetni predmeti javnih nabavki su prvo bili mapirani u skladu sa EU taksonomijom kako bi se utvrdilo da li je aktivnost obuhvaćena ovom regulativom i da li se može smatrati zelenom. U slučajevima gde je identifikovana bar jedna aktivnost u okviru EU taksonomije koja obuhvata određeni predmet javnih nabavki, utvrđeno je kom cilju ona značajno doprinosi. ESRS standardi koji se odnose na te ciljeve i oblasti ekološke održivosti su zatim uzeti u obzir. Važno je napomenuti da u okviru EU taksonomije, ukoliko jedna aktivnost značajno doprinosi jednom cilju, ostali ciljevi su takođe uzeti u obzir kroz DNSH kriterijume.

U slučajevima kada nije identifikovana nijedna odgovarajuća aktivnost u okviru EU taksonomije, uzeti su u obzir ESRS kriterijumi za relevantne oblasti koje su identifikovane u okviru SASB standarda, za posmatrani sektor.

Za potrebe identifikacije ESG kriterijuma koje je moguće integrisati u postupak javnih nabavki, kao kriterijum CBAM regulative posmatrane su emisija ugljen-dioksida koji se vezuju za proizvodnju proizvoda iz relevantnih sektora. U okviru analize, identifikovano je da li su industrije prioritetnih predmeta javnih nabavki obuhvaćene CBAM regulativom. Ukoliko su kriterijumi EU Taksonomije i ESRS standarda već pokrili zahtev za izveštavanje o emisijama ugljen-dioksida kroz zahtev za Ekološkim deklaracijama proizvoda, ili Izveštaju o ugljeničnom otisku proizvoda, kriterijum CBAM-a je posmatran kroz njih.

U narednom delu su predstavljene identifikovane relevantne aktivnosti iz EU taksonomije, ESRS standardi, SASB standardi po potrebi, i CBAM proizvodi za svaki prioritetni predmet zelenih javnih nabavki.

1. Putni transport

Aktivnosti iz EU taksonomije	ESRS standardi	CBAM
• Transport putem motocikala, putničkih automobila i lakih komercijalnih vozila	• ESRS E1 - Klimatske promene	• CO₂ emisije od sagorevanja goriva u drumskom saobraćaju (potencijalno prošireni scope prema EU ETS)

2. Električna energija

Aktivnosti iz EU taksonomije	ESRS standardi	CBAM
Proizvodnja električne energije putem solarnih fotovoltaičnih tehnologija Proizvodnja električne energije putem vetroparkova Proizvodnja električne energije iz bioenergije Proizvodnja električne energije iz hidroenergije	ESRS E1 - Klimatske promene	CO₂ emisije proizvodnje električne energije

3. Sredstava za čišćenje, usluge pranja i čišćenja

Aktivnosti iz EU taksonomije	SASB relevantne teme	ESRS standardi	CBAM
Nisu identifikovane relevantne aktivnosti iz EU taksonomije.	Upravljanje vodom i upravljanje otpadnim vodama	ESRS E3 - Voda i morski resursi	/

4. Usluge mobilne telefonije zajedno sa uređajima, kancelarijska i informatička oprema

Aktivnosti iz EU taksonomije	ESRS standardi	CBAM
Proizvodnja električne i elektronske opreme	ESRS E5 - Upotreba resursa i cirkularna ekonomija	/

5. Bela tehnika

Aktivnosti iz EU taksonomije	ESRS standardi	CBAM
Proizvodnja električne i elektronske opreme	ESRS E5 - Upotreba resursa i cirkularna ekonomija	/

6. Usisivači, klima uređaji, radijatori, grejalice i njihove kombinacije

Aktivnosti iz EU taksonomije	ESRS standardi	CBAM
Proizvodnja električne i elektronske opreme	ESRS E5 - Upotreba resursa i cirkularna ekonomija	/

7. Građevinski projekti

Aktivnosti iz EU taksonomije	ESRS standardi	CBAM
Izgradnja novih objekata Renoviranje postojećih objekata Nabavka i vlasništvo nad objektima	ESRS E1 - Klimatske promene ESRS E5 - Upotreba resursa i cirkularna ekonomija	CO₂ emisije proizvodnje cementa, gvožđa i čelika, aluminijuma

8. Putna rasveta i saobraćajna signalizacija

Aktivnosti iz EU taksonomije	SASB relevantne teme	ESRS standardi	CBAM
Nisu identifikovane relevantne aktivnosti iz EU taksonomije.	Energetski menadžment Upravljanje otpadom Snabdevanje materijalima i efikasnost	ESRS E1- Klimatske promene ESRS E5- Upotreba resursa i cirkularna ekonomija	U slučaju delova od aluminijuma, gvožđa i čelika, CO₂ emisije iz njihove proizvodnje

9. Sredstva i mašinerija za održavanje javnih površina

Aktivnosti iz EU taksonomije	ESRS standardi	CBAM
Transport putem motocikala, putničkih automobila i lakih komercijalnih vozila	ESRS E1 - Klimatske promene	/

10. Izgradnja, asfaltiranje i sanacija ulica, puteva, kolovoza

Aktivnosti iz EU taksonomije	ESRS standardi	CBAM
Održavanje puteva i autoputeva Infrastruktura koja omogućava drumski i javni prevoz Infrastruktura za ličnu mobilnost, biciklističke logistike koje doprinose	ESRS E1 - Klimatske promene	CO₂ emisije proizvodnje cementa, gvožđa i čelika

smanjenju klimatskih promena

- Infrastruktura koja omogućava niskougljenični drumski i javni prevoz

11. Kancelarijski papir i higijenski papirni proizvodi

Aktivnosti iz EU taksonomije	SASB relevantne teme	ESRS standardi	CBAM
Nisu identifikovane relevantne aktivnosti iz EU taksonomije.	• GHG emisije • Kvalitet vazduha • Upravljanje energijom • Upravljanje vodom i upravljanje otpadnim vodama	• ESRS E1 - Klimatske promene • ESRS E2 - Zagađenje • ESRS E3 - Voda i morski resursi	CO ₂ emisije proizvodnje papira (u slučaju proširenja scope-a CBAM dobara prema EU ETS)

12. Nameštaj

Aktivnosti iz EU taksonomije	SASB relevantne teme	ESRS standardi	CBAM
Nisu identifikovane relevantne aktivnosti iz EU taksonomije.	• Upravljanje energijom • Uticaji životnog ciklusa proizvoda na životnu sredinu	• ESRS E1- Klimatske promene • ESRS E2- Zagađenje • ESRS E5- Upotreba resursa i cirkularna ekonomija	/

13. Boje i lakovi

Aktivnosti iz EU taksonomije	SASB relevantne teme	ESRS standardi	CBAM

Nisu identifikovane relevantne aktivnosti iz EU taksonomije.	• GHG emisije • Kvalitet vazduha • Upravljanje energijom • Upravljanje vodom i otpadnim vodama • Upravljanje otpadom i opasnim materijalima • Bezbednost i upravljanje ekološkim uticajem proizvoda	• ESRS E1 - Klimatske promene • ESRS E2 - Zagađenje • ESRS E3 - Voda i morski resursi • ESRS E5 - Upotreba resursa i cirkularna ekonomija	/

Zaključak: Analiza je pokazala da EU taksonomija ne obuhvata kriterijume za sve odabrane prioritetne predmete javnih nabavki. Zbog toga, razmatraju se i SASB standardi kako bi se identifikovale relevantne ekološke oblasti i kriterijumi za predmete javnih nabavki gde nisu pronađene odgovarajuće aktivnosti u EU taksonomiji. Takođe, analiza je pokazala da EU taksonomija i ESRS standardi pokrivaju iste oblasti ekološke održivosti, koristeći različitu prirodu kriterijuma, što nam omogućava da koristimo oba standarda pri utvrđivanju ekoloških kriterijuma.

Kriterijumi iz socijalnih standarda i regulativa

Socijalni kriterijumi javnih nabavki obuhvataju različite aspekte koji se odnose na radne uslove, raznolikost i socijalnu inkluziju i pravičan tretman radnika. To uključuje zahteve kao što su poštovanje radnih zakona i međunarodnih standarda poštovanja ljudskih prava, pridržavanje standarda za pravične plate, promovisanje raznolikosti i inkluzije na radnom mestu, razmatranje socijalnog uticaja i podrška ugroženim ili marginalizovanim grupama. Cilj socijalnih kriterijuma u javnim nabavkama je da osiguraju da proizvodi ili usluge koje se nabavljaju doprinose pozitivnom društvenom uticaju i da se pridržavaju određenih standarda etičnosti i odgovornosti.

Evropska Unija je definisala dobre prakse za socijalno odgovornu nabavku. Međutim, socijalni kriterijumi za postupke javnih nabavki još uvek nisu potpuno razvijeni i implementirani kao ekološki kriterijumi na nivou predmeta javnih nabavki. Iz tog

razloga, predlog socijalnih kriterijuma predstavljen je na nivou industrije. Kako bi se identifikovali socijalni kriterijumi koje je moguće implementirati u postupke javnih nabavki, razmotreni su tematski ESRS standardi koji pokrivaju socijalne aspekte, SASB standardi u cilju identifikacije relevantnih socijalnih kriterijuma u okviru identifikovanih sektora, kao i Nemački Zakon o dužnoj pažnji (Due Diligence) u lancu snabdevanja. Za sve aktivnosti, EU taksonomija definiše takozvane „minimalne zaštitne mere“, koje se odnose na poštovanje *Vodećih principa UN o poslovanju i ljudskim pravima* i *OECD smernica za multinacionalna preduzeća*, uključujući principe i prava utvrđena u okviru *ILO deklaracije o osnovnim principima i pravima na radu*, što se poklapa sa zahtevima u domenu poštovanja ljudskih prava Nemačkog zakona o dužnoj pažnji (Due Diligence) u lancu snabdevanja.

Na osnovu prethodno identifikovanih sektora, obuhvaćeni sektori koji se sagledavaju prilikom implementacije socijalnih kriterijuma uključuju:

- Transport
- Energija
- Hemijski proizvodi
- Tehnologija i komunikacije
- Potrošački proizvodi
- Infrastruktura

Obuhvaćene standardi koji definišu socijalne kriterijume uključuju:

- ESRS S1: Sopstvena radna snaga
- ESRS S2: Zaposleni u lancu vrednosti
- ESRS S3: Pogođene zajednice
- ESRS S4: Potrošači i krajnji korisnici
- Nemački Zakon o dužnoj pažnji (Due Diligence) u lancu snabdevanja

Tabela 4: Mapiranje ESRS S1 standarda prema SASB standardu i Nemačkom Zakonu o dužnoj pažnji (Due Diligence) u lancu snabdevanja

ESRS S1	SASB standardi	Nemački Zakon o dužnoj pažnji (Due Diligence) u lancu snabdevanja
S1-1 Politike vezane za sopstvenu radnu snagu	Radne prakse	Upravljanje aspektima ljudskih prava- upravljanje rizicima, politike vezana za ljudska prava
S1-2 Proces angažovanja zaposlenih i predstavnika zaposlenih o uticajima kompanije na zaposlene	Radne prakse	Upravljanje aspektima ljudskih prava-

		procena i upravljanje rizicima
S1-3 Procesi za otklanjanje negativnih uticaja i kanali mehanizma žalbi dostupni za sopstvene radnike	Radne prakse	Upravljanje aspektima ljudskih prava-procesi remedijacije
S1-4 Preduzimanje radnji vezanih za materijalne uticaje kompanije na radnu snagu, pristupi ublažavanju materijalnih rizika i iskorišćavanje materijalnih mogućnosti vezanih za sopstvenu radnu snagu i efektivnost akcija		Upravljanje aspektima ljudskih prava-preventivne mere
S1-5 Ciljevi vezani za upravljanje materijalnim negativnim uticajima, unapređenje pozitivnih uticaja i upravljanje materijalnim rizicima i prilikama		Upravljanje aspektima ljudskih prava
S1-6 Karakteristike zaposlenih u kompaniji	/	
S1-7 Karakteristike radnika koji nisu zaposleni u kompaniji	/	
S1-8 Pokrivenost kolektivnog pregovaranja i socijalni dijalog	Radne prakse	Pravo na mogućnost udruživanja
S1-9 Indikatori raznolikosti	Angažovanje zaposlenih, raznolikost i inkluzija	Zabrana diskriminacije
S1-10 Adekvatne plate	Radne prakse	Primerena zarada
S1-11 Socijalna zaštita	Radne prakse	
S1-12 Osobe sa invaliditetom	Angažovanje zaposlenih, raznolikost i inkluzija	Zabrana diskriminacije
S1-13 Obuka i razvoja veština	Radne prakse	
S1-14 Zdravlje i bezbednost na radu	Zdravlje i bezbednost radnika	Zdravlje i bezbednost
S1-15 Work-life balans	Radne prakse	
S1-16 Nadoknada (razlika u platama i ukupna nadoknada)	Radne prakse	
S1-17 Incidenti, žalbe i teški incidenti i uticaji na ljudska prava	Upravljanje rizikom od kritičnih incidenata	Poštovanje ljudskih prava prema UN i OECD smernicama

Tabela 5: Mapiranje ESRS S2 standarda prema SASB standardu i Nemačkom Zakonu o dužnoj pažnji (Due Diligence) u lancu snabdevanja

ESRS S2	SASB standardi	Nemački Zakon o dužnoj pažnji

		(Due Diligence) u lancu snabdevanja
S2-1 Politike vezane za radnike iz lanca vrednosti	Upravljanje lancem snabdevanja	Upravljanje aspektima ljudskih prava- upravljanje rizicima, politike vezane za ljudska prava
S2-2 Procesi angažovanja zaposlenih i predstavnika zaposlenih iz lanca vrednosti o uticajima kompanije	Upravljanje lancem snabdevanja	Upravljanje aspektima ljudskih prava- procena i upravljanje rizicima
S2-3 Procesi za otklanjanje negativnih uticaja i kanali mehanizma žalbi dostupni za radnike iz lanca vrednosti	Upravljanje lancem snabdevanja	Upravljanje aspektima ljudskih prava- procesi remedijacije
S2-4 Preduzimanje radnji vezanih za materijalne uticaje kompanije na radnike iz lanca vrednosti, pristupi ublažavanju materijalnih rizika i iskorišćavanje materijalnih mogućnosti vezanih za radnike iz lanca vrednosti i efektivnost akcija	/	Upravljanje aspektima ljudskih prava- preventivne mere
S2-5 Ciljevi vezani za upravljanje materijalnim negativnim uticajima, unapređenje pozitivnih uticaja i upravljanje materijalnim rizicima i prilikama	/	

Tabela 6: Mapiranje ESRS S3 standarda prema SASB standardu i Nemačkom Zakonu o dužnoj pažnji (Due Diligence) u lancu snabdevanja

ESRS S3	SASB standardi	Nemački Zakon o dužnoj pažnji (Due Diligence) u lancu snabdevanja
S3-1 Politike vezane za pogođene zajednice	Ljudska prava i odnos sa društvenom zajednicom	
S3-2 Procesi angažovanja pogođenih zajednica o uticajima kompanije	Ljudska prava i odnos sa društvenom zajednicom	
S3-3 Procesi za otklanjanje negativnih uticaja i kanali mehanizma žalbi dostupni za pogođene zajednice	Ljudska prava i odnos sa društvenom zajednicom	

S3-4 Preduzimanje radnji vezanih za materijalne uticaje kompanije na pogođene zajednice, pristupi ublažavanju materijalnih rizika i iskorišćavanje materijalnih mogućnosti vezanih za pogođene zajednice i efektivnost akcija	Ljudska prava i odnos sa društvenom zajednicom	Zabrana protivpravnog oduzimanja zemljišta
S3-5 Ciljevi vezani za upravljanje materijalnim negativnim uticajima, unapređenje pozitivnih uticaja i upravljanje materijalnim rizicima i prilikama		

Tabela 7: Mapiranje ESRS S4 standarda prema SASB standardu i Nemačkom Zakonu o dužnoj pažnji (Due Diligence) u lancu snabdevanja

ESRS S4	SASB standardi	Nemački Zakon o dužnoj pažnji (Due Diligence) u lancu snabdevanja
S4-1 Politike vezane za potrošače i krajnje korisnike	Otpornost poslovnog modela	/
S4-2 Procesi angažovanja potrošača i krajnjih korisnika o uticajima kompanije na zaposlene	/	/
S4-3 Procesi za otklanjanje negativnih uticaja i kanali mehanizma žalbi dostupni za potrošače i krajnje korisnike	/	/
S4-4 Preduzimanje radnji vezanih za materijalne uticaje kompanije na potrošače i krajnje korisnike, pristupi ublažavanju materijalnih rizika i iskorišćavanje materijalnih mogućnosti vezanih za potrošače i krajnje korisnike i efektivnost akcija	Bezbednost korisnika	/
S4-5 Ciljevi vezani za upravljanje materijalnim negativnim uticajima, unapređenje pozitivnih uticaja i upravljanje materijalnim rizicima i prilikama	Pristup i pristupačnost	/

Po sektorima, sledeći socijalni standardi su identifikovani kao relevantni:

Tabela 8: Relevantni socijalni standardi po sektorima

Sektor	Relevantne teme
1 Transport	ESRS S1-14 Zdravlje i bezbednost na radu S4-4 Preduzimanje radnji vezanih za materijalne uticaje kompanije na potrošače i krajnje korisnike, pristupi ublažavanju materijalnih rizika i iskorišćavanje materijalnih mogućnosti vezanih za potrošače i krajnje korisnike i efektivnost akcija
2 Energija	ESRS S1-14 Zdravlje i bezbednost na radu ESRS S4-1 Politike vezane za potrošače i krajnje korisnike ESRS S4-5 Ciljevi vezani za upravljanje materijalnim negativnim uticajima, unapređenje pozitivnih uticaja i upravljanje materijalnim rizicima i prilikama
3 Hemijski proizvodi	ESRS S3-3 Procesi za otklanjanje negativnih uticaja i kanali mehanizma žalbi dostupni za pogođene zajednice
4 Tehnologija i komunikacije	ESRS S1-9 Indikatori raznolikosti
5 Potrošački proizvodi	Nisu identifikovani relevantni socijalni standardi
6 Infrastruktura	ESRS S1-14 Zdravlje i bezbednost na radu

Zaključak: Socijalni kriterijumi za postupke javnih nabavki još uvek nisu potpuno razvijeni i implementirani kao ekološki kriterijumi na nivou predmeta javnih nabavki, stoga, socijalni kriterijumi sagledavani su na nivou identifikovanih industrija. U cilju identifikacije relevantnih socijalnih tema za identifikovane sektore, korišćeni su SASB sektorski standardi, na osnovu čega su namapirani relevantni zahtevi iz ESRS standarda i Nemačkog Zakona o dužnoj pažnji (Due Diligence) u lancu snabdevanja. S obzirom na univerzalnu prirodu socijalnih aspekata i zahteva predstavljenih u okviru ESRS S standarda, pored relevantnih tema koje su namapirane prema sektorima, identifikovani socijalni kriterijumi mogu biti primenljivi nezavisno od industrije i predmeta javnih nabavki.

Kriterijumi iz upravljačkih standarda i regulativa

Upravljački kriterijumi javnih nabavki obuhvataju aspekte koji se odnose na upravljanje procesom nabavke i ugovaranja, kao i način na koji se donose odluke u vezi sa nabavkom. To može uključivati kriterijume kao što su transparentnost procesa, efikasnost upravljanja, usklađenost sa propisima i standardima, sposobnost da se upravlja rizicima i obezbedi pravedna konkurencija među ponuđačima. Ovi kriterijumi imaju za cilj osiguravanje da javne nabavke budu sprovedene na odgovoran i efikasan način, uz poštovanje principa transparentnosti, pravde i integriteta.

Kao i socijalni kriterijumi, upravljački kriterijumi za javne nabavke još uvek nisu potpuno razvijeni i primenjeni kao ekološki kriterijumi. Iz tog razloga, nema jasno definisanih

najboljih praksi i kriterijuma na nivou predmeta javne nabavke. Iako su pojedine vlade i međunarodne organizacije formulisale opšte najbolje prakse, konkretne smernice i kriterijumi nisu jasno definisani. Iz tog razloga, upravljački kriterijumi će biti definisani na nivou industrije, a ne na nivou predmeta javnih nabavki. U cilju definisanja upravljačkih kriterijuma za postupke javnih nabavki, razmotren je upravljački ESRS standard.

Na osnovu prethodno izvršene analize prioriternih predmeta zelenih javnih nabavki, obuhvaćeni sektori koji se sagledavaju prilikom implementacije upravljačkih kriterijuma uključuju:

- Transport
- Energija
- Hemijski proizvodi
- Tehnologija i komunikacije
- Potrošački proizvodi
- Infrastruktura

Obuhvaćene standardi koji definišu upravljačke kriterijume uključuju:

- ESRS G1: Poslovno ponašanje

ESRS G1 standard obuhvata sledeće ključne aspekte:

- Korporativna kultura
- Upravljanje odnosima sa dobavljačima
- Prevencija korupcije i mita
- Angažovanje preduzeća u izvršavanju političkog uticaja, uključujući lobiranje
- Zaštita uzbunjivača
- Prakse plaćanja.

Ovi aspekti su obuhvaćeni sledećim zahtevima za objavljivanje podataka:

- **ESRS 2 GOV-1** Uloga administrativnih, nadzornih i upravljačkih organa;
- **ESRS 2 IRO-1** Opis procesa identifikacije i procene materijalnih uticaja, rizika i prilika;
- **G1-1 Korporativna kultura i politike poslovnog ponašanja:** Ovaj zahtev se fokusira na to kako kompanije razvijaju kulturu etičkog ponašanja i poštovanja propisa. Bavi se politikama i praksama koje oblikuju poslovno ponašanje i korporativnu kulturu, naglašavajući značaj integriteta i etičkih standarda u svim poslovnim operacijama;
- **G1-2 Upravljanje odnosima sa dobavljačima:** Ova sekcija ističe potrebu za etičkim i održivim odnosima sa dobavljačima. Kompanije moraju da objave kako upravljaju i komuniciraju sa dobavljačima, osiguravajući pravednost, posebno prema malim i srednjim preduzećima;

- **G1-3 Prevencija i otkrivanje korupcije i mita:** Ovaj ključni aspekt zahteva da kompanije pokažu svoju posvećenost borbi protiv korupcije i mita. Obuhvata detalje o politikama, obukama i mehanizmima nadzora koji su uspostavljeni radi sprečavanja neetičkih praksi;
- **G1-4 Potvrđeni incidenti korupcije ili mita:** U cilju transparentnosti i odgovornosti, kompanije su obavezne da prijave sve potvrđene incidente korupcije ili mita, prikazujući svoj odgovor i preduzete mere za rešavanje takvih problema;
- **G1-5 Politički uticaj i aktivnosti lobiranja:** Očekuje se da kompanije objave svoje političke doprinose i aktivnosti lobiranja, osiguravajući da ove akcije budu u skladu sa njihovim ciljevima održivosti i etičkim standardima;
- **G1-6 Prakse plaćanja:** Ovaj zahtev se odnosi na prakse kompanije u vezi sa plaćanjima, posebno se fokusirajući na pravovremenost i pravičnost, posebno u odnosu na mala i srednja preduzeća.

Identifikovane su sledeće relevantne teme iz SASB standarda koji se odnosi na Vođstvo i upravljanje:

Tabela 9: Mapiranje ESRS G1 standarda prema SASB standardu

ESRS G1	SASB Vođstvo i upravljanje
ESRS 2 GOV-1 Uloga administrativnih, nadzornih i upravljačkih organa	/
ESRS 2 IRO-1 Opis procesa identifikacije i procene materijalnih uticaja, rizika i prilika	Upravljanje sistemskim rizicima
G1-1 Korporativna kultura i politike poslovnog ponašanja	Upravljanje rizicima i bezbednošću
G1-2 Upravljanje odnosima sa dobavljačima	Konkurentska ponašanja
G1-3 Prevencija i otkrivanje korupcije i mita	Poslovna etika
G1-4 Potvrđeni incidenti korupcije ili mita	Poslovna etika
G1-5 Politički uticaj i aktivnosti lobiranja	Upravljanje pravnim i regulatornim okruženjem
G1-6 Prakse plaćanja	Poslovna etika

ESRS 2 GOV-1 standard se odnose na opšte kriterijume i iz tog razloga nije ga moguće mapirati prema SASB standardima. S obzirom na to da se ovaj standard odnosi na ulogu administrativnih, nadzornih i upravljačkih organa, možemo ga smatrati relevantnim za sve sektore.

Po sektorima, sledeći aspekti iz ESRE G1 upravljačkog standarda su identifikovani kao relevantnim prema SASB standardima:

Tabela 10: Relevantni upravljački standardi po sektorima

Sektor	Relevantan ESRS G1 aspekt
Transport	ESRS 2 GOV-1 Uloga administrativnih, nadzornih i upravljačkih organa G1-1 Korporativna kultura i politike poslovnog ponašanja G1-2 Upravljanje odnosima sa dobavljačima
Energija	ESRS 2 GOV-1 Uloga administrativnih, nadzornih i upravljačkih organa G1-1 Korporativna kultura i politike poslovnog ponašanja G1-5 Politički uticaj i aktivnosti lobiranja
Hemijski proizvodi	ESRS 2 GOV-1 Uloga administrativnih, nadzornih i upravljačkih organa G1-1 Korporativna kultura i politike poslovnog ponašanja G1-5 Politički uticaj i aktivnosti lobiranja
Tehnologija i komunikacije	ESRS 2 GOV-1 Uloga administrativnih, nadzornih i upravljačkih organa ESRS 2 IRO-1 Opis procesa identifikacije i procene materijalnih uticaja, rizika i prilika G1-2 Upravljanje odnosima sa dobavljačima
Potrošački proizvodi	ESRS 2 GOV-1 Uloga administrativnih, nadzornih i upravljačkih organa
Infrastruktura	ESRS 2 GOV-1 Uloga administrativnih, nadzornih i upravljačkih organa G1-3 Prevencija i otkrivanje korupcije i mita G1-4 Potvrđeni incidenti korupcije ili mita G1-6 Prakse plaćanja

Zaključak: Upravljački kriterijumi za postupke javnih nabavki još uvek nisu potpuno razvijeni i implementirani kao ekološki kriterijumi na nivou predmeta javnih nabavki, stoga, ovi kriterijumi sagledavani su na nivou identifikovanih industrija. U cilju identifikacije relevantnih upravljačkih tema za identifikovane sektore, korišćeni su SASB sektorski standardi, na osnovu čega su namapirani relevantni zahtevi iz ESRS G1 standarda. S obzirom na univerzalnu prirodu upravljačkih aspekata i zahteva predstavljenih u okviru ESRS G1 standarda, pored relevantnih tema koje su namapirane prema sektorima, identifikovani upravljački kriterijumi mogu biti primenljivi nezavisno od industrije i predmeta javnih nabavki.

Predloženi ESG kriterijumi za postupke održivih javnih nabavki

Na osnovu detaljne analize kriterijuma ekoloških, socijalnih i upravljačkih standarda i regulativa, koja je sprovedena radi procene njihove praktične primenljivosti i mogućnosti integracije u prioritetnim predmetima javnih nabavki, identifikovani su i definisani kriterijumi koji mogu biti primenjeni u svakoj od identifikovanih predmeta javnih nabavki i odgovarajućim industrijama.

Identifikovani i definisani kriterijumi koji mogu biti primenjeni u navedenim oblastima ne moraju nužno biti implementirani u sistem javnih nabavki kao obaveza za naručioce, pa time i privredne subjekte, već se mogu postupno uvoditi, kao mogućnost i postepeno kao obaveza, a u skladu sa realnim mogućnostima i razvojem tržišta pojedinih predmeta. U okviru analize, dati su i predlozi modaliteta uvođenja u postupke javnih nabavki, za svaki od identifikovanih zahteva.

Ekološki kriterijumi su definisani na nivou identifikovanih predmeta javnih nabavki dok socijalni i upravljački kriterijumi mogu biti primenljivi nezavisno od industrije i predmeta javnih nabavki.

Ekološki kriterijumi

Ekološki kriterijumi su definisani primenom kriterijuma iz EU taksonomije i ESRS standarda. Tokom prethodnog mapiranja i analize u delu izveštaja koji se odnosi na unakrsnu analizu ekoloških, socijalnih i upravljačkih kriterijuma i regulativa i njihove praktične primenljivosti u procesima javnih nabavki, identifikovane su relevantne aktivnosti EU taksonomiji i ekološki ciljevi na koje one značajno utiču, kao i relevantni ESRS standardi. Nakon dalje analize, ekološki kriterijumi su definisani na osnovu kriterijuma utvrđenih u ESRS standardima, s obzirom da nude širi set kriterijuma i širi opseg traženih informacija.

Naknadno, ukoliko su identifikovane relevantne aktivnosti iz EU taksonomije, u Prilogu 1 su izneti predlozi kriterijuma, koji se odnose na konkretne i specifične zahteve iz EU taksonomije za posmatrani predmet javnih nabavki. Ovi zahteve su povezani sa ESRS standardima kako bi se uočile sličnosti između zahteva ova dva standarda.

Dodatno, ukoliko je identifikovano da je predmet javnih nabavki obuhvaćen CBAM regulativom, utvrđeno je da li su ESRS standardi i EU taksonomija već pokrili zahtev za izveštavanje o emisijama ugljen-dioksida, kroz zahteve za izveštavanje o emisijama ili postojanje ekoloških deklaracija proizvoda, ili Izveštaju o ugljeničnom otisku proizvoda. Ukoliko nije, dodat je kriterijum koji se odnosi na emisijama ugljen-dioksida.

U nastavku, za svaki od identifikovanih prioritetnih predmeta javnih nabavki, predstavljena je lista relevantnih kriterijuma, kao rezultat analize navedenih ESG standarda. Takođe, za svaki od predmeta javnih nabavki, predložene su preporuke i načini u vezi modaliteta uvođenja u postupak javnih nabavki.

Tabela 11 se odnosi na minimalne zahteve za obelodanjivanje na koje se pozivaju kriterijumu u okviru svakog prioritetnog predmeta javnih nabavki.

Tabela 11: ESRS 2- Minimalni zahteve za obelodanjivanje

Podatak	Zahtev za obelodanjivanje	Tip podatka
Opis opsega politike ili delova koji su iz nje isključeni	MDR-P	opisni
Objašnjenje načina na koji se politika stavlja na raspolaganje zainteresovanim stranama i onim zainteresovanim stranama koje treba da pomognu u njenoj primeni	MDR-P	opisni
Obelodanjivanje ključnih radnji	MDR-A	opisni
Vremenski okvir u kojem treba da se izvrši ključna radnja	MDR-A	polu-opisni
Opis preduzete ključne radnje i njenih rezultata, radi obezbeđivanja saradnje i podrške u pružanju kompenzacije za one koji su pogođeni stvarnim materijalnim uticajima	MDR-A	opisni
Objavlivanje kvantitativnih i kvalitativnih informacija o napretku ključnih radnji ili planova radnji objavljenih u prethodnim periodima	MDR-A	opisni
Objavlivanje vrsta trenutnih, budućih finansijskih i drugih resursa koji su alocirani na akcionom planu	MDR-A	opisni
Opis metrika koje se koriste za evaluaciju performansi i efikasnosti, u vezi sa stvarnim uticajem, rizicima i prilikama	MDR-M	opisni
Obelodanjivanje metodologija i značajnih pretpostavki na kojima je metrika bazirana	MDR-M	opisni

Vrsta eksternog tela, osim davaoca uverenja, koje pruža validaciju	MDR-M	opisni
Definicija obuhvata ciljeva	MDR-T	opisni
Period na koji se ciljevi odnose	MDR-T	polu-opisni
Opis metodologije i ključnih pretpostavki korišćenih prilikom definisanja ciljeva	MDR-T	opisni
Opis performansi u odnosu na objavljene ciljeve	MDR-T	opisni
Opis razloga zašto ne postoje planovi za postavljanje merljivih ciljeva usmerenih na rezultate	MDR-T	opisni
Opis procesa putem kojih se prati efikasnost politika i akcija u vezi sa materijalnom održivosti povezanom sa uticajem, rizicima i prilikama	MDR-T	opisni

1. Putni transport

Tabela 12: E1-3 Aktivnosti i resursi u vezi sa politikama za borbu protiv klimatskih promena

Podatak	Tip podatka
Vrsta poluge za dekarbonizaciju	polu-opisni
Postignuta smanjenja GHG emisija	GHG emisije
Očekivana smanjenja GHG emisija	GHG emisije

Tabela 13: E1-5 Potrošnja energije

Podatak	Tip podatka
Potrošnja goriva iz obnovljivih izvora	energija
Potrošnja goriva iz sirove nafte i naftnih proizvoda	energija
Potrošnja goriva iz prirodnog gasa	energija

Tabela 14: E1-6 Bruto scope 1, 2, 3 emisije i ukupne emisije gasova sa efektom staklene bašte

Podatak	Tip podatka
Bruto GHG emisije za Opsege 1, 2, 3 i ukupno - Emisije GHG po opsegu	tabelarni prikaz

Tabela 15: E1-7 Uklanjanje gasova sa efektom staklene bašte i projekti ublažavanja gasova sa efektom staklene bašte finansirani putem karbonskih kredita

Podatak	Tip podatka
Smanjenje GHG emisija i korišćenje karbonskih kredita	polu-opisni
GHG emisije povezane sa aktivnošću smanjenja	tabelarni prikaz/GHG emisije

Tabela 16: ESRS 2-IRO-1 Opis procesa za identifikaciju i procenu materijalnih uticaja, rizika i prilika vezanih za klimu

Podatak	Tip podatka
Smanjenje GHG emisija i korišćenje karbonskih kredita	polu-opisni
GHG emisije povezane sa aktivnošću smanjenja	tabelarni prikaz/GHG emisije

Preporuke u vezi načina ili modaliteta uvođenja u postupak javne nabavke:

- Oblast transporta je od izuzetnog značaja za primenu ekoloških kriterijuma, imajući u vidu da se usluga transporta pružaju kako u situaciji u kojoj su same usluge osnovni predmet javne nabavke (javni prevoz, transport i dr.), tako i u situaciji u kojoj su „sporedne“ usluge u velikom broju predmeta javnih nabavki (isporuka dobara, prevoz u vezi sa vršenjem usluga i izvođenja radova);
- Kriterijumi se odnose na smanjenje emisije gasova i potrošnju goriva iz različitih izvora;
- Emisija gasova: smanjenje emisije gasova (postignuto i očekivano) se može u postupcima javnih nabavki implementirati kao kriterijum za izbor u delu postignutog smanjenja, imajući u vidu da je u logičkoj i direktnoj vezi sa predmetom javne nabavke, odnosno kriterijuma za dodelu ugovora ili tehničke specifikacije u delu očekivanog (obećanog) smanjenja u toku izvršenja ugovora;
- Potrošnja goriva iz različitih izvora: potrošnja goriva se može u postupcima javnih nabavki implementirati u delu tehničkih specifikacija (uslov u izvršenju ugovora o javnoj nabavci) ili kriterijuma za dodelu ugovora, u odnosu na vrstu i količinu goriva koju će privredni subjekt utrošiti u toku realizacije konkretnog ugovora o javnoj nabavci.

2. Električna energija

Tabela 17: E1-5 Potrošnja energije

Podatak	Tip podatka
Proizvodnja neobnovljive energije	energija
Proizvodnja obnovljive energije	energija

Tabela 18: E1-7 Uklanjanje gasova sa efektom staklene bašte i projekti ublažavanja gasova sa efektom staklene bašte finansirani putem karbonskih kredita

Podatak	Tip podatka
Smanjenje GHG emisija	polu-opisni
GHG emisije povezane sa aktivnošću smanjenja	tabelarni prikaz/GHG emisije

Tabela 19: ESRS 2-IRO-1 Opis procesa za identifikaciju i procenu materijalnih uticaja, rizika i prilika vezanih za klimu

Podatak	Tip podatka
Smanjenje GHG emisija	polu-opisni
GHG emisije povezane sa aktivnošću smanjenja	tabelarni prikaz/GHG emisije

Preporuke u vezi načina ili modaliteta uvođenja u postupak javne nabavke:

- Svi naručiocu nabavljaju električnu energiju, te je utrošak električne energije koji javni sektor nabavlja u postupcima javnih nabavki značajan;
- Kriterijumi se odnose na proizvodnju i isporuku električne energije iz obnovljivih/neobnovljivih izvora energije, a time i na smanjenje emisije gasova;
- Udeo obnovljive energije u ukupno isporučenoj količini energije u konkretnom postupku javne nabavke, odnosno izvršenju ugovora (u procentima), se može koristiti u vidu zahteva za izvršenje ugovora ili kriterijuma za dodelu ugovora.

3. Sredstava za čišćenje, usluge pranja, i čišćenja

Tabela 20: E3-4 Potrošnja vode

Podatak	Tip podatka
Ukupna potrošnja vode	količina
Ukupna reciklirana i ponovno upotrebljena voda	količina

Sadržina sredstava za čišćenje nije namapirana kao kriterijum u okviru analiziranih standarda, što je kriterijum koji je relevantan za dati predmet javnih nabavki.

Preporuke u vezi načina ili modaliteta uvođenja u postupak javne nabavke:

- Naručioci u postupcima javnih nabavki sredstva za čišćenje nabavljaju ili kao poseban predmet nabavke (dobra) ili u okviru nabavke usluga čišćenja, dok je od uticaja i potrošnja vode kod usluga čišćenja, u zavisnosti od vrste usluga;
- Identifikovani kriterijumi se odnose potrošnju vode, dok se kriterijumi mogu odnositi i na sadržinu sredstava za čišćenje;
- Potrošnja vode: zahtev u pogledu potrošnje vode – količina ili procenta/količine ponovno upotrebljene vode se može u postupcima javnih nabavki implementirati u delu tehničkih specifikacija (uslov u izvršenju ugovora o javnoj nabavci) ili kriterijuma za dodelu ugovora, u odnosu na ponuđenu količinu vode/ponovno upotrebljene vode koju će privredni subjekt utrošiti u toku realizacije konkretnog ugovora o javnoj nabavci;
- Sadržina sredstava za čišćenje: sredstva za čišćenje mogu sadržine različite supstance koje mogu negativno uticati na zaštitu životne sredine (negativan uticaj prilikom proizvodnje sredstva, kao i prilikom korišćenja (isparenja i dr.) i odlaganja/prosipanja), dok je od značaja i količina ovih supstanci u sadržaju

proizvoda. Sastav sredstava za čišćenje se može u postupcima javnih nabavki implementirati u delu tehničkih specifikacija (uslov u izvršenju ugovora o javnoj nabavci) ili kriterijuma za dodelu ugovora, u odnosu na ponuđeni sastav proizvoda koji će se isporučiti u izvršenju ugovora, odnosno koji će privredni subjekt koristiti u toku realizacije ugovora o javnoj nabavci.

4. Usluge mobilne telefonije zajedno sa uređajima, kancelarijska i informatička oprema

Tabela 21: E5-1 Politike vezane za korišćenje resursa i cirkularnu ekonomiju

Podatak	Tip podatka
Politike za upravljanje materijalnim uticajima, rizicima i prilikama koji se odnose na korišćenje resursa i cirkularnu ekonomiju [videti ESRS 2 MDR-P]	MDR-P

Tabela 22: E5-2 Akcije i resursi vezani za korišćenje resursa i cirkularnu ekonomiju

Podatak	Tip podatka
Akcije i resursi u vezi sa korišćenjem resursa i cirkularnom ekonomijom [videti ESRS 2 MDR-A]	MDR-A

Tabela 23: E5-4 Ulazni resursi

Podatak	Tip podatka
Procenat sekundarnih ponovno korišćenih ili recikliranih komponenti, sekundarnih međuproizvoda i sekundarnih materijala	procenat

Tabela 24: E5-5 Izlazni resursi

Podatak	Tip podatka
Stopa recikliranog sadržaja u proizvodima	procenat
Stopa recikliranog sadržaja u ambalaži proizvoda	procenat
Stopa reciklabilnosti sadržaja u proizvodima	procenat
Stopa reciklabilnosti sadržaja u ambalaži proizvoda	procenat

Preporuke u vezi načina ili modaliteta uvođenja u postupak javne nabavke:

- Najveći deo naručilaca sprovodi nabavku mobilnih telefona, kancelarijske i informatičke opreme, pa je primena kriterijuma značajna u nabavci ovih predmeta;
- Kriterijumi se odnose na sadržaj/materijale proizvoda, kao i ambalaže, dok se kriterijumi mogu odnositi i na utrošak energije ovih proizvoda;
- Sadržaj/materijali proizvoda i ambalaže: može se u postupcima javnih nabavki implementirati u delu tehničkih specifikacija (vrsta materijala) ili kriterijuma za dodelu ugovora, sa dodeljivanjem pondera ponuđenom proizvodu koji je sačinjen u određenom procentu od recikliranih materijala ili materijala čija

proizvodnja, korišćenje i/ili odlaganje u manjoj meri negativno utiče na životnu sredinu.

5. Bela tehnika

Tabela 25: E5-1 Politike vezane za korišćenje resursa i cirkularnu ekonomiju

Podatak	Tip podatka
Politike za upravljanje materijalnim uticajima, rizicima i prilikama koji se odnose na korišćenje resursa i cirkularnu ekonomiju [videti ESRs 2 MDR-P]	MDR-P

Tabela 26: E5-2 Akcije i resursi vezani za korišćenje resursa i cirkularnu ekonomiju

Podatak	Tip podatka
Akcije i resursi u vezi sa korišćenjem resursa i cirkularnom ekonomijom [videti ESRs 2 MDR-A]	MDR-A

Tabela 27: E5-4 Ulazni resursi

Podatak	Tip podatka
Procenat sekundarnih ponovno korišćenih ili recikliranih komponenti, sekundarnih međuproizvoda i sekundarnih materijala	procenat

Tabela 28: E5-5 Izlazni resursi

Podatak	Tip podatka
Stopa recikliranog sadržaja u proizvodima	procenat
Stopa recikliranog sadržaja u ambalaži proizvoda	procenat

Preporuke u vezi načina ili modaliteta uvođenja u postupak javne nabavke:

- Bela tehnika se nabavlja u postupcima javnih nabavki dobara, ali jednako zastupljeno i u okviru izvođenja radova sa opremanjem objekata, pa primena kriterijuma može biti od uticaja za primenu ekoloških kriterijuma;
- Kriterijumi se odnose na sadržaj/materijale proizvoda, kao i ambalaže, dok se kriterijumi mogu odnositi i na utrošak energije ovih proizvoda;
- Sadržaj/materijali proizvoda i ambalaže: može se u postupcima javnih nabavki implementirati u delu tehničkih specifikacija (vrsta materijala) ili kriterijuma za dodelu ugovora, sa dodeljivanjem pondera ponuđenom proizvodu koji je sačinjen u određenom procentu od recikliranih materijala ili materijala čija proizvodnja, korišćenje i/ili odlaganje u manjoj meri negativno utiče na životnu sredinu;
- Utrošak energije: količina energije potrebne za korišćenje proizvoda se može koristiti kao zahtev u delu tehničkih specifikacija, ali i u delu kriterijuma za dodelu ugovora, na način da proizvod koji će utrošiti manje energije tokom korišćenja dobije veći broj pondera.

6. Usisivači, klima uređaji, radijatori, grejalice i njihove kombinacije

Tabela 29: E5-1 Politike vezane za korišćenje resursa i cirkularnu ekonomiju

Podatak	Tip podatka
Politike za upravljanje materijalnim uticajima, rizicima i prilikama koji se odnose na korišćenje resursa i cirkularnu ekonomiju [videti ESRS 2 MDR-P]	MDR-P

Tabela 30: E5-2 Akcije i resursi vezani za korišćenje resursa i cirkularnu ekonomiju

Podatak	Tip podatka
Akcije i resursi u vezi sa korišćenjem resursa i cirkularnom ekonomijom [videti ESRS 2 MDR-A]	MDR-A

Tabela 31: E5-4 Ulazni resursi

Podatak	Tip podatka
Procenat sekundarnih ponovno korišćenih ili recikliranih komponenti, sekundarnih međuproizvoda i sekundarnih materijala	procenat

Tabela 32: E5-5 Izlazni resursi

Podatak	Tip podatka
Stopa recikliranog sadržaja u proizvodima	procenat
Stopa recikliranog sadržaja u ambalaži proizvoda	procenat

Preporuke u vezi načina ili modaliteta uvođenja u postupak javne nabavke:

- Kao i bela tehnika, nabavka predmetne opreme se nabavlja u postupcima javnih nabavki dobara, ali i u okviru izvođenja radova sa opremanjem objekata, pa primena kriterijuma može biti od uticaja za primenu ekoloških kriterijuma;
- Kriterijumi se odnose na sadržaj/materijale proizvoda, kao i ambalaže, dok se kriterijumi mogu odnositi i na utrošak energije ovih proizvoda;
- Sadržaj/materijali proizvoda i ambalaže: može se u postupcima javnih nabavki implementirati u delu tehničkih specifikacija (vrsta materijala) ili kriterijuma za dodelu ugovora, sa dodeljivanjem pondera ponuđenom proizvodu koji je sačinjen u određenom procentu od recikliranih materijala ili materijala čija proizvodnja, korišćenje i/ili odlaganje u manjoj meri negativno utiče na životnu sredinu;
- Utrošak energije: količina energije potrebne za korišćenje proizvoda se može koristiti kao zahtev u delu tehničkih specifikacija, ali i u delu kriterijuma za dodelu ugovora, na način da proizvod koji će utrošiti manje energije tokom korišćenja dobije veći broj pondera.

7. Građevinski projekti

Tabela 33: E1-2 Politike vezane za ublažavanje i prilagođavanje klimatskim promjenama.

Podatak	Tip podatka
Politike koje su uspostavljene radi upravljanja materijalnim uticajima, rizicima i prilikama vezanim za ublažavanje i prilagođavanje klimatskim promjenama [videti ESRS 2 MDR-P]	MDR-P

Tabela 34: E1-3 Aktivnosti i resursi u vezi sa politikama za borbu protiv klimatskih promena

Podatak	Tip podatka
Akcije i resursi vezani za ublažavanje i prilagođavanje klimatskim promjenama [videti ESRS 2 MDR-A]	MDR-A
Vrsta poluge za dekarbonizaciju	polu-opisni
Očekivana smanjenja GHG emisija	GHG emisije

Tabela 35: E1-4 Ciljevi koji se odnose na smanjenje i prilagođavanje klimatskim promjenama

Podatak	Tip podatka
Praćenje efikasnosti politika i akcija putem postavljenih ciljeva [vidi ESRS 2 MDR-T]	MDR-T

Tabela 36: E1-5 Potrošnja energije

Podatak	Tip podatka
Ukupna potrošnja energije iz fosilnih izvora	energija
Ukupna potrošnja energije iz obnovljivih izvora	energija
Potrošnja goriva iz obnovljivih izvora	energija
Potrošnja kupljene ili nabavljene električne energije, toplote, pare i hlađenja iz obnovljivih izvora	energija
Potrošnja samogenerisane ne-gorivne obnovljive energije	energija
Procenat obnovljivih izvora u ukupnoj potrošnji energije	procenat

Tabela 37: E1-7 Uklanjanje gasova sa efektom staklene bašte i projekti ublažavanja gasova sa efektom staklene bašte finansirani putem karbonskih kredita

Podatak	Tip podatka
Smanjenje GHG emisija i korišćenje karbonskih kredita	polu-opisni
GHG emisije povezane sa aktivnošću smanjenja	tabelarni prikaz/GHG emisije

Tabela 38: E5-1 Politike vezane za korišćenje resursa i cirkularnu ekonomiju

Podatak	Tip podatka

Politike za upravljanje materijalnim uticajima, rizicima i prilikama koji se odnose na korišćenje resursa i cirkularnu ekonomiju [videti ESRS 2 MDR-P]	MDR-P

Tabela 39: E5-2 Akcije i resursi vezani za korišćenje resursa i cirkularnu ekonomiju

Podatak	Tip podatka
Akcije i resursi u vezi sa korišćenjem resursa i cirkularnom ekonomijom [videti ESRS 2 MDR-A]	MDR-A

Tabela 40: E5-3 Ciljevi vezani za korišćenje resursa i cirkularnu ekonomiju

Podatak	Tip podatka
Praćenje efikasnosti politika i akcija kroz ciljeve [videti ESRS 2 MDR-T]	MDR-T
Cilj se vezuje sa upravljanjem otpadom	polu-opisni

Tabela 41: E5-4 Ulazni resursi

Podatak	Tip podatka
Procenat bioloških materijala (i biogoriva korišćenih za neenergetske svrhe)	procenat
Procenat sekundarnih ponovno korišćenih ili recikliranih komponenti, sekundarnih međuproizvoda i sekundarnih materijala	procenat

Tabela 42: E5-5 Izlazni resursi

Podatak	Tip podatka
Stopa recikliranog sadržaja u proizvodima	procenat
Stopa recikliranog sadržaja u ambalaži proizvoda	procenat
Procenat otpada koji nije recikliran	procenat
Stopa reciklabilnosti sadržaja u proizvodima	procenat
Stopa reciklabilnosti sadržaja u ambalaži proizvoda	procenat
Procenat otpada koji nije recikliran	procenat

Tabela 43: ESRS 2-IRO-1 Opis procesa za identifikaciju i procenu materijalnih uticaja, rizika i prilika vezanih za klimu

Podatak	Tip podatka
Obelodanjivanje materijalnih uticaja i rizika usled tranzicije ka cirkularnoj ekonomiji	opisni
Obelodanjivanje faza lance vrednosti gde su koncentrisani rizici, negativni uticaji i korišćenje resursa	opisni

Preporuke u vezi načina ili modaliteta uvođenja u postupak javne nabavke:

- Kriterijumi se odnose na: emisiju gasova u toku izvođenja radova i proizvodnji proizvoda za izgradnju; potrošnju energije tokom izvođenja radova i za proizvodnju proizvoda za izgradnju; zagađenje; sadržaj/materijale proizvoda, kao i ambalaže;
- Smanjenje emisije gasova sa efektom staklene bašte se može posmatrati i kroz nabavku građevinskih materijala sa manjim emisijama ugljen-dioksida ili

priloženim informacijama o ugrađenim emisijama CO₂, što se može prikazati kroz postojanje ekoloških deklaracija proizvoda ili izveštaja o ugljeničnom otisku proizvoda;

- Emisija gasova u toku izvođenja radova i proizvodnji proizvoda za izgradnju: smanjenje emisije gasova se može u postupcima javnih nabavki implementirati kao kriterijum za izbor u delu postignutog smanjenja, imajući u vidu da je u logičkoj i direktnoj vezi sa predmetom javne nabavke, odnosno kriterijuma za dodelu ugovora ili tehničke specifikacije u delu emisije gasova prilikom izvođenja radova;
- Potrošnja energije tokom izvođenja radova i za proizvodnju proizvoda za izgradnju: potrošnja energije se može u postupcima javnih nabavki implementirati u delu tehničkih specifikacija, u odnosu na potrebnu količinu energije, kao i vrstu energije koja se koristi;
- Zagađenje: stepen negativnog uticaja na životnu sredinu se može u postupcima javnih nabavki odrediti kao deo zahteva u tehničkoj specifikaciji, kako vezi sa izvođenjem radova, tako i u delu proizvodnje i odlaganja materijala koji se koriste;
- Sadržaj/materijali proizvoda i ambalaže: može se u postupcima javnih nabavki implementirati u delu tehničkih specifikacija (vrsta materijala) ili kriterijuma za dodelu ugovora, sa dodeljivanjem pondera ponuđenom proizvodu koji je sačinjen u određenom procentu od recikliranih materijala ili materijala čija proizvodnja, korišćenje i/ili odlaganje u manjoj meri negativno utiče na životnu sredinu.

8. Putna rasveta i saobraćajna signalizacija

Tabela 44: E1-2 Politike vezane za ublažavanje i prilagođavanje klimatskim promenama.

Podatak	Tip podatka
Politike koje su uspostavljene radi upravljanja materijalnim uticajima, rizicima i prilikama vezanim za ublažavanje i prilagođavanje klimatskim promenama [videti ESRS 2 MDR-P]	MDR-P

Tabela 45: E1-3 Aktivnosti i resursi u vezi sa politikama za borbu protiv klimatskih promena

Podatak	Tip podatka
Akcije i resursi vezani za ublažavanje i prilagođavanje klimatskim promenama [videti ESRS 2 MDR-A]	MDR-A
Vrsta poluge za dekarbonizaciju	polu-opisni
Očekivana smanjenja GHG emisija	GHG emisije

Tabela 46: E1-4 Ciljevi koji se odnose na smanjenje i prilagođavanje klimatskim promenama

Podatak	Tip podatka
Praćenje efikasnosti politika i akcija putem postavljenih ciljeva [vidi ESRS 2 MDR-T]	MDR-T

Tabela 47: E1-5 Potrošnja energije

Podatak	Tip podatka
Ukupna potrošnja energije iz fosilnih izvora	energija
Ukupna potrošnja energije iz obnovljivih izvora	energija
Potrošnja goriva iz obnovljivih izvora	energija
Potrošnja kupljene ili nabavljene električne energije, toplote, pare i hlađenja iz obnovljivih izvora	energija
Potrošnja samogenerisane ne-gorivne obnovljive energije	energija
Procenat obnovljivih izvora u ukupnoj potrošnji energije	procenat

Tabela 48: E1-7 Uklanjanje gasova sa efektom staklene bašte i projekti ublažavanja gasova sa efektom staklene bašte finansirani putem karbonskih kredita

Podatak	Tip podatka
Smanjenje GHG emisija i korišćenje karbonskih kredita	polu-opisni
GHG emisije povezane sa aktivnošću smanjenja	tabelarni prikaz/GHG emisije

Tabela 49: E5-1 Politike vezane za korišćenje resursa i cirkularnu ekonomiju

Podatak	Tip podatka
Politike za upravljanje materijalnim uticajima, rizicima i prilikama koji se odnose na korišćenje resursa i cirkularnu ekonomiju [videti ESRS 2 MDR-P]	MDR-P

Tabela 50: E5-2 Akcije i resursi vezani za korišćenje resursa i cirkularnu ekonomiju

Podatak	Tip podatka
Akcije i resursi u vezi sa korišćenjem resursa i cirkularnom ekonomijom [videti ESRS 2 MDR-A]	MDR-A

Tabela 51: E5-4 Ulazni resursi

Podatak	Tip podatka
Procenat bioloških materijala (i biogoriva korišćenih za neenergetske svrhe)	procenat
Procenat sekundarnih ponovno korišćenih ili recikliranih komponenti, sekundarnih međuproizvoda i sekundarnih materijala	procenat

Tabela 52: E5-5 Izlazni resursi

Podatak	Tip podatka
Stopa recikliranog sadržaja u proizvodima	procenat
Stopa recikliranog sadržaja u ambalaži proizvoda	procenat

Stopa reciklabilnosti sadržaja u proizvodima	procenat
Stopa reciklabilnosti sadržaja u ambalaži proizvoda	procenat

Tabela 53: ESRS 2-IRO-1 Opis procesa za identifikaciju i procenu materijalnih uticaja, rizika i prilika vezanih za klimu

Podatak	Tip podatka
Obelodanjivanje materijalnih uticaja i rizika usled tranzicije ka cirkularnoj ekonomiji	opisni
Obelodanjivanje faza lance vrednosti gde su koncentrisani rizici, negativni uticaji i korišćenje resursa	opisni

Preporuke u vezi načina ili modaliteta uvođenja u postupak javne nabavke:

- Kriterijumi se odnose na: vrstu energije i utrošak energije, kako ovih proizvoda, tako i za njihovu proizvodnju; smanjenje emisije gasova u proizvodnji i upotrebi; sadržaj proizvoda i ambalaže;
- Smanjenje emisije gasova sa efektom staklene bašte se može posmatrati i kroz nabavku materijala od aluminijuma, kao i gvožđa i čelika sa manjim emisijama ugljen-dioksida ili priloženim informacijama o ugrađenim emisijama CO₂, što se može prikazati kroz postojanje ekoloških deklaracija proizvoda ili izveštaja o ugljeničnom otisku proizvoda;
- Utrošak energije: količina i vrsta energije potrebne za proizvodnju i korišćenje proizvoda se može koristiti kao zahtev u delu tehničkih specifikacija, ali i u delu kriterijuma za dodelu ugovora, na način da proizvod za čiju je proizvodnju ili upotrebu potrebna manja količina energije ili za čiju proizvodnju se troši veći procenat energije iz obnovljivih izvora ili čije korišćenje je sa većim procentom energije koja manje negativno utiče na životnu sredinu dobije veći broj pondera (što može biti od naročitog uticaja kod ovog predmeta javne nabavke);
- Emisija gasova: smanjenje emisije gasova (postignuto i očekivano) se može u postupcima javnih nabavki implementirati kao kriterijum za izbor u delu postignutog smanjenja, imajući u vidu da je u logičkoj i direktnoj vezi sa predmetom javne nabavke, odnosno kriterijuma za dodelu ugovora ili tehničke specifikacije u delu očekivanog (obećanog) smanjenja u toku izvršenja ugovora;
- Sadržaj/materijali proizvoda i ambalaže: može se u postupcima javnih nabavki implementirati u delu tehničkih specifikacija (vrsta materijala) ili kriterijuma za dodelu ugovora, sa dodeljivanjem pondera ponuđenom proizvodu koji je sačinjen u određenom procentu od recikliranih materijala ili materijala čija proizvodnja, korišćenje i/ili odlaganje u manjoj meri negativno utiče na životnu sredinu, dok se kao zahtev u delu tehničkih specifikacija ili kriterijuma za dodelu ugovora može odrediti i poreklo materijala za proizvodnju.

9. Sredstva i mašinerija za održavanje javnih površina

Tabela 54: E1-2 Politike vezane za ublažavanje i prilagođavanje klimatskim promjenama.

Podatak	Tip podatka
Politike koje su uspostavljene radi upravljanja materijalnim uticajima, rizicima i prilikama vezanim za ublažavanje i prilagođavanje klimatskim promjenama [videti ESRS 2 MDR-P]	MDR-P

Tabela 55: E1-3 Aktivnosti i resursi u vezi sa politikama za borbu protiv klimatskih promena

Podatak	Tip podatka
Akcije i resursi vezani za ublažavanje i prilagođavanje klimatskim promjenama [videti ESRS 2 MDR-A]	MDR-A
Vrsta poluge za dekarbonizaciju	polu-opisni
Postignuta smanjenja GHG emisija	GHG emisije
Očekivana smanjenja GHG emisija	GHG emisije

Tabela 56: E1-5 Potrošnja energije

Podatak	Tip podatka
Ukupna potrošnja energije iz fosilnih izvora	energija
Ukupna potrošnja energije iz obnovljivih izvora	energija
Potrošnja goriva iz obnovljivih izvora	energija

Tabela 57: E1-7 Uklanjanje gasova sa efektom staklene bašte i projekti ublažavanja gasova sa efektom staklene bašte finansirani putem karbonskih kredita

Podatak	Tip podatka
Smanjenje GHG emisija i korišćenje karbonskih kredita	polu-opisni
Ukupno smanjenje GHG emisija i skladištenje	tabelarni prikaz/GHG emisije
GHG emisije povezane sa aktivnošću smanjenja	tabelarni prikaz/GHG emisije

Tabela 58: ESRS 2-IRO-1 Opis procesa za identifikaciju i procenu materijalnih uticaja, rizika i prilika vezanih za klimu

Podatak	Tip podatka
Smanjenje GHG emisija i korišćenje karbonskih kredita	polu-opisni
Ukupno smanjenje GHG emisija i skladištenje	tabelarni prikaz/GHG emisije

Preporuke u vezi načina ili modaliteta uvođenja u postupak javne nabavke:

- Kriterijumi se odnose na vrstu energije i utrošak energije, kako ovih proizvoda, tako i za njihovu proizvodnju i na smanjenje emisije gasova u proizvodnji i upotrebi;
- Utrošak energije: količina i vrsta energije potrebne za proizvodnju i korišćenje proizvoda se može koristiti kao zahtev u delu tehničkih specifikacija, ali i u delu kriterijuma za dodelu ugovora, na način da proizvod za čiju je proizvodnju ili upotrebu potrebna manja količina energije ili za čiju proizvodnju se troši veći procenat energije iz obnovljivih izvora ili čije korišćenje je sa većim procentom energije koja manje negativno utiče na životnu sredinu dobije veći broj pondera;
- Emisija gasova: smanjenje emisije gasova (postignuto i očekivano) se može u postupcima javnih nabavki implementirati kao kriterijum za izbor u delu postignutog smanjenja, imajući u vidu da je u logičkoj i direktnoj vezi sa predmetom javne nabavke, odnosno kriterijuma za dodelu ugovora ili tehničke specifikacije u delu očekivanog (obećanog) smanjenja u toku izvršenja ugovora.

10. Izgradnja, asfaltiranje i sanacija ulica, puteva, kolovoza

Tabela 59: E1-2 Politike vezane za ublažavanje i prilagođavanje klimatskim promenama

Podatak	Tip podatka
Politike koje su uspostavljene radi upravljanja materijalnim uticajima, rizicima i prilikama vezanim za ublažavanje i prilagođavanje klimatskim promenama [videti ESRS 2 MDR-P]	MDR-P

Tabela 60: E1-3 Aktivnosti i resursi u vezi sa politikama za borbu protiv klimatskih promena

Podatak	Tip podatka
Vrsta poluge za dekarbonizaciju	polu-opisni
Očekivana smanjenja GHG emisija	GHG emisije

Tabela 61: E1-5 Potrošnja energije

Podatak	Tip podatka
Ukupna potrošnja energije iz fosilnih izvora	energija
Ukupna potrošnja energije iz obnovljivih izvora	energija
Potrošnja goriva iz obnovljivih izvora	energija
Potrošnja goriva iz sirove nafte i naftnih proizvoda	energija
Potrošnja goriva iz prirodnog gasa	energija

Potrošnja goriva iz ostalih fosilnih izvora	energija
Procenat fosilnih izvora u ukupnoj potrošnji energije	procenat

Tabela 62: E1-7 Uklanjanje gasova sa efektom staklene bašte i projekti ublažavanja gasova sa efektom staklene bašte finansirani putem karbonskih kredita

Podatak	Tip podatka
Smanjenje GHG emisija i korišćenje karbonskih kredita	polu-opisni
GHG emisije povezane sa aktivnošću smanjenja	tabelarni prikaz/GHG emisije

Tabela 63: ESRS 2-IRO-1 Opis procesa za identifikaciju i procenu materijalnih uticaja, rizika i prilika vezanih za klimu

Podatak	Tip podatka
Smanjenje GHG emisija i korišćenje karbonskih kredita	polu-opisni
GHG emisije povezane sa aktivnošću smanjenja	tabelarni prikaz/GHG emisije

Preporuke u vezi načina ili modaliteta uvođenja u postupak javne nabavke:

- Kriterijumi se odnose na: emisiju gasova u toku izvođenja radova i proizvodnji proizvoda za izgradnju; potrošnju energije tokom izvođenja radova i za proizvodnju proizvoda za izgradnju; zagađenje; sadržaj/materijale proizvoda, kao i ambalaže;
- Smanjenje emisije gasova sa efektom staklene bašte se može posmatrati i kroz nabavku cementa, i materijala od i gvožđa i čelika sa manjim emisijama ugljen-dioksida ili priloženim informacijama o ugrađenim emisijama CO₂, što se može prikazati kroz postojanje ekoloških deklaracija proizvoda ili izveštaja o ugljeničnom otisku proizvoda;
- Emisija gasova u toku izvođenja radova i proizvodnji proizvoda za izgradnju: smanjenje emisije gasova se može u postupcima javnih nabavki implementirati kao kriterijum za izbor u delu postignutog smanjenja, imajući u vidu da je u logičkoj i direktnoj vezi sa predmetom javne nabavke, odnosno kriterijuma za dodelu ugovora ili tehničke specifikacije u delu emisije gasova prilikom izvođenja radova;
- Potrošnja energije tokom izvođenja radova i za proizvodnju proizvoda za izgradnju: potrošnja energije se može u postupcima javnih nabavki implementirati u delu tehničkih specifikacija, u odnosu na potrebnu količinu energije, kao i vrstu energije koja se koristi;
- Zagađenje: stepen negativnog uticaja na životnu sredinu se može u postupcima javnih nabavki odrediti kao deo zahteva u tehničkoj specifikaciji, kako vezi sa izvođenjem radova, tako i u delu proizvodnje i odlaganja materijala koji se koriste;

- Sadržaj/materijali proizvoda i ambalaže: može se u postupcima javnih nabavki implementirati u delu tehničkih specifikacija (vrsta materijala) ili kriterijuma za dodelu ugovora, sa dodeljivanjem pondera ponuđenom proizvodu koji je sačinjen u određenom procentu od recikliranih materijala ili materijala čija proizvodnja, korišćenje i/ili odlaganje u manjoj meri negativno utiče na životnu sredinu.

11. Kancelarijski papir i higijenski papirni proizvodi

Tabela 64: E1-2 Politike vezane za ublažavanje i prilagođavanje klimatskim promenama

Podatak	Tip podatka
Politike koje su uspostavljene radi upravljanja materijalnim uticajima, rizicima i prilikama vezanim za ublažavanje i prilagođavanje klimatskim promenama [videti ESRS 2 MDR-P]	MDR-P

Tabela 65: E1-3 Aktivnosti i resursi u vezi sa politikama za borbu protiv klimatskih promena

Podatak	Tip podatka
Akcije i resursi vezani za ublažavanje i prilagođavanje klimatskim promenama [videti ESRS 2 MDR-A]	MDR-A
Vrsta poluge za dekarbonizaciju	polu-opisni
Postignuta smanjenja GHG emisija	GHG emisije
Očekivana smanjenja GHG emisija	GHG emisije

Tabela 66: E1-5 Potrošnja energije

Podatak	Tip podatka
Ukupna potrošnja energije iz fosilnih izvora	energija
Ukupna potrošnja energije iz obnovljivih izvora	energija
Potrošnja goriva iz obnovljivih izvora	energija
Procenat obnovljivih izvora u ukupnoj potrošnji energije	procenat
Procenat fosilnih izvora u ukupnoj potrošnji energije	procenat

Tabela 67: E1-7 Uklanjanje gasova sa efektom staklene bašte i projekti ublažavanja gasova sa efektom staklene bašte finansirani putem karbonskih kredita

Podatak	Tip podatka
Smanjenje GHG emisija i korišćenje karbonskih kredita	polu-opisni
Ukupno smanjenje GHG emisija i skladištenje	tabelarni prikaz/GHG emisije
GHG emisije povezane sa aktivnošću smanjenja	tabelarni prikaz/GHG emisije

Tabela 68: E2-1 Politike vezane za zagađenje

Podatak	Tip podatka
Politike za upravljanje svojim materijalnim uticajima, rizicima i prilikama koji se odnose na zagađenje [videti ESRS 2 MDR-P]	MDR-P

Tabela 69: E2-2 Aktivnosti i resursi vezani za zagađenje

Podatak	Tip podatka
Akcije i resursi u vezi sa zagađenjem [videti ESRS 2 MDR-A]	MDR-A

Tabela 70: E2-4 Zagađenje vazduha, vode i zemlje

Podatak	Tip podatka
Emisije u vazduhu po zagađivaču	tabelarni prikaz/masa
Emisije u vodi po zagađivaču [po sektorima/geografskim područjima/vrstama izvora/lokacijama]	tabelarni prikaz/masa

Tabela 71: E2-5 Rizične i veoma rizične supstance

Podatak	Tip podatka
Ukupna količina supstanci od značaja koje su generisane ili korišćene tokom proizvodnje ili koje su nabavljene po glavnim klasama opasnih supstanci od zabrinutosti	tabelarni prikaz

Tabela 72: ESRS 2-IRO-1 Opis procesa za identifikaciju i procenu materijalnih uticaja, rizika i prilika vezanih za klimu

Podatak	Tip podatka
Smanjenje GHG emisija i korišćenje karbonskih kredita	polu-opisni
Ukupno smanjenje GHG emisija i skladištenje	tabelarni prikaz/GHG emisije
GHG emisije povezane sa aktivnošću smanjenja	tabelarni prikaz/GHG emisije

Preporuke u vezi načina ili modaliteta uvođenja u postupak javne nabavke:

- Kriterijumi se odnose na: emisiju gasova u proizvodnji; potrošnju energije za proizvodnju; zagađenje u proizvodnji i upotrebi; sadržaj/materijale proizvoda, kao i ambalaže;
- Emisija gasova u proizvodnji: smanjenje emisije gasova u proizvodnji se može u postupcima javnih nabavki implementirati kao kriterijum za izbor u delu postignutog smanjenja, imajući u vidu da je u logičkoj i direktnoj vezi sa predmetom javne nabavke, odnosno kriterijuma za dodelu ugovora ili tehničke specifikacije u delu emisije gasova prilikom korišćenja isporučenih proizvoda;
- Potrošnja energije iz različitih izvora za proizvodnju: potrošnja energije se može u postupcima javnih nabavki implementirati u delu tehničkih specifikacija, u

odnosu na potrebnu količinu energije za proizvodnju, kao i vrstu energije koja se koristi za proizvodnju;

- Zagađenje u proizvodnji i upotrebi: stepen negativnog uticaja na životnu sredinu se može u postupcima javnih nabavki odrediti kao deo zahteva u tehničkoj specifikaciji, kako u delu proizvodnje, tako i u delu odlaganja nakon upotrebe proizvoda;
- Sadržaj/materijali proizvoda i ambalaže: može se u postupcima javnih nabavki implementirati u delu tehničkih specifikacija (vrsta materijala) ili kriterijuma za dodelu ugovora, sa dodeljivanjem pondera ponuđenom proizvodu koji je sačinjen u određenom procentu od recikliranih materijala ili materijala čija proizvodnja, korišćenje i/ili odlaganje u manjoj meri negativno utiče na životnu sredinu, dok se kao zahtev u delu tehničkih specifikacija ili kriterijuma za dodelu ugovora može odrediti i poreklo materijala za proizvodnju.

12. Nameštaj

Tabela 73: E1-2 Politike vezane za ublažavanje i prilagođavanje klimatskim promenama

Podatak	Tip podatka
Politike koje su uspostavljene radi upravljanja materijalnim uticajima, rizicima i prilikama vezanim za ublažavanje i prilagođavanje klimatskim promenama [videti ESRS 2 MDR-P]	MDR-P

Tabela 74: E1-3 Aktivnosti i resursi u vezi sa politikama za borbu protiv klimatskih promena

Podatak	Tip podatka
Akcije i resursi vezani za ublažavanje i prilagođavanje klimatskim promenama [videti ESRS 2 MDR-A]	MDR-A
Vrsta poluge za dekarbonizaciju	polu-opisni
Očekivana smanjenja GHG emisija	GHG emisije

Tabela 75: E1-5 Potrošnja energije

Podatak	Tip podatka
Ukupna potrošnja energije iz fosilnih izvora	energija
Ukupna potrošnja energije iz obnovljivih izvora	energija
Potrošnja goriva iz obnovljivih izvora	energija
Procenat obnovljivih izvora u ukupnoj potrošnji energije	procenat
Procenat fosilnih izvora u ukupnoj potrošnji energije	procenat

Tabela 76: E1-7 Uklanjanje gasova sa efektom staklene bašte i projekti ublažavanja gasova sa efektom staklene bašte finansirani putem karbonskih kredita

Podatak	Tip podatka

GHG emisije povezane sa aktivnošću smanjenja	tabelarni prikaz/GHG emisije

Tabela 77: E2-2 Aktivnosti i resursi vezani za zagađenje

Podatak	Tip podatka
Akcije i resursi u vezi sa zagađenjem [videti ESRS 2 MDR-A]	MDR-A
Informacije o planovima akcija koji su sprovedeni na nivou lokacije (zagađenje)	opisni

Tabela 78: E2-4 Zagađenje vazduha, vode i zemlje

Podatak	Tip podatka
Emisije u vazduhu po zagađivaču	tabelarni prikaz/masa
Emisije u vodi po zagađivaču [po sektorima/geografskim područjima/vrstama izvora/lokacijama]	tabelarni prikaz/masa

Tabela 79: E2-5 Rizične i veoma rizične supstance

Podatak	Tip podatka
Ukupna količina supstanci od značaja koje su generisane ili korišćene tokom proizvodnje ili koje su nabavljene po glavnim klasama opasnih supstanci od zabrinutosti	tabelarni prikaz

Tabela 80: E5-4 Ulazni resursi

Podatak	Tip podatka
Procenat bioloških materijala (i biogoriva korišćenih za neenergetske svrhe)	procenat
Procenat sekundarnih ponovno korišćenih ili recikliranih komponenti, sekundarnih međuproizvoda i sekundarnih materijala	procenat

Tabela 81: E5-5 Izlazni resursi

Podatak	Tip podatka
Stopa recikliranog sadržaja u proizvodima	procenat
Stopa recikliranog sadržaja u ambalaži proizvoda	procenat
Procenat otpada koji nije recikliran	procenat
Obelodanjivanje očekivane izdržljivosti proizvoda koji se plasiraju na tržište u poređenju sa industrijskim prosekom za svaku grupu proizvoda	tabelarni prikaz/procenat
Obelodanjivanje mogućnosti popravke proizvoda	opisni
Stopa reciklabilnosti sadržaja u proizvodima	procenat
Stopa reciklabilnosti sadržaja u ambalaži proizvoda	procenat
Procenat otpada koji nije recikliran	procenat

Tabela 82: ESRS 2-IRO-1 Opis procesa za identifikaciju i procenu materijalnih uticaja, rizika i prilika vezanih za klimu

Podatak	Tip podatka
Smanjenje GHG emisija i korišćenje karbonskih kredita	polu-opisni

Preporuke u vezi načina ili modaliteta uvođenja u postupak javne nabavke:

- Kriterijumi se odnose na: emisiju gasova u proizvodnji; potrošnju energije za proizvodnju; zagađenje u proizvodnji i upotrebi; sadržaj/materijale proizvoda, kao i ambalaže;
- Emisija gasova u proizvodnji: smanjenje emisije gasova u proizvodnji se može u postupcima javnih nabavki implementirati kao kriterijum za izbor u delu postignutog smanjenja, imajući u vidu da je u logičkoj i direktnoj vezi sa predmetom javne nabavke, odnosno kriterijuma za dodelu ugovora ili tehničke specifikacije u delu emisije gasova prilikom korišćenja isporučениh proizvoda;
- Potrošnja energije iz različitih izvora za proizvodnju: potrošnja energije se može u postupcima javnih nabavki implementirati u delu tehničkih specifikacija, u odnosu na potrebnu količinu energije za proizvodnju, kao i vrstu energije koja se koristi za proizvodnju;
- Zagađenje u proizvodnji i upotrebi: stepen negativnog uticaja na životnu sredinu se može u postupcima javnih nabavki odrediti kao deo zahteva u tehničkoj specifikaciji, kako u delu proizvodnje, tako i naročito u delu odlaganja nakon upotrebe proizvoda;
- Sadržaj/materijali proizvoda i ambalaže: može se u postupcima javnih nabavki implementirati u delu tehničkih specifikacija (vrsta materijala) ili kriterijuma za dodelu ugovora, sa dodeljivanjem pondera ponuđenom proizvodu koji je sačinjen u određenom procentu od recikliranih materijala ili materijala čija proizvodnja, korišćenje i/ili odlaganje u manjoj meri negativno utiče na životnu sredinu, dok se kao zahtev u delu tehničkih specifikacija ili kriterijuma za dodelu ugovora može odrediti i poreklo materijala (pre svega, drveta) za proizvodnju.

13. Boje, lakovi

Tabela 83: E1-2 Politike vezane za ublažavanje i prilagođavanje klimatskim promenama

Podatak	Tip podatka
Politike koje su uspostavljene radi upravljanja materijalnim uticajima, rizicima i prilikama vezanim za ublažavanje i prilagođavanje klimatskim promenama [videti ESRS 2 MDR-P]	MDR-P

Tabela 84: E1-3 Aktivnosti i resursi u vezi sa politikama za borbu protiv klimatskih promena

Podatak	Tip podatka
Akcije i resursi vezani za ublažavanje i prilagođavanje klimatskim promenama [videti ESRS 2 MDR-A]	MDR-A
Vrsta poluge za dekarbonizaciju	polu-opisni

Tabela 85: E1-5 Potrošnja energije

Podatak	Tip podatka
Ukupna potrošnja energije iz fosilnih izvora	energija
Ukupna potrošnja energije iz obnovljivih izvora	energija
Potrošnja goriva iz obnovljivih izvora	energija
Potrošnja goriva iz sirove nafte i naftnih proizvoda	energija

Tabela 86: E1-7 Uklanjanje gasova sa efektom staklene bašte i projekti ublažavanja gasova sa efektom staklene bašte finansirani putem karbonskih kredita

Podatak	Tip podatka
Smanjenje GHG emisija i korišćenje karbonskih kredita	polu-opisni
Ukupno smanjenje GHG emisija i skladištenje	tabelarni prikaz/GHG emisije
GHG emisije povezane sa aktivnošću smanjenja	tabelarni prikaz/GHG emisije

Tabela 87: E2-4 Zagađenje vazduha, vode i zemlje

Podatak	Tip podatka
Emisije u vazduhu po zagađivaču	tabelarni prikaz/masa
Emisije u vodi po zagađivaču [po sektorima/geografskim područjima/vrstama izvora/lokacijama]	tabelarni prikaz/masa
Emisije u zemljištu po zagađivaču [po sektorima/geografskim područjima/vrstama izvora/lokacijama]	tabelarni prikaz/masa

Tabela 88: E2-5 Rizične i veoma rizične supstance

Podatak	Tip podatka
Ukupna količina supstanci od značaja koje su generisane ili korišćene tokom proizvodnje ili koje su nabavljene po glavnim klasama opasnih supstanci od zabrinutosti	rni prikaz

Tabela 89: E3-4 Potrošnja vode

Podatak	Tip podatka
Ukupna potrošnja vode	količina
Ukupna reciklirana i ponovno upotrebljena voda	količina

Tabela 90: E5-4 Ulazni resursi

Podatak	Tip podatka
Procenat bioloških materijala (i biogoriva korišćenih za neenergetske svrhe)	procenat

Procenat sekundarnih ponovno korišćenih ili recikliranih komponenti, sekundarnih međuproizvoda i sekundarnih materijala	procenat

Tabela 91: E5-5 Izlazni resursi

Podatak	Tip podatka
Stopa recikliranog sadržaja u proizvodima	procenat
Stopa recikliranog sadržaja u ambalaži proizvoda	procenat
Stopa reciklabilnosti sadržaja u proizvodima	procenat
Stopa reciklabilnosti sadržaja u ambalaži proizvoda	procenat

Tabela 92: ESRS 2-IRO-1 Opis procesa za identifikaciju i procenu materijalnih uticaja, rizika i prilika vezanih za klimu

Podatak	Tip podatka
Smanjenje GHG emisija i korišćenje karbonskih kredita	polu-opisni
Aktivnost smanjenja GHG emisija i skladištenja gasova po opsegu preduzeća i po aktivnosti uklanjanja i skladištenja	tabelarni prikaz
Ukupno smanjenje GHG emisija i skladištenje	tabelarni prikaz/GHG emisije
GHG emisije povezane sa aktivnošću smanjenja	tabelarni prikaz/GHG emisije

Preporuke u vezi načina ili modaliteta uvođenja u postupak javne nabavke:

- Kriterijumi se odnose na: emisiju gasova u proizvodnji i upotrebi proizvoda; potrošnju energije za proizvodnju; zagađenje vazduha, vode i zemlje u proizvodnji i upotrebi; sadržaj/materijale proizvoda, kao i ambalaže;
- Emisija gasova u proizvodnji i upotrebi proizvoda: smanjenje emisije gasova u proizvodnji se može u postupcima javnih nabavki implementirati kao kriterijum za izbor u delu postignutog smanjenja, imajući u vidu da je u logičkoj i direktnoj vezi sa predmetom javne nabavke, odnosno kriterijuma za dodelu ugovora ili tehničke specifikacije u delu emisije gasova prilikom korišćenja isporučenih proizvoda;
- Potrošnja energije iz različitih izvora za proizvodnju: potrošnja energije se može u postupcima javnih nabavki implementirati u delu tehničkih specifikacija, u odnosu na potrebnu količinu energije za proizvodnju, kao i vrstu energije koja se koristi za proizvodnju;
- Zagađenje vazduha, vode i zemlje u proizvodnji i upotrebi: stepen negativnog uticaja na životnu sredinu se može u postupcima javnih nabavki odrediti kao deo zahteva u tehničkoj specifikaciji;
- Sadržaj/materijali proizvoda i ambalaže: može se u postupcima javnih nabavki implementirati u delu tehničkih specifikacija (vrsta materijala) ili kriterijuma za dodelu ugovora, sa dodeljivanjem pondera ponuđenom proizvodu koji je sačinjen u određenom procentu od recikliranih materijala ili materijala čija

proizvodnja, korišćenje i/ili odlaganje u manjoj meri negativno utiče na životnu sredinu.

Socijalni kriterijumi

Analiza primenljivosti socijalnih kriterijuma u postupke javnih nabavki izvršena je na osnovu identifikacije relevantnih socijalnih aspekata u okviru SASB sektorskih standarda, značajnih za dati sektor. S obzirom na prirodu zahteva u domenu socijalne održivosti u okviru ESRS standarda, kao i mogućnost njihove primene u postupku javnih nabavki, u nastavku su selektovani zahtevi ESRS standarda, koji obuhvataju u svom opsegu i zahteve Nemačkog Zakona o dužnoj pažnji (due diligence) u lancu snabdevanja, koji su univerzalni i koje je moguće primeniti u postupcima javnih nabavki nezavisno od specifičnog predmeta i sektora.

Tabela 93: S1-1 Politike vezane za sopstvenu radnu snagu

Podatak	Tip podatka
Postavljena politika i sistem upravljanja radi prevencija nesreća na radnom mestu	polu-opisni

Preporuke u vezi načina ili modaliteta uvođenja u postupak javne nabavke:

- Ovaj kriterijum se odnosi na uspostavljenu politiku i sistem upravljanja, na način da se spreče nesreće na radnom mestu, za razliku od obaveznog kriterijuma za isključenje koji se odnosi na povredu propisa o radu u prethodnom periodu;
- Ovaj kriterijum se može u postupcima javnih nabavki implementirati kao kriterijum za izbor na način da ga ispunjavaju oni privredni subjekti koji su uspostavili ovakav sistem, pri čemu se zahtevi u konkursnoj dokumentaciji mogu odnositi na određene uspostavljene mere, u zavisnosti od predmeta javne nabavke;
- Takođe, moguće je u delu uslova za izvršenje ugovora o javnoj nabavci predvideti obavezu uspostavljanja određenih konkretnih mera nakon zaključenja ugovora i pre početka izvršenja predmeta nabavke, ukoliko one kod privrednog subjekta još uvek nisu uspostavljene.

Tabela 94: S1-3 Procesi za otklanjanje negativnih uticaja i kanali mehanizma žalbi dostupni za sopstvene radnike

Podatak	Tip podatka
Postoje mehanizmi za rešavanje pritužbi ili žalbi vezanih za pitanja zaposlenih	polu-opisni

Preporuke u vezi načina ili modaliteta uvođenja u postupak javne nabavke:

- Ovaj kriterijum se odnosi na postojanja uspostavljenih mehanizama za rešavanje pritužbi u vezi sa pitanjima zaposlenih kod privrednih subjekata, odnosno na postojanje mehanizama za rešavanje pitanja i prava zaposlenih;
- Ovaj kriterijum se može u postupcima javnih nabavki implementirati kao kriterijum za izbor na način da ga ispunjavaju oni privredni subjekti kod kojih su uspostavljeni ovakvi mehanizmi, pri čemu se zahtevi u konkursnoj dokumentaciji mogu odnositi na određene uspostavljene mehanizme i način njihove implementacije;
- Takođe, moguće je u delu uslova za izvršenje ugovora o javnoj nabavci predvideti obavezu uspostavljanja određenih mehanizama nakon zaključenja ugovora i pre početka izvršenja predmeta nabavke, ukoliko oni kod privrednog subjekta još uvek ne postoje.

Tabela 95: S1-6 Karakteristike zaposlenih u kompaniji

Podatak	Tip podatka
Karakteristike radne snage preduzeća - raspodela zaposlenih prema polu	tabelarni prikaz
Karakteristike radne snage preduzeća - informacije o zaposlenima po vrsti ugovora, polu, regionu	tabelarni prikaz
Broj odlazaka zaposlenih	broj
Procenat fluktuacije zaposlenih	procenat

Preporuke u vezi načina ili modaliteta uvođenja u postupak javne nabavke:

- U ovom delu postoji nekoliko kriterijuma, a odnose se na raspodelu zaposlenih po više osnova, kao i prema „stalnosti“ zaposlenih, što ukazuje na kvalitet radnog okruženja i uslove rada;
- Ovaj kriterijum se može u postupcima javnih nabavki implementirati kao kriterijum za izbor na način da ga ispunjavaju oni privredni subjekti kod kojih postoji određeni procenat radno angažovanih lica koji spadaju u tzv. teže zapošljive kategorije lica ili oni privredni subjekti kod kojih postoji procenat fluktuacije (odlazaka) radno angažovanih lica manji od postavljenog maksimalnog procenta, pri čemu se mora voditi računa o logičkoj vezi sa predmetom javne nabavke (i kod kategorija lica o politikama Republike Srbije u vezi sa zapošljavanjem);
- Takođe, više je preporučljivo u delu uslova za izvršenje ugovora o javnoj nabavci predvideti obavezu angažovanja određenog broja lica određene kategorije koji će biti angažovani u realizaciji konkretnog ugovora o javnoj nabavci, pri čemu se ponovo mora voditi računa o logičkoj vezi sa predmetom javne nabavke. Navedeno može biti kriterijum za dodelu ugovora, na način da angažovanje ne bude obaveza u realizaciji ugovora, već mogućnost za koju se privrednim subjektima dodeljuje određeni broj pondera.

Tabela 96: S1-8 Pokrivenost kolektivnog pregovaranja i socijalni dijalog

Podatak	Tip podatka

Preporuke u vezi načina ili modaliteta uvođenja u postupak javne nabavke:

- Kriterijum se odnosi na broj zaposlenih koji su obuhvaćeni kolektivnim ugovorom, odnosno kojima su u skladu sa njim garantovani određeni uslovi rada;
- Ovaj kriterijum se može u postupcima javnih nabavki implementirati kao kriterijum za izbor na način da ga ispunjavaju oni privredni subjekti kod kojih postoji određeni minimalni procenat radno angažovanih lica koji su obuhvaćeni kolektivnim ugovorom, pri čemu se mora imati u vidu pozitivno zakonodavstvo i konkretni predmet javne nabavke, odnosno uzimajući u obzir kod kojih kategorija privrednih subjekata postoji obaveza zaključenja kolektivnog ugovora i da li je predmet „pogodan“ za zahtevanje ovakvog kriterijuma (kao i da li se ista svrha može dokazati i na drugi odgovarajući način).

Tabela 97: S1-9 Indikatori raznolikosti

Podatak	Tip podatka
Broj zaposlenih (broj radnih mesta) mlađih od 30 godina	broj
Procenat zaposlenih mlađih od 30 godina	procenat
Broj zaposlenih (broj radnih mesta) između 30 i 50 godina	broj
Procenat zaposlenih između 30 i 50 godina	procenat
Broj zaposlenih (broj radnih mesta) starijih od 50 godina	broj
Procenat zaposlenih starijih od 50 godina	procenat

Preporuke u vezi načina ili modaliteta uvođenja u postupak javne nabavke:

- Kriterijum se odnosi na raspodelu zaposlenih po osnovu godina života;
- Ovaj kriterijum se može u postupcima javnih nabavki implementirati kao kriterijum za izbor na način da ga ispunjavaju oni privredni subjekti kod kojih postoji određeni procenat radno angažovanih lica koji spadaju u tzv. teže zapošljive kategorije lica, pri čemu se mora voditi računa o logičkoj vezi sa predmetom javne nabavke i politikama Republike Srbije u vezi sa zapošljavanjem;
- Takođe, više je preporučljivo u delu uslova za izvršenje ugovora o javnoj nabavci predvideti obavezu angažovanja određenog broja lica određene kategorije koji će biti angažovani u realizaciji konkretnog ugovora o javnoj nabavci, pri čemu se ponovo mora voditi računa o logičkoj vezi sa predmetom javne nabavke i politikama Republike Srbije u vezi sa zapošljavanjem. Navedeno može biti kriterijum za dodelu ugovora, na način da angažovanje ne bude obaveza u realizaciji ugovora, već mogućnost za koju se privrednim subjektima dodeljuje određeni broj pondera.

Tabela 98: S1-10 Adekvatne plate

Podatak

Tip podatka

Svi zaposleni su plaćeni adekvatnom platom, u skladu sa primenjivim referentnim vrednostima	polu-opisni
Procenat zaposlenih koji su plaćeni ispod odgovarajućeg referentnog iznosa plate	tabelarni prikaz/procenat

Preporuke u vezi načina ili modaliteta uvođenja u postupak javne nabavke:

- Kriterijum se odnosi na adekvatan nivo zarada zaposlenih;
- Ovaj kriterijum se može u postupcima javnih nabavki implementirati kao kriterijum za izbor na način da ga ispunjavaju oni privredni subjekti kod kojih postoji određeni procenat radno angažovanih lica koji imaju zaradu veću od referentno postavljene vrednosti;
- Takođe, navedeno može biti kriterijum za dodelu ugovora, na način da se privrednim subjektima dodeljuje određeni broj pondera u zavisnosti od procenta radno angažovanih lica koji imaju zaradu veću od referentno postavljene vrednosti, a koji će biti angažovani u realizaciji konkretnog ugovora o javnoj nabavci.

Tabela 99: S1-11 Socijalna zaštita

Podatak	Tip podatka
Svi zaposleni u sopstvenoj radnoj snazi preduzeća su pokriveni socijalnom zaštitom, putem javnih programa ili kroz ponuđene beneficije, protiv gubitka prihoda usled bolesti	polu-opisni
Svi zaposleni u sopstvenoj radnoj snazi preduzeća su pokriveni socijalnom zaštitom, putem javnih programa ili kroz ponuđene beneficije, protiv gubitka prihoda usled nezaposlenosti počevši od trenutka kada radnik radi za preduzeće	polu-opisni
Svi zaposleni u sopstvenoj radnoj snazi su pokriveni socijalnom zaštitom, putem javnih programa ili kroz ponuđene beneficije, protiv gubitka prihoda usled povrede na radu i sticanja invaliditeta	polu-opisni
Svi zaposleni u sopstvenoj radnoj snazi su pokriveni socijalnom zaštitom, putem javnih programa ili kroz ponuđene beneficije, protiv gubitka prihoda usled roditeljskog odsustva	polu-opisni

Preporuke u vezi načina ili modaliteta uvođenja u postupak javne nabavke:

- Kriterijumi se odnose na zaštitu zaposlenih u nepovoljnim situacijama (gubitak prihoda usled nezaposlenosti, bolesti i dr.);
- Ovi kriterijumi se mogu u postupcima javnih nabavki implementirati kao kriterijumi za izbor na način da ih ispunjavaju oni privredni subjekti kod kojih postoji određeni nivo zaštite radno angažovanih lica u navedenim situacijama;
- Takođe, moguće je ove kriterijume se može u postupcima javnih nabavki implementirati u delu uslova za izvršenje ugovora o javnoj nabavci, propisivanjem obaveze određenog nivoa zaštite lica koja će biti angažovana u realizaciji konkretnog ugovora o javnoj nabavci. Takođe, navedeno može biti kriterijum za dodelu ugovora, na način da viši nivo zaštite ne bude obaveza u realizaciji ugovora, već mogućnost za koju se privrednim subjektima dodeljuje određeni broj pondera.

Tabela 100: S1-12 Osobe sa invaliditetom

Podatak	Tip podatka
Procenat osoba sa invaliditetom među zaposlenima pod zakonskim ograničenjima u prikupljanju podataka	procenat
Procenat zaposlenih sa invaliditetom u sopstvenoj radnoj snazi, raspodela prema polu	tabelarni prikaz/brojčana vrednost

Preporuke u vezi načina ili modaliteta uvođenja u postupak javne nabavke:

- Imajući u vidu da posebni propisi uređuju obavezu u vezi sa minimalnim brojem radno angažovanih lica, ovaj kriterijum se ne bi trebao primenjivati u delu kriterijuma izbor, već je moguća njegova primena u delu uslova za izvršenje ugovora o javnoj nabavci, u kojima je moguće predvideti obavezu angažovanja određenog broja lica određene kategorije ukoliko je to potrebno za realizaciju konkretnog ugovora o javnoj nabavci. Navedeno može biti kriterijum za dodelu ugovora, na način da angažovanje ne bude obaveza u realizaciji ugovora, već mogućnost za koju se privrednim subjektima dodeljuje određeni broj pondera.

Tabela 101: S1-13 Obuka i razvoja veština

Podatak	Tip podatka
Indikatori obuke i razvoja veština, raspodela prema polu	tabelarni prikaz
Procenat zaposlenih koji su učestvovali u redovnom ocenjivanju performansi i razvoja karijere	tabelarni prikaz/procenat
Prosečan broj sati obuke, raspodela prema polu	tabelarni prikaz
Prosečan broj sati obuke, raspodela prema zaposlenom	tabelarni prikaz/decimalni broj
Procenat zaposlenih koji su učestvovali u redovnom ocenjivanju performansi i razvoja karijere, raspodela prema radnim mestima zaposlenih	tabelarni prikaz/procenat
Procenat lica koja nisu zaposlena pod ugovorom a koja su učestvovala u redovnom ocenjivanju performansi i razvoja karijere	tabelarni prikaz/procenat

Preporuke u vezi načina ili modaliteta uvođenja u postupak javne nabavke:

- Ovi kriterijumi se mogu u postupcima javnih nabavki implementirati kao kriterijumi za izbor na način da ih ispunjavaju oni privredni subjekti kod kojih su uspostavljene procedure u vezi sa obukom i razvojem veština zaposlenih, odnosno čija su radno angažovana lica u većem obimu ostvarivala pravo na obuku i razvoj veština (pretežno onih u vezi sa realizacijom ugovora o javnoj nabavci).

Tabela 102: S1-14 Zdravlje i bezbednost na radu

Podatak	Tip podatka
Procenat osoba u sopstvenoj radnoj snazi koji su pokriveni sistemom upravljanja zdravljem i bezbednošću zasnovanim na zakonskim zahtevima i/ili priznatim standardima ili smernicama	procenat

Broj smrtnih slučajeva u sopstvenoj radnoj snazi kao rezultat povreda na radu i bolesti vezanih za rad	broj
Broj smrtnih slučajeva kao rezultat povreda na radu i bolesti vezanih za rad drugih radnika koji rade na lokacijama preduzeća	broj
Broj zabeleženih nesreća vezanih za rad kod sopstvene radne snage	broj
Stopa zabeleženih nesreća vezanih za rad kod sopstvene radne snage	procenat
Broj slučajeva zabeleženih bolesti vezanih za rad kod zaposlenik	broj
Broj dana izgubljenih zbog povreda na radu i smrtnih slučajeva izazvanih nesrećama, bolešću i smrtnih slučajeva izazvanih bolešću kod zaposlenih vezanih za rad	broj

Preporuke u vezi načina ili modaliteta uvođenja u postupak javne nabavke:

- Ovi kriterijumi se mogu u postupcima javnih nabavki implementirati kao kriterijumi za izbor na način da ih ispunjavaju oni privredni subjekti kod kojih postoji veći procenat radno angažovanih lica od zadanog, koja su pokrivena sistemom upravljanja zdravljem i bezbednošću, odnosno kod kojih postoji manji broj (ili procenat) nezgoda na radu ili drugih negativnih posledica.

Tabela 103: S1-15 Work-life balans

Podatak	Tip podatka
Procenat zaposlenih koji imaju pravo na korišćenje odsustva zbog porodičnih obaveza	procenat
Procenat zaposlenih koji su imali pravo na odsustvo zbog porodičnih obaveza, a koji su to odsustvo i koristili	procenat
Procenat zaposlenih koji imaju pravo na odsustvo zbog porodičnih obaveza po polu koji su koristili to odsustvo	tabelarni prikaz /brojčana vrednost

Preporuke u vezi načina ili modaliteta uvođenja u postupak javne nabavke:

- Ovi kriterijumi se mogu u postupcima javnih nabavki implementirati kao kriterijumi za izbor na način da ih ispunjavaju oni privredni subjekti kod kojih postoji veći procenat radno angažovanih lica koja imaju pravo na korišćenje odsustva ili koji su koristili ovakvo odsustvo (što ukazuje na primenu prava u praksi).

Tabela 104: S1-16 Nadoknada (razlika u platama i ukupna nadoknada)

Podatak	Tip podatka
Platna razlike prema polovima	tabelarni prikaz /procenat
Racio ukupne godišnje naknade	procenat

Preporuke u vezi načina ili modaliteta uvođenja u postupak javne nabavke:

- Ovaj kriterijum se može u postupcima javnih nabavki implementirati kao kriterijum za izbor na način da ga ispunjavaju oni privredni subjekti kod kojih ne postoji značajnija razlika u platama i naknadama između polova (ili drugih

kategorija zaposlenih, npr. onih u nepovoljnom položaju), odnosno kojih je prosečna zarada veća od referentno postavljene vrednosti;

- Takođe, navedeno može biti kriterijum za dodelu ugovora, na način da se privrednim subjektima dodeljuje određeni broj pondera u odnosu na prosečnu visinu zarade radno angažovanih lica koji će biti angažovani u realizaciji konkretnog ugovora o javnoj nabavci, dok visina zarade može biti i zahtev/uslov u delu izvršenja konkretnog ugovora o javnoj nabavci.

Tabela 105: S1-17 Incidenti, žalbe i teški incidenti i uticaji na ljudska prava

Podatak	Tip podatka
Broj incidenata diskriminacije	tabelarni prikaz /broj
Broj pritužbi podnetih kroz kanale za članove sopstvene radne snage vezano za izražavanje zabrinutosti	broj
Broj pritužbi podnetih Nacionalnim kontakt tačkama za multinacionalna preduzeća OECD-a	broj
Iznos materijalnih kazni, sankcija i naknada za štetu kao rezultat prestupa u vezi sa socijalnim i ljudskim pravima	novčana vrednost
Broj ozbiljnih slučajeva kršenja ljudskih prava i incidenata povezanih sa sopstvenom radnom snagom preduzeća	broj
Broj ozbiljnih slučajeva kršenja ljudskih prava i incidenata povezanih sa sopstvenom radnom snagom koji su slučajevi nepoštovanja UN Smernica i OECD Smernica za multinacionalna preduzeća	broj

Preporuke u vezi načina ili modaliteta uvođenja u postupak javne nabavke:

- Ovi kriterijumi se mogu u postupcima javnih nabavki implementirati kao kriterijumi za izbor na način da ih ispunjavaju oni privredni subjekti kod kojih postoji manji broj (ili procenat) pritužbi ili incidenata diskriminacije.

Tabela 106: S3-2 Procesi angažovanja pogođenih zajednica o uticajima kompanije

Podatak	Tip podatka
Angažovanje se ostvaruje direktno sa pogođenim zajednicama ili njihovim legitimnim predstavnicima, ili putem verodostojnih zastupnika	polu-opisni

Preporuke u vezi načina ili modaliteta uvođenja u postupak javne nabavke:

- Kriterijum se odnosi na angažovanje lica iz pogođenih zajednica;
- Ovaj kriterijum se može u postupcima javnih nabavki implementirati u delu uslova za izvršenje ugovora o javnoj nabavci, propisivanjem obaveze angažovanja određenog broja lica iz pogođenih zajednica koji će biti angažovani u realizaciji konkretnog ugovora o javnoj nabavci, pri čemu se mora voditi računa o logičkoj vezi sa predmetom javne nabavke i politikama Republike Srbije u vezi sa zapošljavanjem. Takođe, navedeno može biti kriterijum za dodelu ugovora, na način da angažovanje ne bude obaveza u

realizaciji ugovora, već mogućnost za koju se privrednim subjektima dodeljuje određeni broj pondera.

Upravljački kriterijumi

S obzirom na to da većina aktuelnih ESG standarda trenutno uglavnom obrađuje ekološki aspekt, postoji malo regulativa koje definišu upravljačke kriterijume. Trenutno, ESRS ima jedan standard koji se odnosi na upravljanje, i koji definiše kriterijume koje organizacije mogu pratiti i koristiti za izveštavanje.

S tim u vezi, upravljački kriterijumi su definisani uz pomoć ESRS G1 standarda koji se odnosi na poslovno ponašanje.

Analiza primenljivosti upravljačkih kriterijuma u postupke javnih nabavki izvršena je na osnovu identifikacije relevantnih socijalnih aspekata u okviru SASB sektorskih standarda, značajnih za dati sektor. S obzirom na prirodu zahteva u domenu upravljačke održivosti u okviru ESRS standarda, kao i mogućnost njihove primene u postupku javnih nabavki, u nastavku su selektovani zahtevi ESRS standarda, koji su univerzalni i koje je moguće primeniti u postupcima javnih nabavki nezavisno od specifičnog predmeta i sektora.

Tabela 107: G1-1 Korporativna kultura i politike poslovnog ponašanja

Podatak	Tip podatka
Nisu ustanovljene politike protiv korupcije ili protiv mita usklađene sa Konvencijom Ujedinjenih nacija protiv korupcije	polu-opisni
Nisu ustanovljene politike o zaštiti uzbunjivača	polu-opisni
Preduzeće je posvećeno istraživanju poslovnih incidenata brzo, nezavisno i objektivno	polu-opisni

Preporuke u vezi načina ili modaliteta uvođenja u postupak javne nabavke:

- Ovi kriterijumi se u postupcima javnih nabavki mogu implementirati kao kriterijumi za izbor, na način da ih ispunjavaju oni privredni subjekti kod kojih postoje uspostavljene adekvatne politike protiv korupcije koje su usklađene sa Konvencijom Ujedinjenih nacija protiv korupcije, odnosno kod kojih uspostavljene politike o zaštiti uzbunjivača.

Tabela 108: G1-3 Prevencija i otkrivanje korupcije i mita

Podatak	Tip podatka
Informacije o procedurama koje su uvedene radi sprečavanja, otkrivanja i rešavanja optužbi ili incidenata vezanih za korupciju ili mito	opisni
Istraživači ili istražni komitet koji su odvojeni od lanca menadžmenta koji je uključen u prevenciju i otkrivanje korupcije ili mita	polu-opisni
Procenat funkcija koje su pod rizikom i koji je obuhvaćen obukama	procenat

Preporuke u vezi načina ili modaliteta uvođenja u postupak javne nabavke:

- Ovi kriterijumi se u postupcima javnih nabavki mogu implementirati kao kriterijumi za izbor, na način da ih ispunjavaju oni privredni subjekti kod kojih postoje uspostavljene adekvatne procedure radi sprečavanja, otkrivanja i rešavanja optužbi ili incidenata vezanih za korupciju, odnosno kod kojih se sprovode odgovarajuće obuke za radna mesta koja su pod rizikom od korupcije.

Tabela 109: G1-4 Potvrđeni incidenti korupcije ili mita

Podatak	Tip podatka
Broj presuda zbog kršenja zakona o borbi protiv korupcije i mita	broj
Količina kazni za kršenje zakona o borbi protiv korupcije i mita	novčana vrednost

Preporuke u vezi načina ili modaliteta uvođenja u postupak javne nabavke:

- Ovi kriterijumi se u postupcima javnih nabavki mogu implementirati kao kriterijumi za izbor, na način da ih ispunjavaju oni privredni subjekti kod kojih ne postoje presude ili kazne koje se odnose na kršenje pravila o borbi protiv korupcije.

Tabela 110: G1-6 Prakse plaćanja

Podatak	Tip podatka
Prosečan broj dana za plaćanje fakture od datuma kada počinje da se računa ugovorni ili zakonski rok plaćanja	broj
Broj nerešenih pravnih postupaka zbog kašnjenja sa plaćanjem	broj

Preporuke u vezi načina ili modaliteta uvođenja u postupak javne nabavke:

- Ovi kriterijumi se mogu u postupcima javnih nabavki implementirati kao kriterijum za izbor, na način da ih ispunjavaju oni privredni subjekti kod kojih je prosečan broj dana za plaćanje faktura manji od zadate vrednosti (preporučljivo u odnosu na zakonski rok plaćanja), odnosno kojih postoji manji broj osnovanih ili nerešenih pravnih postupaka zbog kašnjenja sa plaćanjem.

Prilog

Prilog 1

1. Putni transport

Tabela 111: Zahtevi EU taksonomije vezani za transportne aktivnosti motocikala, putničkih automobila i lakih komercijalnih vozila

Oblast	Zahtev	ESRS standard / zahtev
Klimatske promene-mitigacija	Vozila kategorije M1 i N1, a. do 31. decembra 2025., emituju manje od 50g CO2/km; b. od 1. januara 2026., emituje 0g CO2/km. Vozila kategorije L, emisije CO2 iz izduvnih cevi su jednake 0g CO2/km.	E1-3 Aktivnosti i resursi u vezi sa politikama za borbu protiv klimatskih promena
Klimatske promene-adaptacija	Ekonomska aktivnost ima implementirana fizička i nefizička rešenja („rešenja za adaptaciju“) koja značajno smanjuju najvažnije fizičke klimatske rizike koji su materijalni za tu delatnost.	ESRS 2-E1-IRO-1 Opis procesa za identifikaciju i procenu materijalnih uticaja, rizika i prilika vezanih za klimu-Opis procesa u vezi sa klimatskim fizičkim rizicima u sopstvenim operacijama i duž lanca vrednosti, Preduzeće je utvrdilo da li su imovina i poslovne aktivnosti izložene klimatskim rizicima
Klimatske promene-adaptacija	Klimatske projekcije i procena uticaja zasnivaju se na najboljoj praksi i dostupnim smernicama i uzimaju u obzir najsavremeniju nauku za analizu ranjivosti i rizika i srodne	ESRS 2-E1-IRO-1 Opis procesa za identifikaciju i procenu materijalnih uticaja, rizika i

	metodologije u skladu sa najnovijim izveštajima Međuvladinog panela o klimatskim promenama (IPCC), naučnih publikacija sa recenzijom i otvoreni izvor.	prilika vezanih za klimu- Identifikacija klimatskih rizika i procena izloženosti i osetljivosti informisani su klimatskim scenarijima značajnih emisija
Klimatske promene- adaptacija	Realizovana rešenja za adaptaciju: • ne utiču negativno na napore prilagođavanja ili nivo otpornosti na fizičke klimatske rizike drugih ljudi, prirode, kulturnog nasleđa, imovine i drugih ekonomskih aktivnosti; • favorizuju rešenja zasnovana na prirodi ili se oslanjaju na plavu ili zelenu infrastrukturu u meri u kojoj je to moguće; • su u skladu sa lokalnim, sektorskim, regionalnim ili nacionalnim planovima i strategijama prilagođavanja; • nadgledaju se i mere u odnosu na unapred definisane indikatore i razmatraju se korektivne mere kada ti indikatori nisu ispunjeni.	Nije namapiran konkretan zahtev u okviru ESRS E1
Cirkularna ekonomija	Vozila kategorije M1 i N1 su: minimalno 85% po težini ponovno upotrebljiva ili reciklabilna; minimalno 95% po težini ponovno upotrebljiva ili povratljiva.	E5-5 Stopa recikliranog sadržaja u proizvodnju
Cirkularna ekonomija	Preduzete su mere za upravljanje otpadom kako tokom faze korišćenja, tako i na kraju životnog veka, uključujući ponovnu upotrebu i reciklažu baterija i elektronske opreme (posebno ključnih sirovina u njima).	E5-5 Stopa recikliranog sadržaja u proizvodnju
Zagađenje	Vozila su u skladu sa zahtevima najnovijeg primenljivog stepena odobrenja tipa emisija EURO 6 za laka teretna vozila.	E2-2 Aktivnosti i resursi vezani za zagađenje- Akcije i resursi u vezi sa zagađenjem

2. Električna energija

Tabela 112: Zahtevi EU taksonomije vezani za proizvodnju električne energije putem solarnih fotovoltaičnih tehnologija

Oblast	Zahtev	ESRS standard / zahtev

Klimatske promene-mitigacija	Aktivnost generiše električnu energiju putem solarnih fotovoltaičnih tehnologija	Nije namapiran konkretan zahtev u okviru ESRS E1
Klimatske promene-adaptacija	Ekonomska aktivnost ima implementirana fizička i nefizička rešenja („rešenja za adaptaciju“) koja značajno smanjuju najvažnije fizičke klimatske rizike koji su materijalni za tu delatnost.	ESRS 2-E1-IRO-1 Opis procesa za identifikaciju i procenu materijalnih uticaja, rizika i prilika vezanih za klimu-Opis procesa u vezi sa klimatskim fizičkim rizicima u sopstvenim operacijama i duž lanca vrednosti, Preduzeće je utvrdilo da li su imovina i poslovne aktivnosti izložene klimatskim rizicima
Klimatske promene-adaptacija	Klimatske projekcije i procena uticaja zasnivaju se na najboljoj praksi i dostupnim smernicama i uzimaju u obzir najsavremeniju nauku za analizu ranjivosti i rizika i srodne metodologije u skladu sa najnovijim izveštajima Međuvladinog panela o klimatskim promenama (IPCC), naučnih publikacija sa recenzijom i otvoreni izvor.	ESRS 2-E1-IRO-1 Opis procesa za identifikaciju i procenu materijalnih uticaja, rizika i prilika vezanih za klimu-Identifikacija klimatskih rizika i procena izloženosti i osetljivosti informisani su klimatskim scenarijima značajnih emisija
Klimatske promene-adaptacija	Realizovana rešenja za adaptaciju: • ne utiču negativno na napore prilagođavanja ili nivo otpornosti na fizičke klimatske rizike drugih ljudi, prirode, kulturnog nasleđa, imovine i drugih ekonomskih aktivnosti; • favorizuju rešenja zasnovana na prirodi ili se oslanjaju na plavu ili zelenu infrastrukturu u meri u kojoj je to moguće; • su u skladu sa lokalnim, sektorskim, regionalnim ili nacionalnim planovima i strategijama prilagođavanja; • nadgledaju se i mere u odnosu na unapred definisane indikatore i razmatraju se korektivne mere kada ti indikatori nisu ispunjeni.	Nije namapiran konkretan zahtev u okviru ESRS E1

Cirkularna ekonomija	Aktivnost procenjuje dostupnost visoko otporne opreme i komponenti koje se mogu reciklirati, i koristi ih kada je to moguće, posebno one koje su lako rasklopive i podložne obnavljanju.	E5-3 Ciljevi vezani za korišćenje resursa i cirkularnu ekonomiju
Biodiverzitet	Izvršena je procena uticaja na životnu sredinu (EIA - Environmental Impact Assesment) i sprovedene su neophodne mere za ublažavanje i kompenzaciju radi zaštite životne sredine.	E4- Biodiverzitet
Biodiverzitet	Za lokacije ili operacije u ili blizu područja s osetljivim biodiverzitetom (uključujući mrežu zaštićenih područja poput Natura 2000, UNESCO-ve svetske baštine, ključna biodiverzitetna područja i druga zaštićena područja), gde je to primenjivo, sprovedena je procena uticaja na životnu sredinu. Na osnovu rezultata procene, preduzete su neophodne mere za ublažavanje uticaja.	E4- Biodiverzitet
Biodiverzitet	Ova aktivnost se neće vršiti na jednom od sledećih lokacija: a. Obradivo zemljište i zemljište visokog nivoa plodnosti; b. zemljište sa visokim nivoom biodiverziteta, prepoznato kao zelena površina, ili zemljište koje služi kao stanište ugroženih vrsta (flora i fauna); c. zemljište koje se klasifikuje kao šuma prema nacionalnom zakonodavstvu.	E4- Biodiverzitet

Tabela 113: Zahtevi EU taksonomije vezani za proizvodnju električne energije putem vetroparkova

Oblast	Zahtev	ESRS standard / zahtev
Klimatske promene-mitigacija	Aktivnost generiše električnu energiju putem vetroparkova	Nije namapiran konkretan zahtev u okviru ESRS E1
Klimatske promene-adaptacija	Ekonomska aktivnost ima implementirana fizička i nefizička rešenja („rešenja za adaptaciju“) koja značajno smanjuju najvažnije fizičke klimatske rizike koji su materijalni za tu delatnost.	ESRS 2-E1-IRO-1 Opis procesa za identifikaciju i procenu materijalnih uticaja, rizika i prilika vezanih za klimu-Opis procesa u vezi sa klimatskim fizičkim rizicima u sopstvenim operacijama i duž lanca vrednosti,

		Preduzeće je utvrdilo da li su imovina i poslovne aktivnosti izložene klimatskim rizicima
Klimatske promene-adaptacija	Klimatske projekcije i procena uticaja zasnivaju se na najboljoj praksi i dostupnim smernicama i uzimaju u obzir najsavremeniju nauku za analizu ranjivosti i rizika i srodne metodologije u skladu sa najnovijim izveštajima Međuvladinog panela o klimatskim promenama (IPCC), naučnih publikacija sa recenzijom i otvoreni izvor.	ESRS 2-E1-IRO-1 Opis procesa za identifikaciju i procenu materijalnih uticaja, rizika i prilika vezanih za klimu- Identifikacija klimatskih rizika i procena izloženosti i osetljivosti informisani su klimatskim scenarijima značajnih emisija
Klimatske promene-adaptacija	Realizovana rešenja za adaptaciju: • ne utiču negativno na napore prilagođavanja ili nivo otpornosti na fizičke klimatske rizike drugih ljudi, prirode, kulturnog nasleđa, imovine i drugih ekonomskih aktivnosti; • favorizuju rešenja zasnovana na prirodi ili se oslanjaju na plavu ili zelenu infrastrukturu u meri u kojoj je to moguće; • su u skladu sa lokalnim, sektorskim, regionalnim ili nacionalnim planovima i strategijama prilagođavanja; • nadgledaju se i mere u odnosu na unapred definisane indikatore i razmatraju se korektivne mere kada ti indikatori nisu ispunjeni.	Nije namapiran konkretan zahtev u okviru ESRS E1
Cirkularna ekonomija	Aktivnost procenjuje dostupnost visoko otporne opreme i komponenti koje se mogu reciklirati, i koristi ih kada je to moguće, posebno one koje su lako rasklopive i podložne obnavljanju.	E5-3 Ciljevi vezani za korišćenje resursa i cirkularnu ekonomiju
Biodiverzitet	Izvršena je procena uticaja na životnu sredinu (EIA - Environmental Impact Assesment) i sprovedene su neophodne mere za ublažavanje i kompenzaciju radi zaštite životne sredine.	E4- Biodiverzitet
Biodiverzitet	Za lokacije ili operacije u ili blizu područja s osetljivim biodiverzitetom (uključujući mrežu zaštićenih područja poput Natura 2000, UNESCO-ve svetske baštine, ključna biodiverzitetna područja i druga zaštićena područja), gde je to primenjivo, sprovedena je procena uticaja na životnu sredinu. Na osnovu rezultata procene, preduzete su neophodne mere za ublažavanje uticaja.	E4- Biodiverzitet

Tabela 114: Zahtevi EU taksonomije vezani za proizvodnju električne energije iz bioenergije

Oblast	Zahtev	ESRS standard / zahtev
Klimatske promene-mitigacija	Gde instalacije zavise od anaerobne digestije organskog materijala, proizvodnja digestata mora da zadovolji sledeće uslove: a. Prisutan je plan praćenja i plan za vanredne situacije radi minimalizacije curenja metana na postrojenju. b. Biogas koji se proizvodi direktno se koristi za proizvodnju električne energije, ili se pretvara u biometan radi proizvodnje gasa, ili se koristi kao gorivo za vozila ili kao sirovina u hemijskoj industriji.	E1-4 Ciljevi koji se odnose na smanjenje i prilagođavanje klimatskim promenama
Klimatske promene-mitigacija	Za postrojenja za proizvodnju električne energije sa ukupnim toplotnim unosom većim od 100 MW, aktivnost se pridržava jednog ili više sledećih kriterijuma: a. postiže minimalnu električnu efikasnost od 36%; koristi visoko efikasnu tehnologiju kogeneracije toplote i struje (CHP).	
Klimatske promene-adaptacija	Ekonomska aktivnost ima implementirana fizička i nefizička rešenja („rešenja za adaptaciju“) koja značajno smanjuju najvažnije fizičke klimatske rizike koji su materijalni za tu delatnost.	ESRS 2-E1-IRO-1 Opis procesa za identifikaciju i procenu materijalnih uticaja, rizika i prilika vezanih za klimu-Opis procesa u vezi sa klimatskim fizičkim rizicima u sopstvenim operacijama i duž lanca vrednosti, Preduzeće je utvrdilo da li su imovina i poslovne aktivnosti izložene klimatskim rizicima
Klimatske promene-adaptacija	Klimatske projekcije i procena uticaja zasnivaju se na najboljoj praksi i dostupnim smernicama i uzimaju u obzir najsavremeniju nauku za analizu ranjivosti i rizika i srodne metodologije u skladu sa najnovijim izveštajima Međuvladinog panela o klimatskim promenama (IPCC), naučnih publikacija sa recenzijom i otvoreni izvor.	ESRS 2-E1-IRO-1 Opis procesa za identifikaciju i procenu materijalnih uticaja, rizika i prilika vezanih za klimu-Identifikacija klimatskih rizika i procena izloženosti i osetljivosti

		informisani su klimatskim scenarijima značajnih emisija
Klimatske promene-adaptacija	Realizovana rešenja za adaptaciju: • ne utiču negativno na napore prilagođavanja ili nivo otpornosti na fizičke klimatske rizike drugih ljudi, prirode, kulturnog nasleđa, imovine i drugih ekonomskih aktivnosti; • favorizuju rešenja zasnovana na prirodi ili se oslanjaju na plavu ili zelenu infrastrukturu u meri u kojoj je to moguće; • su u skladu sa lokalnim, sektorskim, regionalnim ili nacionalnim planovima i strategijama prilagođavanja; • nadgledaju se i mere u odnosu na unapred definisane indikatore i razmatraju se korektivne mere kada ti indikatori nisu ispunjeni.	Nije namapiran konkretan zahtev u okviru ESRS E1
Voda i vodni resursi	Identifikovani su rizici degradacije životne sredine koji su povezani sa očuvanjem kvaliteta vode i izbegavanjem stresa na vodne sisteme. Ti rizici su adresirani s ciljem postizanja dobrog statusa vode i dobrog ekološkog potencijala.	E5-3 Ciljevi vezani za korišćenje resursa i cirkularnu ekonomiju
Voda i vodni resursi	Plan upravljanja korišćenjem i zaštitom vode, razvijen za potencijalno pogođeni vodeni tok ili vodne objekte. ILI Izvršena je procena uticaja na životnu sredinu (EIA - Environmental Impact Assessment) koji uključuje procenu uticaja na vodu.	E5-3 Ciljevi vezani za korišćenje resursa i cirkularnu ekonomiju
Biodiverzitet	Izvršena je procena uticaja na životnu sredinu (EIA - Environmental Impact Assesment) i sprovedene su neophodne mere za ublažavanje i kompenzaciju radi zaštite životne sredine.	E4- Biodiverzitet
Biodiverzitet	Za lokacije ili operacije u ili blizu područja s osetljivim biodiverzitetom (uključujući mrežu zaštićenih područja poput Natura 2000, UNESCO-ve svetske baštine, ključna biodiverzitetna područja i druga zaštićena područja), gde je to primenjivo, sprovedena je procena uticaja na životnu sredinu. Na osnovu rezultata procene, preduzete su neophodne mere za ublažavanje uticaja.	E4- Biodiverzitet

Tabela 115: Zahtevi EU taksonomije vezani za proizvodnju električne energije iz hidroenergije

Oblast	Zahtev	ESRS standard / zahtev
Klimatske promene-mitigacija	Aktivnost se pridržava jednog od sledećih kriterijuma: a. Postrojenje za proizvodnju električne energije koristi energiju reke i nema veštački rezervoar; b. Gustina snage postrojenja za proizvodnju električne energije prelazi 5 W/m ² ; c. Emisije gasova sa efektom staklene bašte tokom životnog ciklusa proizvodnje električne energije iz hidroelektrane su manje od 100 g CO ₂ e/kWh. Kvantifikovane emisije gasova sa efektom staklene bašte tokom životnog ciklusa su proverene od strane nezavisne treće strane.	E1-4 Ciljevi koji se odnose na smanjenje i prilagođavanje klimatskim promenama
Klimatske promene-mitigacija	Direktne emisije gasova sa efektom staklene bašte su niže od 270gCO ₂ e/kWh.	E1-4 Ciljevi koji se odnose na smanjenje i prilagođavanje klimatskim promenama
Klimatske promene-adaptacija	Ekonomska aktivnost ima implementirana fizička i nefizička rešenja („rešenja za adaptaciju“) koja značajno smanjuju najvažnije fizičke klimatske rizike koji su materijalni za tu delatnost.	ESRS 2-E1-IRO-1 Opis procesa za identifikaciju i procenu materijalnih uticaja, rizika i prilika vezanih za klimu-Opis procesa u vezi sa klimatskim fizičkim rizicima u sopstvenim operacijama i duž lanca vrednosti, Preduzeće je utvrdilo da li su imovina i poslovne aktivnosti izložene klimatskim rizicima
Klimatske promene-adaptacija	Klimatske projekcije i procena uticaja zasnivaju se na najboljoj praksi i dostupnim smernicama i uzimaju u obzir najsavremeniju nauku za analizu ranjivosti i rizika i srodne metodologije u skladu sa najnovijim izveštajima Međuvladinog panela o klimatskim promenama (IPCC), naučnih publikacija sa recenzijom i otvoreni izvor.	ESRS 2-E1-IRO-1 Opis procesa za identifikaciju i procenu materijalnih uticaja, rizika i prilika vezanih za klimu-Identifikacija klimatskih rizika i procena izloženosti i osetljivosti

		informisani su klimatskim scenarijima značajnih emisija
Klimatske promene-adaptacija	Realizovana rešenja za adaptaciju: • ne utiču negativno na napore prilagođavanja ili nivo otpornosti na fizičke klimatske rizike drugih ljudi, prirode, kulturnog nasleđa, imovine i drugih ekonomskih aktivnosti; • favorizuju rešenja zasnovana na prirodi ili se oslanjaju na plavu ili zelenu infrastrukturu u meri u kojoj je to moguće; • su u skladu sa lokalnim, sektorskim, regionalnim ili nacionalnim planovima i strategijama prilagođavanja; • nadgledaju se i mere u odnosu na unapred definisane indikatore i razmatraju se korektivne mere kada ti indikatori nisu ispunjeni.	Nije namapiran konkretan zahtev u okviru ESRS E1
Voda i vodni resursi	Za rad postojećih hidroelektrana, uključujući aktivnosti obnove radi poboljšanja potencijala obnovljive energije ili skladištenja energije, aktivnost se pridržava sledećih kriterijuma: Sve tehnički izvodljive i ekološki relevantne mere ublažavanja su sprovedene kako bi se smanjili štetni uticaji na vodne sisteme, kao i na zaštićene staništa i vrste direktno zavisne od vode; Mere uključuju, gde je to relevantno i u zavisnosti od ekosistema prirodnih prisutnih u pogođenim vodnim sistemima: mere za obezbeđenje migracije riba nizvodno i uzvodno; mere za obezbeđenje minimuma ekološkog toka i protoka sedimenta; mere za zaštitu ili unapređenje staništa; Efikasnost tih mera se prati u kontekstu odobrenja ili dozvole koja postavlja uslove sa ciljem postizanja dobrog statusa ili potencijala pogođenog vodnog sistema.	E3-3 Ciljevi koji se odnose na vodu i morske resurse E3-4 Potrošnja vode
Voda i vodni resursi	Za izgradnju novih hidroelektrana, aktivnost se pridržava sledećih kriterijuma: Pre početka izgradnje, sprovodi se procena uticaja projekta kako bi se procenili svi potencijalni uticaji na stanje vodnih sistema u istom slivu reke, kao i na biodiverzitet direktno zavisne od vode, posebno uzimajući u obzir koridore migracije, slobodne reke ili ekosisteme bliske netaknutim sredinama. Procena se zasniva na nedavnim, sveobuhvatnim i tačnim podacima, uključujući podatke praćenja bioloških kvalitativnih elemenata koji su posebno osetljivi na hidromorfološke promene, i na očekivano stanje vodnog sistema kao rezultat novih aktivnosti, u poređenju sa trenutnim stanjem.	E3-3 Ciljevi koji se odnose na vodu i morske resurse E3-4 Potrošnja vode

- Posebno se procenjuju kumulativni uticaji ovog novog projekta sa drugom postojećom ili planiranom infrastrukturom u slivu reke;
- b. Na osnovu procene uticaja, utvrđeno je da je izgradnja postrojenja planirano u skladu sa sledećim zahtevima:
- i. postrojenje ne utiče negativno niti kompromituje postizanje dobrog statusa ili potencijala specifičnog vodnog sistema na koje se odnosi;
 - ii. gde postoji rizikuje, pogoršanje nije značajno i opravdano je detaljnom procenom troškova i koristi koja pokazuje oba sledeća elementa:
 - i. razloge preovlađujućeg javnog interesa ili činjenicu da očekivane koristi od planirane hidroelektrane prevazilaze troškove pogoršanja statusa vode koji nastaju u životnoj sredini i društvu;
 - ii. činjenicu da preovlađujući javni interes ili koristi očekivane od postrojenja ne mogu, iz razloga tehničke izvodljivosti ili nesrazmernih troškova, biti ostvareni alternativnim sredstvima koja bi dovela do boljeg ekološkog ishoda.
 - iii. Sve tehnički izvodljive i ekološki relevantne mere ublažavanja sprovedene su kako bi se smanjili štetni uticaji na vodu, kao i na zaštićena staništa direktno zavisne od vode. Mere ublažavanja uključuju, gde je to relevantno i u zavisnosti od ekosistema prirodno prisutnih u pogođenim vodenim telima:
 - i. mere za obezbeđenje migracije riba nizvodno i uzvodno;
 - ii. mere za obezbeđenje minimuma ekološkog toka i protoka sedimenta;
 mere za zaštitu ili unapređenje staništa;

Biodiverzitet	Izvršena je procena uticaja na životnu sredinu (EIA - Environmental Impact Assessment) i sprovedene su neophodne mere za ublažavanje i kompenzaciju radi zaštite životne sredine.	E4- Biodiverzitet
Biodiverzitet	Za lokacije ili operacije u ili blizu područja s osetljivim biodiverzitetom (uključujući mrežu zaštićenih područja poput Natura 2000, UNESCO-ve svetske baštine, ključna biodiverzitetna područja i druga zaštićena područja), gde je to primenjivo, sprovedena je procena uticaja na životnu sredinu. Na osnovu rezultata procene, preduzete su neophodne mere za ublažavanje uticaja.	E4- Biodiverzitet

4. Usluge mobilne telefonije zajedno sa uređajima, kancelarijska i informatička oprema

Tabela 116: Zahtevi EU taksonomije vezani za proizvodnju električne i elektronske opreme

Oblast	Zahtev	ESRS standard / zahtev
Cirkularna ekonomija	Ekonomska aktivnost koja proizvodi električnu i elektronsku opremu ispunjava sve sledeće kriterijume: a. Dizajn proizvoda je za dugotrajan vek trajanja: i. U slučaju da proizvod sadrži softver koji zahteva ažuriranja, sve verzije softverskih komponenti, podrška za softver i softver/firmware, uključujući ažuriranja, moraju biti dostupni korisnicima tokom celokupnog životnog veka. Funkcionalnost i trajnost proizvoda ne smeju biti ugroženi putem softverskih ažuriranja ili nedostatka istih; ii. Proizvodi koji koriste prenosive baterije moraju osigurati da su te baterije lako uklonjive i zamenjive od strane korisnika u bilo kom trenutku tokom životnog veka proizvoda, bez potrebe za upotrebom specijalizovanih alata (osim ako su alati dostupni besplatno uz proizvod), pratećih alata, termalne energije ili rastvarača za rasklapanje; iii. Softver se ne sme koristiti na način koji negativno utiče na cirkularnost proizvoda, uključujući zamenu prenosive baterije, a ispravna zamena baterije ne sme narušiti funkcionalnost proizvoda. b. Dizajn proizvoda uključuje popravku i garanciju: i. Operator aktivnosti omogućava profesionalnim popravljачima pristup informacijama tokom čitavog životnog veka proizvoda. Informacije obuhvataju sledeće elemente, gde je to primenljivo i. jasno identifikovanje aparata; ii. dijagrami rasklapanja ili eksplozivni prikazi; iii. lista neophodne opreme za popravku i testiranje; iv. tehnički detalji komponenti i dijagnostičke informacije, kao što su minimalne i maksimalne teorijske vrednosti za merenja; v. šeme ožičenja i povezivanja;	E5-3 Ciljevi vezani za korišćenje resursa i cirkularnu ekonomiju

- vi. dijagnostički kodovi greške, uključujući proizvođačke kodove;
 - vii. zabeležene informacije o kvarovima na proizvodu;
 - viii. tehnički priručnik sa uputstvima za popravku, uključujući jednostavne dijagrame elektronskih ploča;
 - ix. uputstva za softver, uključujući softver za resetovanje;
 - x. informacije o pristupanju zabeleženim podacima o kvarovima na uređaju, uz izuzetak ličnih identifikacionih informacija kao što su korisničko ponašanje i lokacija.
- ii. Ključni rezervni delovi, bilo novi ili korišćeni, kao što su motori, baterije, štampane ploče i svaki deo ili komponenta od suštinskog značaja za funkcionalnost proizvoda, dostupni su profesionalnim popravljачima i korisnicima tokom jedne godine nakon plasiranja poslednje jedinice modela na tržište. Gde dostupnost rezervnih delova za određene proizvode nije regulisana, ključni rezervni delovi su dostupni najmanje osam godina nakon plasiranja poslednje jedinice modela na tržište.
 - iii. U slučaju da popravak proizvoda ne predstavlja značajan rizik po zdravlje i bezbednost, operator aktivnosti pruža jasna uputstva za rasklapanje i popravku, uključujući putem hardverskih ili softverskih kopija ili video snimaka, i čini ih javno dostupnim tokom celokupnog životnog veka proizvoda radi omogućavanja nenametljivog rasklapanja proizvoda radi zamene ključnih komponenti ili delova za nadogradnje ili popravke. U slučaju postojanja značajnih bezbednosnih problema povezanih s popravkom proizvoda, operator obezbeđuje pristup nezavisnim sertifikovanim profesionalnim popravljачima. Na veb stranici operatera je naznačen proces za registraciju profesionalnih popravljачa radi pristupa relevantnim informacijama ili deljenja informacija na javno dostupnoj besplatnoj veb stranici.
- c. Dizajn proizvoda je za ponovnu upotrebu i ponovnu proizvodnju:
 - i. U slučaju da proizvodi mogu skladištiti podatke, i ako su ti podaci enkriptovani, neophodna je softverska funkcija koja omogućava vraćanje uređaja na fabričke postavke i automatsko brisanje enkripcijskog ključa.
 - ii. Gde proizvodi mogu prenositi skladištene podatke, ti podaci se lako i potpuno mogu preneti na drugi proizvod, uz očuvanje privatnosti i poverljivosti.
 - d. Dizajn proizvoda podrazumeva za rasklapanje:

- i. Informacije o demontaži proizvoda dostupne su javno tokom čitavog životnog veka proizvoda. Ove informacije obuhvataju korake za demontažu, alate ili tehnike potrebne za pristup određenim komponentama.
 - ii. Aktivnost pruža informacije o praćenju supstanci identifikovanih kao supstance od veoma visoke zabrinutosti (SVHC - Substance of Very High Concern)
- e. Dizajn proizvoda podrazumeva reciklabilnosti: Ekonomska aktivnost proizvodi proizvode sa dokazanom visokom reciklabilnošću. Ekonomska aktivnost pridržava se sledećih zahteva:
 - i. Koristi se jednopolimerni ili polimerni materijal koji se može reciklirati;
 - ii. Plastična kućišta ne sadrže ugrađeni ili lepljeni metal;
 - iii. Materijali koji se ne mogu reciklirati zajedno lako su dostupni i mogu se odvojiti;
 - iv. Poboljšanje reciklabilnosti ne narušava trajnost samog sistema;
 - v. Delovi proizvoda koji sadrže supstance, smeše i komponente koje se uklanjaju tokom procesa dekontaminacije lako su identifikovani, na primer označeni za sortiranje koje pruža proizvođač i vidljivi na proizvodu;
 - vi. Štampane ploče, hard diskovi (HDD-ovi), električni motori, trajni magneti, baterije, fluorescentni prahovi ili bilo koje druge komponente identifikovane kao one sa visokim potencijalom za oporavak kritičnih sirovina lako su dostupne i mogu se ukloniti iz proizvoda;
 - vii. Delovi koji smanjuju reciklažnost prema referentnom scenariju za tretman proizvoda na kraju životnog veka, poput plastike koja koristi određena punila ili određene retardante goriva, lako su dostupni i uklonjeni.
- f. Zamena opasnih supstanci
 - i. Aktivnost integriše zamenu opasnih supstanci.
 - ii. Ekonomska aktivnost ne koristi zabranjene supstance ili koristi supstance visokog rizika unutar definisanih granica lokalnih regulativa.
- g. Informacije za korisnike:
 - i. Opetarer aktivnosti pruža informacije korisnicima o opcijama korišćenja proizvoda s obzirom na ekološke koristi, posebno produženje trajanja proizvoda povezano sa različitim načinima korišćenja proizvoda.
 - ii. Opetarer aktivnosti pruža informacije korisnicima o mogućnostima otkupa, povrata, vraćanja i preuzimanja proizvoda, informacije o odvojenom prikupljanju i mestima za prikupljanje električnog i elektronskog otpada (WEEE - Waste

	Electrical and Electronic Equipment), kao i informacije o opcijama ponovne upotrebe. Za prenosive baterije, pružaju se informacije o odvojenom prikupljanju i mestima za prikupljanje otpadnih baterija. iii. Za električnu i elektronsku opremu, operater aktivnosti adekvatno obeležava proizvod simbolom koji ukazuje na odvojeno prikupljanje električnog i elektronskog otpada. Opetarer aktivnosti pruža potrošaču relevantne informacije o troškovima prikupljanja, tretmana i odlaganja proizvoda na ekološki odgovoran način.	
Klimatske promene-adaptacija	Realizovana rešenja za adaptaciju: • ne utiču negativno na napore prilagođavanja ili nivo otpornosti na fizičke klimatske rizike drugih ljudi, prirode, kulturnog nasleđa, imovine i drugih ekonomskih aktivnosti; • favorizuju rešenja zasnovana na prirodi ili se oslanjaju na plavu ili zelenu infrastrukturu u meri u kojoj je to moguće; • su u skladu sa lokalnim, sektorskim, regionalnim ili nacionalnim planovima i strategijama prilagođavanja; nadgledaju se i mere u odnosu na unapred definisane indikatore i razmatraju se korektivne mere kada ti indikatori nisu ispunjeni;	Nije namapiran konkretan zahtev u okviru ESRS E1
Voda i vodni resursi	Identifikovani su rizici degradacije životne sredine koji su povezani sa očuvanjem kvaliteta vode i izbegavanjem stresa na vodne sisteme. Ti rizici su adresirani s ciljem postizanja dobrog statusa vode i dobrog ekološkog potencijala.	E5-3 Ciljevi vezani za korišćenje resursa i cirkularnu ekonomiju
Voda i vodni resursi	Plan upravljanja korišćenjem i zaštitom vode, razvijen za potencijalno pogođeni vodeni tok ili vodne objekte. ILI Izvršena je procena uticaja na životnu sredinu (EIA - Environmental Impact Assessment) koji uključuje procenu uticaja na vodu.	E5-3 Ciljevi vezani za korišćenje resursa i cirkularnu ekonomiju
Biodiverzitet	Izvršena je procena uticaja na životnu sredinu (EIA - Environmental Impact Assesment) i sprovedene su neophodne mere za ublažavanje i kompenzaciju radi zaštite životne sredine.	E4- Biodiverzitet
Biodiverzitet	Za lokacije ili operacije u ili blizu područja s osetljivim biodiverzitetom (uključujući mrežu zaštićenih područja poput Natura 2000, UNESCO-ve svetske baštine, ključna biodiverzitetka područja i druga zaštićena područja), gde je to primenjivo, sprovedena je procena uticaja na	E4- Biodiverzitet

životnu sredinu. Na osnovu rezultata procene, preduzete su neophodne mere za ublažavanje uticaja.

5. Bela tehnika

Tabela 117: Zahtevi EU taksonomije vezani za proizvodnju električne i elektronske opreme

Oblast	Zahtev	ESRS standard / zahtev
Cirkularna ekonomija	Ekonomska aktivnost koja proizvodi električnu i elektronsku opremu ispunjava sve sledeće kriterijume: a. Dizajn proizvoda je za dugotrajan vek trajanja: i. U slučaju da proizvod sadrži softver koji zahteva ažuriranja, sve verzije softverskih komponenti, podrška za softver i softver/firmware, uključujući ažuriranja, moraju biti dostupni korisnicima tokom celokupnog životnog veka. Funkcionalnost i trajnost proizvoda ne smeju biti ugroženi putem softverskih ažuriranja ili nedostatka istih; ii. Proizvodi koji koriste prenosive baterije moraju osigurati da su te baterije lako uklonjive i zamenjive od strane korisnika u bilo kom trenutku tokom životnog veka proizvoda, bez potrebe za upotrebom specijalizovanih alata (osim ako su alati dostupni besplatno uz proizvod), pratećih alata, termalne energije ili rastvarača za rasklapanje; iii. Softver se ne sme koristiti na način koji negativno utiče na cirkularnost proizvoda, uključujući zamenu prenosive baterije, a ispravna zamena baterije ne sme narušiti funkcionalnost proizvoda. b. Dizajn proizvoda uključuje popravku i garanciju: i. Operator aktivnosti omogućava profesionalnim popravljачima pristup informacijama tokom čitavog životnog veka proizvoda. Informacije obuhvataju sledeće elemente, gde je to primenljivo i. jasno identifikovanje aparata; ii. dijagrami rasklapanja ili eksplozivni prikazi; iii. lista neophodne opreme za popravku i testiranje;	E5-3 Ciljevi vezani za korišćenje resursa i cirkularnu ekonomiju

- iv. tehnički detalji komponenti i dijagnostičke informacije, kao što su minimalne i maksimalne teorijske vrednosti za merenja;
 - v. šeme ožičenja i povezivanja;
 - vi. dijagnostički kodovi greške, uključujući proizvođačke kodove;
 - vii. zabeležene informacije o kvarovima na proizvodu;
 - viii. tehnički priručnik sa uputstvima za popravku, uključujući jednostavne dijagrame elektronskih ploča;
 - ix. uputstva za softver, uključujući softver za resetovanje;
 - x. informacije o pristupanju zabeleženim podacima o kvarovima na uređaju, uz izuzetak ličnih identifikacionih informacija kao što su korisničko ponašanje i lokacija.
- ii. Ključni rezervni delovi, bilo novi ili korišćeni, kao što su motori, baterije, štampane ploče i svaki deo ili komponenta od suštinskog značaja za funkcionalnost proizvoda, dostupni su profesionalnim popravljачima i korisnicima tokom jedne godine nakon plasiranja poslednje jedinice modela na tržište. Gde dostupnost rezervnih delova za određene proizvode nije regulisana, ključni rezervni delovi su dostupni najmanje osam godina nakon plasiranja poslednje jedinice modela na tržište.
 - iii. U slučaju da popravak proizvoda ne predstavlja značajan rizik po zdravlje i bezbednost, operator aktivnosti pruža jasna uputstva za rasklapanje i popravku, uključujući putem hardverskih ili softverskih kopija ili video snimaka, i čini ih javno dostupnim tokom celokupnog životnog veka proizvoda radi omogućavanja nenametljivog rasklapanja proizvoda radi zamene ključnih komponenti ili delova za nadogradnje ili popravke. U slučaju postojanja značajnih bezbednosnih problema povezanih s popravkom proizvoda, operator obezbeđuje pristup nezavisnim sertifikovanim profesionalnim popravljачima. Na veb stranici operatera je naznačen proces za registraciju profesionalnih popravljачa radi pristupa relevantnim informacijama ili deljenja informacija na javno dostupnoj besplatnoj veb stranici.
- c. Dizajn proizvoda je za ponovnu upotrebu i ponovnu proizvodnju:
 - i. U slučaju da proizvodi mogu skladištiti podatke, i ako su ti podaci enkriptovani, neophodna je softverska funkcija koja omogućava vraćanje uređaja na fabričke postavke i automatsko brisanje enkripcijskog ključa.

- ii. Gde proizvodi mogu prenositi skladištene podatke, ti podaci se lako i potpuno mogu preneti na drugi proizvod, uz očuvanje privatnosti i poverljivosti.
- d. Dizajn proizvoda podrazumeva za rasklapanje:
 - i. Informacije o demontaži proizvoda dostupne su javno tokom čitavog životnog veka proizvoda. Ove informacije obuhvataju korake za demontažu, alate ili tehnike potrebne za pristup određenim komponentama.
 - ii. Aktivnost pruža informacije o praćenju supstanci identifikovanih kao supstance od veoma visoke zabrinutosti (SVHC - Substance of Very High Concern)
- e. Dizajn proizvoda podrazumeva reciklabilnosti: Ekonomska aktivnost proizvodi proizvode sa dokazanom visokom reciklabilnošću. Ekonomska aktivnost pridržava se sledećih zahteva:
 - i. Koristi se jednopolimerni ili polimerni materijal koji se može reciklirati;
 - ii. Plastična kućišta ne sadrže ugrađeni ili lepljeni metal;
 - iii. Materijali koji se ne mogu reciklirati zajedno lako su dostupni i mogu se odvojiti;
 - iv. Poboljšanje reciklabilnosti ne narušava trajnost samog sistema;
 - v. Delovi proizvoda koji sadrže supstance, smeše i komponente koje se uklanjaju tokom procesa dekontaminacije lako su identifikovani, na primer označeni za sortiranje koje pruža proizvođač i vidljivi na proizvodu;
 - vi. Štampane ploče, hard diskovi (HDD-ovi), električni motori, trajni magneti, baterije, fluorescentni prahovi ili bilo koje druge komponente identifikovane kao one sa visokim potencijalom za oporavak kritičnih sirovina lako su dostupne i mogu se ukloniti iz proizvoda;
 - vii. Delovi koji smanjuju reciklažnost prema referentnom scenariju za tretman proizvoda na kraju životnog veka, poput plastike koja koristi određena punila ili određene retardante goriva, lako su dostupni i uklonjeni.
- f. Zamena opasnih supstanci
 - i. Aktivnost integriše zamenu opasnih supstanci.
 - ii. Ekonomska aktivnost ne koristi zabranjene supstance ili koristi supstance visokog rizika unutar definisanih granica lokalnih regulativa.
- g. Informacije za korisnike:
 - i. Opetarer aktivnosti pruža informacije korisnicima o opcijama korišćenja proizvoda s obzirom na ekološke koristi, posebno produženje trajanja proizvoda povezano sa različitim načinima korišćenja proizvoda.

	ii. Opetarer aktivnosti pruža informacije korisnicima o mogućnostima otkupa, povrata, vraćanja i preuzimanja proizvoda, informacije o odvojenom prikupljanju i mestima za prikupljanje električnog i elektronskog otpada (WEEE - Waste Electrical and Electronic Equipment), kao i informacije o opcijama ponovne upotrebe. Za prenosive baterije, pružaju se informacije o odvojenom prikupljanju i mestima za prikupljanje otpadnih baterija. iii. Za električnu i elektronsku opremu, opetarer aktivnosti adekvatno obeležava proizvod simbolom koji ukazuje na odvojeno prikupljanje električnog i elektronskog otpada. Opetarer aktivnosti pruža potrošaču relevantne informacije o troškovima prikupljanja, tretmana i odlaganja proizvoda na ekološki odgovoran način.	
Klimatske promene-adaptacija	Realizovana rešenja za adaptaciju: • ne utiču negativno na napore prilagođavanja ili nivo otpornosti na fizičke klimatske rizike drugih ljudi, prirode, kulturnog nasleđa, imovine i drugih ekonomskih aktivnosti; • favorizuju rešenja zasnovana na prirodi ili se oslanjaju na plavu ili zelenu infrastrukturu u meri u kojoj je to moguće; • su u skladu sa lokalnim, sektorskim, regionalnim ili nacionalnim planovima i strategijama prilagođavanja; nadgledaju se i mere u odnosu na unapred definisane indikatore i razmatraju se korektivne mere kada ti indikatori nisu ispunjeni;	Nije namapiran konkretan zahtev u okviru ESRS E1
Voda i vodni resursi	Identifikovani su rizici degradacije životne sredine koji su povezani sa očuvanjem kvaliteta vode i izbegavanjem stresa na vodne sisteme. Ti rizici su adresirani s ciljem postizanja dobrog statusa vode i dobrog ekološkog potencijala.	E5-3 Ciljevi vezani za korišćenje resursa i cirkularnu ekonomiju
Voda i vodni resursi	Plan upravljanja korišćenjem i zaštitom vode, razvijen za potencijalno pogođeni vodeni tok ili vodne objekte.	E5-3 Ciljevi vezani za korišćenje resursa i cirkularnu ekonomiju
	ILI Izvršena je procena uticaja na životnu sredinu (EIA - Environmental Impact Assessment) koji uključuje procenu uticaja na vodu.	
Biodiverzitet	Izvršena je procena uticaja na životnu sredinu (EIA - Environmental Impact Assessment) i sprovedene su neophodne mere za ublažavanje i kompenzaciju radi zaštite životne sredine.	E4- Biodiverzitet

Biodiverzitet	Za lokacije ili operacije u ili blizu područja s osetljivim biodiverzitetom (uključujući mrežu zaštićenih područja poput Natura 2000, UNESCO-ve svetske baštine, ključna biodiverzitetna područja i druga zaštićena područja), gde je to primenjivo, sprovedena je procena uticaja na životnu sredinu. Na osnovu rezultata procene, preduzete su neophodne mere za ublažavanje uticaja.	E4- Biodiverzitet

6. Usisivači, klima uređaji, radijatori, grejalice i njihove kombinacije

Tabela 118: Zahtevi EU taksonomije vezani za proizvodnju električne i elektronske opreme

Oblast	Zahtev	ESRS standard / zahtev
Cirkularna ekonomija	Ekonomska aktivnost koja proizvodi električnu i elektronsku opremu ispunjava sve sledeće kriterijume: a. Dizajn proizvoda je za dugotrajan vek trajanja: i. U slučaju da proizvod sadrži softver koji zahteva ažuriranja, sve verzije softverskih komponenti, podrška za softver i softver/firmware, uključujući ažuriranja, moraju biti dostupni korisnicima tokom celokupnog životnog veka. Funkcionalnost i trajnost proizvoda ne smeju biti ugroženi putem softverskih ažuriranja ili nedostatka istih; ii. Proizvodi koji koriste prenosive baterije moraju osigurati da su te baterije lako uklonjive i zamenjive od strane korisnika u bilo kom trenutku tokom životnog veka proizvoda, bez potrebe za upotrebom specijalizovanih alata (osim ako su alati dostupni besplatno uz proizvod), pratećih alata, termalne energije ili rastvarača za rasklapanje; iii. Softver se ne sme koristiti na način koji negativno utiče na cirkularnost proizvoda, uključujući zamenu prenosive baterije, a ispravna zamena baterije ne sme narušiti funkcionalnost proizvoda. b. Dizajn proizvoda uključuje popravku i garanciju: i. Operator aktivnosti omogućava profesionalnim popravljачima pristup informacijama tokom čitavog životnog veka proizvoda. Informacije obuhvataju sledeće elemente, gde je to primenljivo i. jasno identifikovanje aparata;	E5-3 Ciljevi vezani za korišćenje resursa i cirkularnu ekonomiju

- ii. dijagrami rasklapanja ili eksplozivni prikazi;
 - iii. lista neophodne opreme za popravku i testiranje;
 - iv. tehnički detalji komponenti i dijagnostičke informacije, kao što su minimalne i maksimalne teorijske vrednosti za merenja;
 - v. šeme ožičenja i povezivanja;
 - vi. dijagnostički kodovi greške, uključujući proizvođačke kodove;
 - vii. zabeležene informacije o kvarovima na proizvodu;
 - viii. tehnički priručnik sa uputstvima za popravku, uključujući jednostavne dijagrame elektronskih ploča;
 - ix. uputstva za softver, uključujući softver za resetovanje;
 - x. informacije o pristupanju zabeleženim podacima o kvarovima na uređaju, uz izuzetak ličnih identifikacionih informacija kao što su korisničko ponašanje i lokacija.
- ii. Ključni rezervni delovi, bilo novi ili korišćeni, kao što su motori, baterije, štampane ploče i svaki deo ili komponenta od suštinskog značaja za funkcionalnost proizvoda, dostupni su profesionalnim popravljачima i korisnicima tokom jedne godine nakon plasiranja poslednje jedinice modela na tržište. Gde dostupnost rezervnih delova za određene proizvode nije regulisana, ključni rezervni delovi su dostupni najmanje osam godina nakon plasiranja poslednje jedinice modela na tržište.
 - iii. U slučaju da popravak proizvoda ne predstavlja značajan rizik po zdravlje i bezbednost, operator aktivnosti pruža jasna uputstva za rasklapanje i popravku, uključujući putem hardverskih ili softverskih kopija ili video snimaka, i čini ih javno dostupnim tokom celokupnog životnog veka proizvoda radi omogućavanja nenametljivog rasklapanja proizvoda radi zamene ključnih komponenti ili delova za nadogradnje ili popravke. U slučaju postojanja značajnih bezbednosnih problema povezanih s popravkom proizvoda, operator obezbeđuje pristup nezavisnim sertifikovanim profesionalnim popravljачima. Na veb stranici operatera je naznačen proces za registraciju profesionalnih popravljачa radi pristupa relevantnim informacijama ili deljenja informacija na javno dostupnoj besplatnoj veb stranici.
- c. Dizajn proizvoda je za ponovnu upotrebu i ponovnu proizvodnju:

- i. U slučaju da proizvodi mogu skladištiti podatke, i ako su ti podaci enkriptovani, neophodna je softverska funkcija koja omogućava vraćanje uređaja na fabričke postavke i automatsko brisanje enkripcijskog ključa.
 - ii. Gde proizvodi mogu prenositi skladištene podatke, ti podaci se lako i potpuno mogu preneti na drugi proizvod, uz očuvanje privatnosti i poverljivosti.
- d. Dizajn proizvoda podrazumeva za rasklapanje:
 - i. Informacije o demontaži proizvoda dostupne su javno tokom čitavog životnog veka proizvoda. Ove informacije obuhvataju korake za demontažu, alate ili tehnike potrebne za pristup određenim komponentama.
 - ii. Aktivnost pruža informacije o praćenju supstanci identifikovanih kao supstance od veoma visoke zabrinutosti (SVHC - Substance of Very High Concern)
- e. Dizajn proizvoda podrazumeva reciklabilnosti: Ekonomska aktivnost proizvodi proizvode sa dokazanom visokom reciklabilnošću. Ekonomska aktivnost pridržava se sledećih zahteva:
 - i. Koristi se jednopolimerni ili polimerni materijal koji se može reciklirati;
 - ii. Plastična kućišta ne sadrže ugrađeni ili lepljeni metal;
 - iii. Materijali koji se ne mogu reciklirati zajedno lako su dostupni i mogu se odvojiti;
 - iv. Poboljšanje reciklabilnosti ne narušava trajnost samog sistema;
 - v. Delovi proizvoda koji sadrže supstance, smeše i komponente koje se uklanjaju tokom procesa dekontaminacije lako su identifikovani, na primer označeni za sortiranje koje pruža proizvođač i vidljivi na proizvodu;
 - vi. Štampane ploče, hard diskovi (HDD-ovi), električni motori, trajni magneti, baterije, fluorescentni prahovi ili bilo koje druge komponente identifikovane kao one sa visokim potencijalom za oporavak kritičnih sirovina lako su dostupne i mogu se ukloniti iz proizvoda;
 - vii. Delovi koji smanjuju reciklažnost prema referentnom scenariju za tretman proizvoda na kraju životnog veka, poput plastike koja koristi određena punila ili određene retardante goriva, lako su dostupni i uklonjeni.
- f. Zamena opasnih supstanci
 - i. Aktivnost integriše zamenu opasnih supstanci.
 - ii. Ekonomska aktivnost ne koristi zabranjene supstance ili koristi supstance visokog rizika unutar definisanih granica lokalnih regulativa.
- g. Informacije za korisnike:

	i. Opetarer aktivnosti pruža informacije korisnicima o opcijama korišćenja proizvoda s obzirom na ekološke koristi, posebno produženje trajanja proizvoda povezano sa različitim načinima korišćenja proizvoda. ii. Opetarer aktivnosti pruža informacije korisnicima o mogućnostima otkupa, povrata, vraćanja i preuzimanja proizvoda, informacije o odvojenom prikupljanju i mestima za prikupljanje električnog i elektronskog otpada (WEEE - Waste Electrical and Electronic Equipment), kao i informacije o opcijama ponovne upotrebe. Za prenosive baterije, pružaju se informacije o odvojenom prikupljanju i mestima za prikupljanje otpadnih baterija. iii. Za električnu i elektronsku opremu, opetarer aktivnosti adekvatno obeležava proizvod simbolom koji ukazuje na odvojeno prikupljanje električnog i elektronskog otpada. Opetarer aktivnosti pruža potrošaču relevantne informacije o troškovima prikupljanja, tretmana i odlaganja proizvoda na ekološki odgovoran način.	
Klimatske promene-adaptacija	Realizovana rešenja za adaptaciju: • ne utiču negativno na napore prilagođavanja ili nivo otpornosti na fizičke klimatske rizike drugih ljudi, prirode, kulturnog nasleđa, imovine i drugih ekonomskih aktivnosti; • favorizuju rešenja zasnovana na prirodi ili se oslanjaju na plavu ili zelenu infrastrukturu u meri u kojoj je to moguće; • su u skladu sa lokalnim, sektorskim, regionalnim ili nacionalnim planovima i strategijama prilagođavanja; nadgledaju se i mere u odnosu na unapred definisane indikatore i razmatraju se korektivne mere kada ti indikatori nisu ispunjeni;	Nije namapiran konkretan zahtev u okviru ESRS E1
Voda i vodni resursi	Identifikovani su rizici degradacije životne sredine koji su povezani sa očuvanjem kvaliteta vode i izbegavanjem stresa na vodne sisteme. Ti rizici su adresirani s ciljem postizanja dobrog statusa vode i dobrog ekološkog potencijala.	E5-3 Ciljevi vezani za korišćenje resursa i cirkularnu ekonomiju
Voda i vodni resursi	Plan upravljanja korišćenjem i zaštitom vode, razvijen za potencijalno pogođeni vodeni tok ili vodne objekte.	E5-3 Ciljevi vezani za korišćenje resursa i cirkularnu ekonomiju
	ILI	

	Izvršena je procena uticaja na životnu sredinu (EIA - Environmental Impact Assessment) koji uključuje procenu uticaja na vodu.	
Biodiverzitet	Izvršena je procena uticaja na životnu sredinu (EIA - Environmental Impact Assessment) i sprovedene su neophodne mere za ublažavanje i kompenzaciju radi zaštite životne sredine.	E4- Biodiverzitet
Biodiverzitet	Za lokacije ili operacije u ili blizu područja s osetljivim biodiverzitetom (uključujući mrežu zaštićenih područja poput Natura 2000, UNESCO-ve svetske baštine, ključna biodiverzitetna područja i druga zaštićena područja), gde je to primenjivo, sprovedena je procena uticaja na životnu sredinu. Na osnovu rezultata procene, preduzete su neophodne mere za ublažavanje uticaja.	E4- Biodiverzitet

7. Građevinski projekti

Tabela 119: Zahtevi EU taksonomije vezani za renoviranje objekata

Oblast	Zahtev	ESRS standard / zahtev
Klimatske promene-mitigacija	Renoviranje objekta dovodi do smanjenja potražnje za primarnom energijom (PED) od najmanje 30%.	E1-5 Potrošnja energije
Klimatske promene-adaptacija	Ekonomska aktivnost ima implementirana fizička i nefizička rešenja („rešenja za adaptaciju“) koja značajno smanjuju najvažnije fizičke klimatske rizike koji su materijalni za tu delatnost.	ESRS 2-E1-IRO-1 Opis procesa za identifikaciju i procenu materijalnih uticaja, rizika i prilika vezanih za klimu-Opis procesa u vezi sa klimatskim fizičkim rizicima u sopstvenim operacijama i duž lanca vrednosti, Preduzeće je utvrdilo da li su imovina i poslovne aktivnosti izložene klimatskim rizicima
Klimatske promene-adaptacija	Klimatske projekcije i procena uticaja zasnivaju se na najboljoj praksi i dostupnim smernicama i uzimaju u obzir najsavremeniju nauku za analizu ranjivosti i rizika i srodne metodologije u	ESRS 2-E1-IRO-1 Opis procesa za identifikaciju i procenu materijalnih uticaja, rizika i

	skladu sa najnovijim izveštajima Međuvladinog panela o klimatskim promenama (IPCC), naučnih publikacija sa recenzijom i otvoreni izvor.	prilika vezanih za klimu- Identifikacija klimatskih rizika i procena izloženosti i osetljivosti informisani su klimatskim scenarijima značajnih emisija
Klimatske promene- adaptacija	Realizovana rešenja za adaptaciju: • ne utiču negativno na napore prilagođavanja ili nivo otpornosti na fizičke klimatske rizike drugih ljudi, prirode, kulturnog nasleđa, imovine i drugih ekonomskih aktivnosti; • favorizuju rešenja zasnovana na prirodi ili se oslanjaju na plavu ili zelenu infrastrukturu u meri u kojoj je to moguće; • su u skladu sa lokalnim, sektorskim, regionalnim ili nacionalnim planovima i strategijama prilagođavanja; nadgledaju se i mere u odnosu na unapred definisane indikatore i razmatraju se korektivne mere kada ti indikatori nisu ispunjeni;	Nije namapiran konkretan zahtev u okviru ESRS E1
Cirkularna ekonomija	Potencijal globalnog zagrevanja životnog ciklusa (GWP) radova na renoviranju zgrade izračunat je za svaku fazu životnog ciklusa, od tačke renoviranja, i otkriva se investitorima i klijentima na zahtev.	E1-6 Bruto scope 1, 2, 3 emisije i ukupne emisije gasova sa efektom staklene bašte
Cirkularna ekonomija	Najmanje 50% prvobitne zgrade je zadržano. Ovo treba da se izračuna na osnovu bruto spoljne podne površine zadržane od prvobitne zgrade koristeći primenljivu nacionalnu ili regionalnu metodologiju merenja, alternativno koristeći definiciju „IPMS 1“ sadržanu u Međunarodnim standardima za merenje imovine	E5-2 Akcije i resursi vezani za korišćenje resursa i cirkularnu ekonomiju
Cirkularna ekonomija	Korišćenje primarne sirovine u renoviranju objekta je minimizirano upotrebom sekundarnih sirovina. Operater aktivnosti obezbeđuje da tri najteže kategorije materijala koje su novododate zgradi u renoviranju zgrade, merene po masi u kilogramima, budu u skladu sa sledećim pragovima u pogledu maksimalne količine upotrebljene primarne sirovine: • za kombinovani beton, prirodni ili aglomerisani kamen, najviše 85% materijala potiče od primarne sirovine; • za ukupno kombinovane cigle, crep, keramika, najviše 85% materijala potiče od primarne sirovine; • za materijale na biološkoj bazi(108), najviše 90% materijala potiče od primarne sirovine;	E5-5 Stopa recikliranog sadržaja u proizvodu

	• za ukupno kombinovano staklo, mineralnu izolaciju, najviše 85% materijala potiče od primarne sirovine; • za plastiku koja nije na biološkoj bazi, najviše 75% materijala potiče od primarne sirovine; • za metale najviše 65% materijala potiče od primarne sirovine; • za gips najviše 83% materijala potiče od primarne sirovine.	
Cirkularna ekonomija	Operater aktivnosti koristi elektronske alate da opiše karakteristike izgrađene zgrade, uključujući materijale i komponente koje se koriste, u svrhu budućeg održavanja, oporavka i ponovne upotrebe, na primer koristeći ISO 22057:2022 za obezbeđivanje ekoloških deklaracija proizvoda. Informacije se čuvaju u digitalnom formatu i stavljaju se na raspolaganje investitorima i klijentima na zahtev. Pored toga, operater obezbeđuje dugoročno očuvanje ovih informacija nakon korisnog veka trajanja zgrade korišćenjem sistema za upravljanje informacijama koje pružaju nacionalni alati, kao što su katastar ili javni registar	E5-2 Akcije i resursi vezani za korišćenje resursa i cirkularnu ekonomiju
Cirkularna ekonomija	Najmanje 70% (po težini) neopasnog građevinskog otpada i otpada od rušenja nastalog na gradilištu je pripremljeno za ponovnu upotrebu, reciklažu i oporavku materijala, uključujući operacije zatrpavanja korišćenjem otpada za zamenu drugih materijala, u skladu sa hijerarhijom otpada. Operateri ograničavaju stvaranje otpada u procesima koji se odnose na izgradnju i rušenje, uzimajući u obzir najbolje dostupne tehnike i koristeći selektivno rušenje kako bi se omogućilo uklanjanje i bezbedno rukovanje opasnim materijama i olakšala ponovna upotreba i visokokvalitetna reciklaža selektivnim uklanjanjem materijala, korišćenjem dostupnih sistema za sortiranje građevinskog otpada i otpada od rušenja.	E5-3 Ciljevi vezani za korišćenje resursa i cirkularnu ekonomiju
Cirkularna ekonomija	Projekti zgrada i tehnike izgradnje podržavaju cirkularnost i posebno pokazuju, pozivajući se na ISO 20887 ili druge standarde za procenu rastavljanja ili prilagodljivosti zgrada, kako su dizajnirani da budu efikasniji u pogledu resursa, prilagodljiviji, fleksibilniji i rastavljajući kako bi omogućili ponovnu upotrebu i reciklaža.	E5-2 Akcije i resursi vezani za korišćenje resursa i cirkularnu ekonomiju
Voda i vodni resursi	Tamo gde su instalirani, osim za instalacije u jedinicama stambenih zgrada, navedena upotreba vode za sledeće uređaje za vodu je potvrđena tehničkim listovima proizvoda, sertifikatom zgrade, u skladu sa tehničkim specifikacijama navedenim u Dodatku E uz ovaj prilog:	E3-3 Ciljevi koji se odnose na vodu i morske resurse E3-4 Potrošnja vode
Zagađenje	Preduzimaju se mere za smanjenje buke, prašine i emisije zagađujućih materija tokom građevinskih ili radova održavanja.	E2-2 Aktivnosti i resursi vezani za zagađenje- Akcije i resursi u vezi sa zagađenjem

Tabela 120: Zahtevi EU taksonomije vezani za izgradnju novih objekata

Oblast	Zahtev	ESRS standard / zahtev
Klimatske promene-mitigacija	Za zgrade veće od 5000 m ² , po završetku, zgrada koja je nastala izgradnjom se podvrgava ispitivanju na nepropusnost i toplotni integritet. Svako odstupanje u nivoima performansi postavljenih u fazi projektovanja ili nedostaci u konstrukciji zgrade se otkrivaju investitorima i klijentima. Kao alternativa; gde su robusni i sledljivi procesi kontrole kvaliteta na mestu tokom procesa izgradnje prisutni, to je prihvatljivo kao alternativa ispitivanju termičkog integriteta.	Nije namapiran konkretan zahtev u okviru ESRS E1
Klimatske promene-mitigacija	Za zgrade veće od 5000 m ² , potencijal globalnog zagrevanja (GWP) životnog ciklusa zgrade koji je rezultat izgradnje izračunat je za svaku fazu životnog ciklusa i objavljuje se investitorima i klijentima na zahtev.	E1-6 Bruto scope 1, 2, 3 emisije i ukupne emisije gasova sa efektom staklene bašte
Klimatske promene-adaptacija	Ekonomska aktivnost ima implementirana fizička i nefizička rešenja („rešenja za adaptaciju“) koja značajno smanjuju najvažnije fizičke klimatske rizike koji su materijalni za tu delatnost.	ESRS 2-E1-IRO-1 Opis procesa za identifikaciju i procenu materijalnih uticaja, rizika i prilika vezanih za klimu-Opis procesa u vezi sa klimatskim fizičkim rizicima u sopstvenim operacijama i duž lanca vrednosti, Preduzeće je utvrdilo da li su imovina i poslovne aktivnosti izložene klimatskim rizicima
Klimatske promene-adaptacija	Klimatske projekcije i procena uticaja zasnivaju se na najboljoj praksi i dostupnim smernicama i uzimaju u obzir najsavremeniju nauku za analizu ranjivosti i rizika i srodne metodologije u skladu sa najnovijim izveštajima Međuvladinog panela o klimatskim promenama (IPCC), naučnih publikacija sa recenzijom i otvoreni izvor.	ESRS 2-E1-IRO-1 Opis procesa za identifikaciju i procenu materijalnih uticaja, rizika i prilika vezanih za klimu-Identifikacija klimatskih rizika i procena izloženosti i osetljivosti informisani su klimatskim scenarijima značajnih emisija

Klimatske promene-adaptacija	Realizovana rešenja za adaptaciju: • ne utiču negativno na napore prilagođavanja ili nivo otpornosti na fizičke klimatske rizike drugih ljudi, prirode, kulturnog nasleđa, imovine i drugih ekonomskih aktivnosti; • favorizuju rešenja zasnovana na prirodi ili se oslanjaju na plavu ili zelenu infrastrukturu u meri u kojoj je to moguće; • su u skladu sa lokalnim, sektorskim, regionalnim ili nacionalnim planovima i strategijama prilagođavanja; nadgledaju se i mere u odnosu na unapred definisane indikatore i razmatraju se korektivne mere kada ti indikatori nisu ispunjeni;	Nije namapiran konkretan zahtev u okviru ESRS E1
Cirkularna ekonomija	Potencijal globalnog zagrevanja životnog ciklusa (GWP) radova na renoviranju zgrade izračunat je za svaku fazu životnog ciklusa, od tačke renoviranja, i otkriva se investitorima i klijentima na zahtev.	E1-6 Bruto scope 1, 2, 3 emisije i ukupne emisije gasova sa efektom staklene bašte
Cirkularna ekonomija	Korišćenje primarne sirovine u renoviranju objekta je minimizirano upotrebom sekundarnih sirovina. Operater aktivnosti obezbeđuje da tri najteže kategorije materijala koje su novododate zgradi u renoviranju zgrade, merene po masi u kilogramima, budu u skladu sa sledećim pragovima u pogledu maksimalne količine upotrebljene primarne sirovine: • za kombinovani beton, prirodni ili aglomerisani kamen, najviše 85% materijala potiče od primarne sirovine; • za ukupno kombinovane cigle, crep, keramika, najviše 85% materijala potiče od primarne sirovine; • za materijale na biološkoj bazi(108), najviše 90% materijala potiče od primarne sirovine; • za ukupno kombinovano staklo, mineralnu izolaciju, najviše 85% materijala potiče od primarne sirovine; • za plastiku koja nije na biološkoj bazi, najviše 75% materijala potiče od primarne sirovine; • za metale najviše 65% materijala potiče od primarne sirovine; za gips najviše 83% materijala potiče od primarne sirovine.	E5-5 Stopa recikliranog sadržaja u proizvodu
Cirkularna ekonomija	Operater aktivnosti koristi elektronske alate da opiše karakteristike izgrađene zgrade, uključujući materijale i komponente koje se koriste, u svrhu budućeg održavanja, oporavka i ponovne upotrebe, na primer koristeći ISO 22057:2022 za obezbeđivanje ekoloških deklaracija proizvoda. Informacije se čuvaju u digitalnom formatu i stavljaju se na	E5-2 Akcije i resursi vezani za korišćenje resursa i cirkularnu ekonomiju

	raspolaganje investitorima i klijentima na zahtev. Pored toga, operater obezbeđuje dugoročno očuvanje ovih informacija nakon korisnog veka trajanja zgrade korišćenjem sistema za upravljanje informacijama koje pružaju nacionalni alati, kao što su katastar ili javni registar	
Cirkularna ekonomija	Najmanje 70% (po težini) neopasnog građevinskog otpada i otpada od rušenja nastalog na gradilištu je pripremljeno za ponovnu upotrebu, reciklažu i oporavku materijala, uključujući operacije zatrpavanja korišćenjem otpada za zamenu drugih materijala, u skladu sa hijerarhijom otpada. Operateri ograničavaju stvaranje otpada u procesima koji se odnose na izgradnju i rušenje, uzimajući u obzir najbolje dostupne tehnike i koristeći selektivno rušenje kako bi se omogućilo uklanjanje i bezbedno rukovanje opasnim materijama i olakšala ponovna upotreba i visokokvalitetna reciklaža selektivnim uklanjanjem materijala, korišćenjem dostupnih sistema za sortiranje građevinskog otpada i otpada od rušenja.	E3-3 Ciljevi koji se odnose na vodu i morske resurse E3-4 Potrošnja vode
Cirkularna ekonomija	Projekti zgrada i tehnike izgradnje podržavaju cirkularnost i posebno pokazuju, pozivajući se na ISO 20887 ili druge standarde za procenu rastavljanja ili prilagodljivosti zgrada, kako su dizajnirani da budu efikasniji u pogledu resursa, prilagodljiviji, fleksibilniji i rastavljajući kako bi omogućili ponovnu upotrebu i reciklaža.	E5-5 Stopa recikliranog sadržaja u proizvodu
Voda i vodni resursi	Tamo gde su instalirani, osim za instalacije u jedinicama stambenih zgrada, navedena upotreba vode za sledeće uređaje za vodu je potvrđena tehničkim listovima proizvoda, sertifikatom zgrade, u skladu sa tehničkim specifikacijama navedenim u Dodatku E uz ovaj prilog: • slavine za umivaonik i kuhinjske slavine imaju maksimalan protok vode od 6 litara/min; • tuševi imaju maksimalan protok vode od 8 litara/min; • VC-i, imaju punu zapreminu ispiranja od maksimalno 6 litara i maksimalnu prosečnu zapreminu ispiranja od 3,5 litara; pisoari koriste maksimalno 2 litra/posuda/sat. Pisoari za ispiranje imaju maksimalnu punu zapreminu ispiranja od 1 litra.	E5-2 Akcije i resursi vezani za korišćenje resursa i cirkularnu ekonomiju
Zagađenje	Tamo gde se nova konstrukcija nalazi na potencijalno kontaminiranoj lokaciji (bronwfiled lokacija), lokacija je podvrgnuta istrazi potencijalnih zagađivača, na primer korišćenjem standarda ISO 18400.	E5-2 Akcije i resursi vezani za korišćenje resursa i cirkularnu ekonomiju
Zagađenje	Preduzimaju se mere za smanjenje buke, prašine i emisije zagađujućih materija tokom građevinskih ili radova održavanja.	E5-2 Akcije i resursi vezani za korišćenje resursa i cirkularnu ekonomiju

Biodiverzitet Nova konstrukcija nije izgrađena na jednom od sledećih: • obradivo zemljište i obradivo zemljište sa umerenim do visokim nivoom plodnosti zemljišta i podzemnom biodiverzitetom prema EU LUCAS istraživanju; • zemljište priznate visoke vrednosti biodiverziteta i zemljište koje služi kao stanište ugroženih vrsta (flore i faune) koje su navedene na Evropskoj Crvenoj listi ili Crvenoj listi IUCN; zemljište koje odgovara definiciji šume kako je navedeno u nacionalnom zakonu koji se koristi u nacionalnom inventaru gasova staklene bašte, ili tamo gde nije dostupno, u skladu je sa FAO definicijom šume.	E4- Biodiverzitet

Tabela 121: Zahtevi EU taksonomije vezani nabavku objekata

Oblast	Zahtev	ESRS standard / zahtev
Klimatske promene-mitigacija	Tamo gde je zgrada velika nestambena zgrada (sa efektivnom nominalnom snagom za sisteme grejanja, sisteme za kombinovano grejanje i ventilaciju prostora, sisteme za klimatizaciju ili sisteme za kombinovanu klimatizaciju i ventilaciju od preko 290 kW), njome se efikasno rukovodi kroz praćenje i procenu energetske performansi	E1-5 Potrošnja energije- Ukupna potrošnja energije povezana sa sopstvenim operacijama
Klimatske promene-adaptacija	Ekonomska aktivnost ima implementirana fizička i nefizička rešenja („rešenja za adaptaciju“) koja značajno smanjuju najvažnije fizičke klimatske rizike koji su materijalni za tu delatnost.	ESRS 2-E1-IRO-1 Opis procesa za identifikaciju i procenu materijalnih uticaja, rizika i prilika vezanih za klimu-Opis procesa u vezi sa klimatskim fizičkim rizicima u sopstvenim operacijama i duž lanca vrednosti, Preduzeće je utvrdilo da li su imovina i poslovne aktivnosti izložene klimatskim rizicima
Klimatske promene-adaptacija	Klimatske projekcije i procena uticaja zasnivaju se na najboljoj praksi i dostupnim smernicama i uzimaju u obzir najsavremeniju nauku za analizu ranjivosti i rizika i srodne metodologije u skladu sa najnovijim izveštajima Međuvladinog panela o klimatskim promenama (IPCC), naučnih publikacija sa recenzijom i otvoreni izvor.	ESRS 2-E1-IRO-1 Opis procesa za identifikaciju i procenu materijalnih uticaja, rizika i prilika vezanih za klimu-

		Identifikacija klimatskih rizika i procena izloženosti i osetljivosti informisani su klimatskim scenarijima značajnih emisija
Klimatske promene-adaptacija	Realizovana rešenja za adaptaciju: ne utiču negativno na napore prilagođavanja ili nivo otpornosti na fizičke klimatske rizike drugih ljudi, prirode, kulturnog nasleđa, imovine i drugih ekonomskih aktivnosti; favorizuju rešenja zasnovana na prirodi ili se oslanjaju na plavu ili zelenu infrastrukturu u meri u kojoj je to moguće; su u skladu sa lokalnim, sektorskim, regionalnim ili nacionalnim planovima i strategijama prilagođavanja; nadgledaju se i mere u odnosu na unapred definisane indikatore i razmatraju se korektivne mere kada ti indikatori nisu ispunjeni;	Nije namapiran konkretan zahtev u okviru ESRS E1

9. Sredstva i mašinerija za održavanje javnih površina

Tabela 122: Zahtevi EU taksonomije vezani za transportne aktivnosti motocikala, putničkih automobila i lakih komercijalnih vozila

Oblast	Zahtev	ESRS standard / zahtev
Klimatske promene-mitigacija	Vozila kategorije M1 i N1, a. do 31. decembra 2025., emituju manje od 50g CO₂/km; b. od 1. januara 2026., emituje 0g CO₂/km. Vozila kategorije L, emisije CO₂ iz izduvnih cevi su jednake 0g CO₂/km.	E1-3 Aktivnosti i resursi u vezi sa politikama za borbu protiv klimatskih promena
Klimatske promene-adaptacija	Ekonomska aktivnost ima implementirana fizička i nefizička rešenja („rešenja za adaptaciju“) koja značajno smanjuju najvažnije fizičke klimatske rizike koji su materijalni za tu delatnost.	ESRS 2-E1-IRO-1 Opis procesa za identifikaciju i procenu materijalnih uticaja, rizika i prilika vezanih za klimu-Opis procesa u vezi sa klimatskim fizičkim rizicima u sopstvenim

		operacijama i duž lanca vrednosti, Preduzeće je utvrdilo da li su imovina i poslovne aktivnosti izložene klimatskim rizicima
Klimatske promene-adaptacija	Klimatske projekcije i procena uticaja zasnivaju se na najboljoj praksi i dostupnim smernicama i uzimaju u obzir najsavremeniju nauku za analizu ranjivosti i rizika i srodne metodologije u skladu sa najnovijim izveštajima Međuvladinog panela o klimatskim promenama (IPCC), naučnih publikacija sa recenzijom i otvoreni izvor.	ESRS 2-E1-IRO-1 Opis procesa za identifikaciju i procenu materijalnih uticaja, rizika i prilika vezanih za klimu- Identifikacija klimatskih rizika i procena izloženosti i osetljivosti informisani su klimatskim scenarijima značajnih emisija
Klimatske promene-adaptacija	Realizovana rešenja za adaptaciju: • ne utiču negativno na napore prilagođavanja ili nivo otpornosti na fizičke klimatske rizike drugih ljudi, prirode, kulturnog nasleđa, imovine i drugih ekonomskih aktivnosti; • favorizuju rešenja zasnovana na prirodi ili se oslanjaju na plavu ili zelenu infrastrukturu u meri u kojoj je to moguće; • su u skladu sa lokalnim, sektorskim, regionalnim ili nacionalnim planovima i strategijama prilagođavanja; • nadgledaju se i mere u odnosu na unapred definisane indikatore i razmatraju se korektivne mere kada ti indikatori nisu ispunjeni;	Nije namapiran konkretan zahtev u okviru ESRS E1
Cirkularna ekonomija	Vozila kategorije M1 i N1 su: minimalno 85% po težini ponovno upotrebljiva ili reciklabilna; minimalno 95% po težini ponovno upotrebljiva ili povratljiva.	E5-5 Stopa recikliranog sadržaja u proizvodu
Cirkularna ekonomija	Preduzete su mere za upravljanje otpadom kako tokom faze korišćenja, tako i na kraju životnog veka, uključujući ponovnu upotrebu i reciklažu baterija i elektronske opreme (posebno ključnih sirovina u njima).	E5-5 Stopa recikliranog sadržaja u proizvodu
Zagađenje	Vozila su u skladu sa zahtevima najnovijeg primenljivog stepena odobrenja tipa emisija EURO 6 za laka teretna vozila.	E2-2 Aktivnosti i resursi vezani za zagađenje- Akcije i resursi u vezi sa zagađenjem

10. Izgradnja, asfaltiranje i sanacija ulica, puteva, kolovoza

Tabela 123: Zahtevi EU taksonomije vezani za održavanje puteva i autoputeva

Oblast	Zahtev	ESRS standard / zahtev
Cirkularna ekonomija	Kada su glavni elementi puta (vezni sloj, površinski sloj ili betonske ploče) srušeni ili uklonjeni, priprema za ponovnu upotrebu ili reciklaža neopasnog otpada koji nastaje na licu mesta je 100% (po masi u kilogramima) , isključujući zatrpavanje (backfilling).	E5-2 Akcije i resursi vezani za korišćenje resursa i cirkularnu ekonomiju
Cirkularna ekonomija	Kada se elementi puta (vezni sloj, površinski sloj i betonske ploče) ponovo postavljaju nakon rušenja ili uklanjanja, uključujući sve puteve koji su izgrađeni na privremenoj osnovi radi izvođenja radova na održavanju, najmanje 50% (po masi u kilograma) korišćenih strukturalnih elemenata puta su ponovo korišćeni materijali ili reciklirani materijali ili neopasni industrijski nusproizvodi.	E5-2 Akcije i resursi vezani za korišćenje resursa i cirkularnu ekonomiju
Cirkularna ekonomija	Ponovno korišćeni ili reciklirani materijali se ne pomeraju na udaljenosti većoj od 2,5 puta udaljenosti između gradilišta i najbližeg proizvodnog objekta za ekvivalentne primarne sirovine, kako bi se izbeglo da upotreba ponovo korišćenih ili recikliranih materijala dovede do veće emisije CO2 nego korišćenje primarnih sirovina.	E5-2 Akcije i resursi vezani za korišćenje resursa i cirkularnu ekonomiju
Cirkularna ekonomija	Tamo gde je novopostavljen, vezivni sloj (binder course) ima vek trajanja ne kraći od 20 godina	E5-2 Akcije i resursi vezani za korišćenje resursa i cirkularnu ekonomiju E5-3 Ciljevi vezani za korišćenje resursa i cirkularnu ekonomiju- Obelodanjanje na koji način se cilj vezuje sa minimizacijom korišćenja primarnih sirovina
Cirkularna ekonomija	Korišćenje primarne sirovine je svedeno na minimum korišćenjem sekundarnih sirovina. Operater aktivnosti obezbeđuje da za metale, kao što su čelični sistemi za zadržavanje, najviše 30% materijala dolazi od primarne sirovine. Prag se izračunava oduzimanjem sekundarne sirovine od ukupne količine svake kategorije materijala korišćenih u radovima merene masom u kilogramima. Kada podaci o recikliranom sadržaju građevinskog proizvoda nisu dostupni, smatra se da se sastoji od 100% primarne sirovine. Da bi se poštovala hijerarhija otpada i na taj način favorizovala ponovna upotreba u odnosu na reciklažu,	E5-2 Akcije i resursi vezani za korišćenje resursa i cirkularnu ekonomiju E5-3 Ciljevi vezani za korišćenje resursa i cirkularnu ekonomiju

	ponovo korišćeni građevinski proizvodi, uključujući i one koji sadrže neotpadne materijale koji se ponovo obrađuju na licu mesta, treba da se računaju kao da ne sadrže primarne sirovine.	
Klimatske promene-mitigacija	Predstavljen je plan za smanjenje saobraćajnih zagušenja koji će se sprovesti tokom radova na održavanju.	Nije namapiran konkretan zahtev u okviru ESRS E1
Zagađenje	Preduzimaju se mere za smanjenje buke, vibracija, prašine i emisije zagađujućih materija tokom građevinskih ili radova na održavanju	E2-2 Aktivnosti i resursi vezani za zagađenje- Akcije i resursi u vezi sa zagađenjem

Tabela 124: Zahtevi EU taksonomije vezani za infrastrukturu koja omogućava drumski i javni prevoz

Oblast	Zahtev	ESRS standard / zahtev
Klimatske promene-adaptacija	Ekonomska aktivnost ima implementirana fizička i nefizička rešenja („rešenja za adaptaciju“) koja značajno smanjuju najvažnije fizičke klimatske rizike koji su materijalni za tu delatnost.	E1-3 Aktivnosti i resursi u vezi sa politikama za borbu protiv klimatskih promena ESRS 2-E1-IRO-1 Opis procesa za identifikaciju i procenu materijalnih uticaja, rizika i prilika vezanih za klimu-Opis procesa u vezi sa klimatskim fizičkim rizicima u sopstvenim operacijama i duž lanca vrednosti, Preduzeće je utvrdilo da li su imovina i poslovne aktivnosti izložene klimatskim rizicima
Klimatske promene-adaptacija	Klimatske projekcije i procena uticaja zasnivaju se na najboljoj praksi i dostupnim smernicama i uzimaju u obzir najsavremeniju nauku za analizu ranjivosti i rizika i srodne metodologije u skladu sa najnovijim izveštajima Međuvladinog panela o klimatskim promenama (IPCC), naučnih publikacija sa recenzijom i otvoreni izvor.	E1-3 Aktivnosti i resursi u vezi sa politikama za borbu protiv klimatskih promena

		Identifikacija klimatskih rizika i procena izloženosti i osetljivosti i informisanje o značajnim scenarijima emisija GHG
Klimatske promene-adaptacija	Realizovana rešenja za adaptaciju: • ne utiču negativno na napore prilagođavanja ili nivo otpornosti na fizičke klimatske rizike drugih ljudi, prirode, kulturnog nasleđa, imovine i drugih ekonomskih aktivnosti; • favorizuju rešenja zasnovana na prirodi ili se oslanjaju na plavu ili zelenu infrastrukturu u meri u kojoj je to moguće; • su u skladu sa lokalnim, sektorskim, regionalnim ili nacionalnim planovima i strategijama prilagođavanja; • nadgledaju se i mere u odnosu na unapred definisane indikatore i razmatraju se korektivne mere kada ti indikatori nisu ispunjeni.	Nije namapiran konkretan zahtev u okviru ESRS E1
Cirkularna ekonomija	Najmanje 70% (po težini) neopasnog građevinskog otpada i otpada od rušenja nastalog na gradilištu je pripremljeno za ponovnu upotrebu, reciklažu i oporavak drugog materijala, uključujući operacije zatrpavanja korišćenjem otpada za zamenu drugih materijala, u skladu sa hijerarhijom otpada	E5-3 Ciljevi vezani za korišćenje resursa i cirkularnu ekonomiju: Cilj se vezuje sa upravljanjem otpadom, Obelodanjanje na koji način se cilj vezuje sa povećanjem stope korišćenja cirkularnih materijala Stopa reciklabilnog sadržaja u proizvodu
Zagađenje	Tamo gde je relevantno, buka i vibracije od korišćenja infrastrukture se ublažavaju uvođenjem otvorenih rovova, zidnih barijera ili drugih mera. Preduzimaju se mere za smanjenje buke, prašine i emisije zagađujućih materija tokom građevinskih ili radova održavanja.	E2-2 Aktivnosti i resursi vezani za zagađenje- Akcije i resursi u vezi sa zagađenjem
Biodiverzitet	Tamo gde je relevantno, održavanje vegetacije duž infrastrukture drumskog saobraćaja obezbeđuje da se invazivne vrste ne šire. Sprovedene su mere ublažavanja kako bi se izbegli sudari divljih životinja.	E4 Biodiverzitet

Tabela 125: Zahtevi EU taksonomije vezani za infrastrukturu za ličnu mobilnost, biciklističke logistike koje doprinose smanjenju klimatskih promena

Oblast	Zahtev	ESRS standard / zahtev
Klimatske promene-mitigacija	Infrastruktura koja je izgrađena posvećena je ličnoj mobilnosti ili biciklističkoj logistici: trotoari, biciklističke staze i pešačke zone, instalacije za električno punjenje.	Nije namapiran konkretan zahtev u okviru ESRS E1
Klimatske promene-adaptacija	Ekonomska aktivnost ima implementirana fizička i nefizička rešenja („rešenja za adaptaciju“) koja značajno smanjuju najvažnije fizičke klimatske rizike koji su materijalni za tu delatnost.	ESRS 2-E1-IRO-1 Opis procesa za identifikaciju i procenu materijalnih uticaja, rizika i prilika vezanih za klimu-Opis procesa u vezi sa klimatskim fizičkim rizicima u sopstvenim operacijama i duž lanca vrednosti, Preduzeće je utvrdilo da li su imovina i poslovne aktivnosti izložene klimatskim rizicima
Klimatske promene-adaptacija	Klimatske projekcije i procena uticaja zasnivaju se na najboljoj praksi i dostupnim smernicama i uzimaju u obzir najsavremeniju nauku za analizu ranjivosti i rizika i srodne metodologije u skladu sa najnovijim izveštajima Međuvladinog panela o klimatskim promenama (IPCC), naučnih publikacija sa recenzijom i otvoreni izvor.	ESRS 2-E1-IRO-1 Opis procesa za identifikaciju i procenu materijalnih uticaja, rizika i prilika vezanih za klimu-Identifikacija klimatskih rizika i procena izloženosti i osetljivosti informisani su klimatskim scenarijima značajnih emisija
Klimatske promene-adaptacija	Realizovana rešenja za adaptaciju: ne utiču negativno na napore prilagođavanja ili nivo otpornosti na fizičke klimatske rizike drugih ljudi, prirode, kulturnog nasleđa, imovine i drugih ekonomskih aktivnosti; favorizuju rešenja zasnovana na prirodi ili se oslanjaju na plavu ili zelenu infrastrukturu u meri u kojoj je to moguće;	Nije namapiran konkretan zahtev u okviru ESRS E1

	• su u skladu sa lokalnim, sektorskim, regionalnim ili nacionalnim planovima i strategijama prilagođavanja; • nadgledaju se i mere u odnosu na unapred definisane indikatore i razmatraju se korektivne mere kada ti indikatori nisu ispunjeni.	
Cirkularna ekonomija	Najmanje 70% (po težini) neopasnog građevinskog otpada i otpada od rušenja nastalog na gradilištu je pripremljeno za ponovnu upotrebu, reciklažu i oporavak drugog materijala, uključujući operacije zatrpavanja korišćenjem otpada za zamenu drugih materijala, u skladu sa hijerarhijom otpada	E5-3 Ciljevi vezani za korišćenje resursa i cirkularnu ekonomiju: Cilj se vezuje sa upravljanjem otpadom, Obelodanjanje na koji način se cilj vezuje sa povećanjem stope korišćenja cirkularnih materijala
Zagađenje	Preduzimaju se mere za smanjenje buke, vibracija, prašine i emisije zagađujućih materija tokom građevinskih ili radova na održavanju	E2-2 Aktivnosti i resursi vezani za zagađenje- Akcije i resursi u vezi sa zagađenjem

Tabela 126: Zahtevi EU taksonomije vezani za infrastrukturu koja omogućava niskouglenični drumski i javni prevoz

Oblast	Zahtev	ESRS standard / zahtev
Klimatske promene-mitigacija	Aktivnost je u skladu sa jednim ili više od sledećih kriterijuma: • infrastruktura je posvećena radu vozila sa nultom emisijom CO2 iz izduvnih gasova: punjenja za električnu energiju, nadogradnja priključaka na električnu mrežu ili električni putni sistemi (ERS); • infrastruktura i instalacije su namenjene za pretovar tereta između različitih vidova: terminalna infrastruktura i nadgradnje za utovar, istovar i pretovar robe; • infrastruktura i instalacije su namenjene gradskom i prigradskom javnom putničkom saobraćaju, uključujući povezane sisteme signalizacije za metro, tramvajske i železničke sisteme.	E1-3 Aktivnosti i resursi u vezi sa politikama za borbu protiv klimatskih promena
Klimatske promene-mitigacija	Infrastruktura nije posvećena transportu ili skladištenju fosilnih goriva.	E1-3 Aktivnosti i resursi u vezi sa politikama za borbu protiv klimatskih promena

		E1-4 Ciljevi koji se odnose na smanjenje i prilagođavanje klimatskim promenama
Cirkularna ekonomija	Najmanje 70% (po težini) neopasnog građevinskog otpada i otpada od rušenja nastalog na gradilištu je pripravljeno za ponovnu upotrebu, reciklažu i oporavak drugog materijala, uključujući operacije zatrpavanja korišćenjem otpada za zamenu drugih materijala, u skladu sa hijerarhijom otpada	E5-3 Ciljevi vezani za korišćenje resursa i cirkularnu ekonomiju: Cilj se vezuje sa upravljanjem otpadom, Obelodanjivanje na koji način se cilj vezuje sa povećanjem stope korišćenja cirkularnih materijala
Zagađenje	Tamo gde je relevantno, buka i vibracije od korišćenja infrastrukture se ublažavaju uvođenjem otvorenih rovova, zidnih barijera ili drugih mera. Preduzimaju se mere za smanjenje buke, prašine i emisije zagađujućih materija tokom građevinskih ili radova održavanja.	E2-2 Aktivnosti i resursi vezani za zagađenje- Akcije i resursi u vezi sa zagađenjem
Biodiverzitet	Tamo gde je relevantno, održavanje vegetacije duž infrastrukture drumskog saobraćaja obezbeđuje da se invazivne vrste ne šire. Sprovedene su mere ublažavanja kako bi se izbegli sudari divljih životinja.	E4 Biodiverzitet

Pojmovnik

Pojam	Opis
CBAM	Mehanizam prekograničnog usklađivanja cene ugljenika (engl. Carbon Border Adjustment Mechanism)
CEDR	Konferencija evropskih direktora puteva (engl. Conference of European Directors of Roads)
CHP	Kombinovana proizvodnja električne i toplotne energije (kogeneracija) (engl. Combined Heat and Power)
CO2	Ugljen dioksid
CSRD	Direktiva Evropske Unije za izveštavanje o održivosti (engl. Corporate Sustainability Reporting Directive)
ESG	Ekološki, socijalni i upravljački kriterijumi održivosti (engl. Environment and Social Governance)
ESRS	Evropski standardi za izveštavanje o održivosti (engl. European Sustainability Reporting Standards)
GRI	Globalna inicijativa za izveštavanje (engl. Global Reporting Initiative)
IKT	Informacione i komunikacione tehnologije
IPM	Brzina štampanja po minutu (engl. Images Per Minute)
MFD	Višenamenski uređaj (engl. Multifunction device)
MFP	Višenamenski periferni uređaji (engl. Multifunctional Peripherals)
NFRD	Direktiva Evropske unije za nefinansijsko izveštavanje (engl. Non-financial Reporting Directive)
OEM	Originalni proizvođači opreme (engl. Original Equipment Manufacturer)
PIARC	Svetska organizacija za bezbednost na putevima (engl. Permanent International Association of Road Congresses)
RES-E	Električna energija proizvedena iz obnovljivih izvora energije (engl. Electricity Generated from Renewable Sources)
SASB	Odbor za standarde održivosti u računovodstvu (engl. Sustainability Accounting Standards Board)
SDG	Ciljevi Održivog Razvoja (engl. Sustainable Development Goals)
UDC	Nadogradivi digitalni uređaji za kopiranje (engl. Upgradeable Digital Copiers)

Izvori

- [1] Ujedinjene Nacije. (2015). Agenda 2030 o Ciljevima Održivog Razvoja. Preuzeto sa [Transforming our world: the 2030 Agenda for Sustainable Development | Department of Economic and Social Affairs \(un.org\)](#)
- [2] Ujedinjene Nacije. (1989). Bazelska konvencija o kontroli prekograničnog kretanja opasnih otpada i njihovom odlaganju. Preuzeto sa [Basel Convention on the Control of Transboundary Movements of Hazardous Waste and their Disposal – Text of the Convention \(basel.int\)](#)
- [3] Evropski parlament i Savet Evropske unije. (2022). Direktiva Evropske unije za izveštavanje o održivosti (CSRD). Preuzeto sa [Directive - 2022/2464 - EN – CSRD Directive - EUR-Lex \(europa.eu\)](#)
- [4] Evropska grupa za savetovanje o finansijskom izveštavanju. Prvi set ESRS standarda – razvojni put od predloga tehničkih standarda ka delegiranom aktu (usvojeni na 31.07.2023). Preuzeto sa [The first set of ESRS - the journey from PTF to delegated act \(adopted on 31 July 2023\) - EFRAG](#)
- [5] Evropska komisija. (2023). CBAM regulativa. Preuzeto sa [Carbon Border Adjustment Mechanism - European Commission \(europa.eu\)](#)
- [6] Evropska komisija. (2020). EU taksonomija. Preuzeto sa [EU Taxonomy Navigator \(europa.eu\)](#)
- [7] Evropska komisija. Kriterijumi i zahtevi za zelene javne nabavke. Preuzeto sa [GPP Criteria and Requirements - European Commission \(europa.eu\)](#)
- [8] Međunarodna organizacija rada (ILO – International Labour Organization). (2022). ILO deklaracija o osnovnim principima i pravima na radu. Preuzeto sa [ILO Declaration on Fundamental Principles and Rights at Work \(ilo.org\)](#)
- [9] Međunarodna organizacija za standardizaciju. (2017). ISO 20400:2017 Održive nabavke. Preuzeto sa [ISO 20400:2017 Sustainable procurement – Guidance \(iso.org\)](#)
- [10] Ministarstvo gospodarstva i održivog razvoja Republike Hrvatske. Zelene javne nabave. Preuzeto sa [Mjerila ZeJN - ZeJN - Zelena javna nabava \(zelenanabava.hr\)](#)
- [11] Ministarstvo za javno upravo Republike Slovenije. Zeleno javno naročanje. Preuzeto sa [Zeleno javno naročanje | GOV.SI](#)
- [12] Savezno Ministarstvo za Rad i Socijalna Pitanja Nemačke. (2023). dužnoj pažnji (Due Diligence) u lancu snabdevanja. Preuzeto sa [Supply Chain Act – Act on](#)

[Corporate Due Diligence Obligations in Supply Chains - Lieferkettensorgfaltspflichtengesetz, LkSG \(bgb.de\)](#)

[13] NALED. (2021). Analiza zelenih javnih nabavki – trenutno stanje i predlozi za unapređenje. Preuzeto sa [Analiza zelenih javnih nabavki – trenutno stanje i predlozi za unapređenje \(naled.rs\)](#)

[14] Svetska Organizacija za Intelektualnu Svojину. (1883). Pariska konvencija o zaštiti industrijske svojine. Preuzeto sa [WIPO – Paris Convention for the Protection of Industrial Property \(unido.org\)](#)

[15] Republika Srbija. Pravilnik o podeli motornih i priključnih vozila i tehničkim uslovima za vozila u saobraćaju na putevima. Preuzeto sa [Pravilnik o podeli motornih i priključnih vozila i tehničkim uslovima za vozila u saobraćaju na putevima - 2. strana \(paragraf.rs\)](#)

[16] Republika Srbija. Pravilnik o ugovoru o energetskej usluzi. Preuzeo sa [demo.paragraf.rs/demo/combined/Old/t/t2022_07/SG_080_2022_008.htm](#)

[17] Kancelarija za javne nabavke Republike Srbije. Pravilnik o vrstama dobara za koja su naručioc i obavezi da primenjuju ekološke aspekte u postupcima javnih nabavki. Preuzeto sa [Подзаконски акти – Канцеларија за јавне набавке \(ujn.gov.rs\)](#)

[18] Generalni sekretarijat Ujedinjenih nacija. (2001). Stokholmska konvencija o postojanim organskim zagađivačima. Preuzeto sa [Text of the Convention \(pops.int\)](#)

[19] Odbor za računovodstvene standarde održivosti (SASB). Standardi izveštavanja. Preuzeto sa [Download SASB® Standards - SASB \(ifrs.org\)](#)

[20] Kancelarija Visokog komesarijata Ujedinjenih nacija za ljudska prava (2011). Vodeći principi UN o poslovanju i ljudskim pravima. Preuzeto sa [guidingprinciplesbusinesshr_en.pdf \(ohchr.org\)](#)

[21] Republika Srbija. Zakon o biocidnim proizvodima. Preuzeto sa [Zakon o biocidnim proizvodima \(paragraf.rs\)](#)

[22] Republika Srbija. Zakon o javnim nabavkama. Preuzeto sa [Zakon o javnim nabavkama \(paragraf.rs\)](#)

[23] Republika Srbija. Zakon o korišćenju obnovljivih izvora energije. Preuzeto sa [Zakon o korišćenju obnovljivih izvora energije \(paragraf.rs\)](#)

[24] Republika Srbija. Zakon o stanovanju i održavanju zgrada. Preuzeto sa [Zakon o stanovanju i održavanju zgrada \(paragraf.rs\)](#)

Kontakt osobe

Uroš Milosavljević

Associate Partner, Consulting

T +381 602055699

E umilosavljevic@Kpmg.Com

Nina Mihajlović

Senior Consultant, Consulting

T +381 602055533

E ninamihajlovic@Kpmg.Com

Sara Krumpak

Senior Associate, Consulting

T +381 602055736

E skrumpak@Kpmg.Com

www.kpmg.com

© 2024 KPMG d.o.o. Beograd, srpsko društvo s ograničenom odgovornošću i firma članica KPMG globalne organizacije nezavisnih firmi članica povezanih sa KPMG International Limited, privatnim engleskim društvom ograničenim garancijom. Sva prava zaštićena..

Informacije sadržane u ovom dokumentu su opšte prirode i nisu namenjene okolnostima određenog pojedinca ili pravnog lica. Iako nastojimo da pružimo tačne i pravovremene informacije, ne možemo garantovati da su te informacije tačne onda kada su primljene niti da će ostati tačne u budućnosti. Ne bi trebalo postupati na osnovu takvih informacija bez prethodnog odgovarajućeg stručnog saveta datog nakon detaljnog ispitivanja određene situacije.

KPMG ime i logo su zaštitni znaci koje nezavisne firme članice KPMG globalne organizacije koriste u skladu sa licencom

JAVNO
JASNO
EFIKASNO
Projekat za dobru upravu